ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ADANA (MERKEZ) HALK KÜLTÜRÜNDE HALK İNANÇLARI BAYRAMLAR ve TÖRENLER

Neriman Senem AKYOL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA 2006

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ADANA (MERKEZ) HALK KÜLTÜRÜNDE HALK İNANÇLARI BAYRAMLAR ve TÖRENLER

Neriman Senem AKYOL

DANIŞMAN: Prof. Dr. Erman ARTUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA 2006

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Bu çalışma jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Erman ARTUN
(Danışman)

Üye: Yard. Doç. Dr. Refiye OKUŞLUK-ŞENESEN

Üye: Yard. Doç. Dr. Zekiye ÇAĞIMLAR

ONAY
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
…./…./2006

Prof. Dr. Nihat KÜÇÜKSAVAŞ
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

İÇİNDEKİLER

ÖZET……..……..……....……...v

ABSTRACT ……..…….……vii

ÖN SÖZ ……..……..…..…..……....ix

KISALTMALAR ……..…...…..……...x

0. GİRİŞ…….……..……...…..……...1

0.1. Çalışma ile İlgili Genel Bilgiler..……..…..…….....1

0.1.1. Konu…….……...…..……..1

0.1.2. Amaç……..……..…….…….……..2

0.1.3. Kapsam ve Sınırlar……..……..…….…….……2

0.1.4. Yöntem……..…….…….……2

0.1.5. Bölümler……..…….…….……..3

0.2. Araştırma Alanı ile İlgili Genel Bilgiler…….……..3

0.2.1. Araştırma Alanının Tarihi……...……....4

0.2.2. Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri…….……..……5

0.2.3. Araştırma Alanının Nüfusu ve Ekonomik Yapısı……..…….……6

0.2.4. Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı……7

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ADANA HALK KÜLTÜRÜNDE HALK İNANÇLARI..……..…….....9

1.1. Halk İnançlarının Özellikleri ……...…… ……...…9

1.2. Halk İnançları Üzerine Yapılan Tasnif Çalışmaları……..……16

1.3. Adana Halk Kültüründeki Halk İnançları…..……..…..…….19

1.3.1. Uğurlu ve Uğursuz Sayılan Durumlar ile İlgili İnançlar …….…..…19

1.3.1.1. Adana Halk Kültüründeki Uğurlu Sayılan Durumlar ile İlgili İnançlar ……..…….20

1.3.1.2. Adana Halk Kültüründeki Uğursuz Sayılan Durumlar ile İlgili İnançlar ……..…….20

1.3.2. Tabiat Olayları ile İlgili İnançlar…….…..……..23

1.3.2.1. Adana Halk Kültüründeki Tabiat Olayları ile İlgili İnançlar 23

1.3.3. Yıldızlar ile İlgili İnançlar……..…..……26

1.3.3.1. Adana Halk Kültüründeki Yıldızlar ile İlgili İnançlar ……..26

1.3.4. Güneş ve Ay ile İlgili İnançlar ……..…….27

1.3.4.1. Adana Halk Kültüründeki Güneş ve Ay ile İlgili İnançlar …28
1.3.5. Zaman (gün, akşam…) ile İlgili İnançlar……..…….……29
1.3.5.1. Adana Halk Kültüründeki Günler ile İlgili İnançlar ……..……..……...29
1.3.5.2. Adana Halk Kültüründeki Akşam Vakti ile İlgili İnançlar …….…….……30
1.3.6. Hayvanlar ile İlgili İnançlar……..…….……..32
1.3.6.1. Adana Halk Kültüründeki Hayvanlar ile İlgili İnançlar ……33
1.3.7. Rüya ile İlgili İnançlar……..…….……..38
1.3.7.1. Adana Halk Kültüründeki Rüya ile İlgili İnançlar ……....38
1.3.8. Bereket ile İlgili İnançlar……..…….……..47
1.3.8.1. Adana Halk Kültüründeki Bereket ile İlgili İnançlar ……48
1.3.9. Nazar ile İlgili İnançlar…….…….……..50
1.3.9.1. Adana Halk Kültüründeki Nazar Değmesi ile İlgili İnançlar 52
1.3.9.2. Adana Halk Kültüründeki Nazardan Korunma ile İlgili İnançlar……... ……52
1.3.10. İnsan Vücudu ve İnsan Davranışları ile İlgili İnançlar.……...…..55
1.3.10.1. Adana Halk Kültüründeki İnsan Vücudu ile İlgili İnançlar …….…....55
1.3.10.2. Adana Halk Kültüründeki İnsan Davranışları ile İlgili İnançlar……57
1.3.11. Cansız Maddeler, Eşyalar ve Besinler ile İlgili İnançlar…….……..61
1.3.11.1. Adana Halk Kültüründeki Cansız Maddeler, Eşyalar ve Besinler ile İlgili İnançlar …..…….…....61
1.3.12. Bitkiler ile İlgili İnançlar……..……63
1.3.12.1. Adana Halk Kültüründeki Bitkiler ile İlgili İnançlar ….....64
1.3.13. Kahve Falı ile İlgili İnançlar……..……65
1.3.13.1. Adana Halk Kültüründeki Kahve Falı ile İlgili İnançlar ...66
1.3.14. Kapı Eşiği ile İlgili İnançlar……..……66
1.3.14.1. Adana Halk Kültüründeki Kapı Eşiği ile İlgili İnançlar …67
1.3.15. Evren, Evrenin Sonu ve Öteki Dünya ile İlgili İnançlar……..…….…68
1.3.15.1. Adana Halk Kültüründeki Evren, Evrenin Sonu ve Öteki Dünya ile İlgili İnançlar ..…….……...68
1.3.16. Doğum ile İlgili İnançlar……..……..…69

1.3.16.1. Doğum Öncesi ile İlgili İnançlar ……....71
1.3.16.1.1. Adana Halk Kültüründeki Doğum Öncesi ile İlgili İnançlar ……..72
1.3.16.2. Doğum Sırası ile İlgili İnançlar ……..…….....77
1.3.16.2.1. Adana Halk Kültüründeki Doğum Sırası ile İlgili İnançlar ……..…….……..78
1.3.16.3. Doğum Sonrası ile İlgili İnançlar ……..…78
1.3.16.3.1. Adana Halk Kültüründeki Doğum Sonrası ile İlgili İnançlar ……..79
1.3.17. Evlenme ile İlgili İnançlar……..……...88
1.3.17.1. Adana Halk Kültüründeki Evlenme ile İlgili İnançlar …...90
1.3.18. Ölüm ile İlgili İnançlar……..…….....100
1.3.18.1. Adana Halk Kültüründeki Ölüm ile İlgili İnançlar ….….101
1.3.19. Misafir ile İlgili İnançlar……..……...107
1.3.19.1. Adana Halk Kültüründeki Misafir ile İlgili İnançlar …...107
1.3.20. Cin, Melek, Şeytan ile İlgili İnançlar……..……..……..108
1.3.20.1. Adana Halk Kültüründeki Cin, Melek, Şeytan ile İlgili İnançlar……..……109
1.4. Adana Halk Kültüründeki Halk İnançlarının Değerlendirilmesi…..……110

İKİNCİ BÖLÜM

2. ADANA HALK KÜLTÜRÜNDE KANDİLLER, KUTSAL AYLAR, DİNİ ve MİLLİ BAYRAMLAR, TÖRENLER ..……..…….....119

2.1. Adana Halk Kültüründe Kandiller.....… ……..…….….119
2.2. Adana Halk Kültüründe Kutsal Aylar.....……..……120
2.3. Adana Halk Kültüründe Dini Bayramlar.....122
2.3.1. Adana Halk Kültüründe Arife Günü…….……...….……..123
2.3.2. Adana Halk Kültüründe Ramazan Bayramı……...……..124
2.3.3. Adana Halk Kültüründe Kurban Bayramı……126
2.4. Adana Halk Kültüründe Milli Bayramlar……..…….…….…130
2.5. Adana Halk Kültüründe Bahar Bayramları – Bereket Törenleri……...…..131
2.5.1. Hıdrellez….……..……133
2.5.2. Mart Dokuzu..……..…….137
2.5.3. Nevruz……..……137

2.5.4. Yağmur Duası……139
2.6. Adana Halk Kültüründeki Kandillerin, Kutsal Ayların, Dini ve Milli Bayramların, Törenlerin Değerlendirilmesi……142

SONUÇ……...147
KAYNAK KİŞİLER……..…….…..150
KAYNAKÇA……..…….…….……..157
FOTOĞRAFLAR……..……..……..162
ÖZ GEÇMİŞ……...…….……..178

ÖZET

ADANA (MERKEZ) HALK KÜLTÜRÜNDE HALK İNANÇLARI BAYRAMLAR ve TÖRENLER

N. Senem AKYOL

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Erman ARTUN

Haziran 2006, X+178 sayfa

Bu çalışmada Adana'nın merkezinde yer alan Seyhan ve Yüreğir ilçelerindeki halk inançları, bayramlar ve törenler üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde halk inançları ile ilgili yazılı kaynaklardan elde edilen bilgilerin verilmesinin ardından sözlü kaynaklardan elde edilen halk inançları, özelliklerine göre sınıflandırılarak aktarılmıştır. Sözlü kaynaklardan elde edilen halk inançlarının eski Türk inançları, dinleri, kültürleri ile olan ilişkileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise bayramlar, törenler ile ilgili tespit edilen bilgilere yer verilmiştir. Bu bölümde de birinci bölümde olduğu gibi önce bayramlar, törenler ile ilgili yazılı kaynaklardan elde edilen bilgilere yer verilmiştir. Bayramlar dini bayramlar ve milli bayramlar olarak iki grupta ele alınmıştır. Dini bayramlar ile ilgili başlığa geçmeden önce dini bayramlara giden yolda bir basamak olan kandiller, kutsal aylar hakkında bilgi verilmiş, daha sonra dini bayramlar ile bağ kurularak dini bayramlar başlığına geçilmiştir.Dini bayramların ardından milli bayramlar hakkında elde edilen verilere yer verilmiştir. Bu bölümde ayrıca Adana halk kültüründe tespit edilen bahar bayramlarına ve bereket törenine de yer verildikten sonra bayramlar ve törenler ile ilgili bölüm sonunda değerlendirme yapılmıştır.

Bu araştırmanın sonucunda Adana (merkez) halk kültüründeki halk inançlarında hem Orta Asya'nın hem de Anadolu'nun inanç ve kültür yapısının izlerinin yer aldığı görülmüştür. Bütün bu izlere zaman içinde İslami bir renk kazandırılmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu çalışmayla bayramlar ve törenler sırasındaki uygulamalar da tespit edilmiş ve bu uygulamaların yazıya geçirilmesi sağlanarak, zayıflayan uygulamaların kaybolması engellenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Adana, Halk İnançları, Kandiller, Kutsal Aylar, Bayramlar, Törenler, Hıdrellez, Nevruz, Yağmur Duası.

ABSTRACT

FOLK BELIEFS, FESTIVALS AND CEREMONIES IN ADANA'S FOLK CULTURE

N. Senem AKYOL

M. Thesis, The Turkish Language and Literature Department

Supervisor: Prof. Dr. Erman ARTUN

Jun, 2006, X + 178 pages

This study focused on people's beliefs, festivals and ceremonies in Adana's central regions, Seyhan and Yüreğir.

After knowledge about folk beliefs, which was gathered through written documents was given in the first part of the study ; folk beliefs gathered through verbal sources were classified. The relationship between this knowledge gathered through verbal sources and old Turkish beliefs, religions, cultures was investigated.

In the second part of the study, the knowledge about festivals and ceremonies took place. In this part of the study, firstly written documents were used as a source of knowledge as well as in the first part of the study. Festivals were divided into two categories as religious and national festivals. Before the title of religious festivals, important religious days (kandil) and holy months as an important step of this kind of festivals were explained. Then the connection between them and religious festivals were examined under the title of festivals. Information about National festivals was also given after religious festivals. Besides, after giving information about spring festivals and ceremony of abundance , the evaluation of festivals and ceremonies took place at the end of this part.

The result of this study indicated that Adana's folk culture have traces of Middle Asia and Anatolian's beliefs and cultural structure. All these traces also have effected by Islam and its beliefs. Also this study established practices about these festivals and ceremonies. As this text is a form of record of these practices, it might help to prevent them from disappearing.

Key Words: Adana, Cultural Beliefs, Religious Day, Holy Months, Festivals, Ceremonies, Hıdrellez, Nevruz, Pray of Rain

ÖN SÖZ

Türkler binlerce yıllık tarihleri içinde birçok dinin, inanç sisteminin ve kültürün etkisinde kalmıştır ve yeni coğrafyaları Anadolu'ya gelip, yeni dinleri İslamiyete geçtiklerinde eski dinlerinin, inanç sistemlerinin ve kültürlerinin etkisini devam ettirmişlerdir. Bu etkiyi halk inançlarında çok güçlü bir biçimde görmekteyiz. Örneğin; yeni doğmuş bebeğin beşiğine kırkı çıkıncaya kadar soğan, sarımsak, süpürge vb. konmasının temelinde kötü güçlerin korkutulması vardık ki bu eski Türk inançlarının etkisiyle yapılan bir uygulamadır. Bunun gibi birçok inancın temelinde eski Türk dinlerini, inanç sistemlerini ve kültürlerini görebilmekteyiz.

Halk kültürü ögelerinden biri olan bayramlar ve törenlerde de aynı etkileşimin olduğu görülmekle birlikte, bu halk kültürü ögelerinin derlenerek kayıt altına alınmadığı takdirde gelecek kuşaklara aktarılamaması ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı görülmektedir.

Bu çalışmayla halk kültürü ögeleri olan halk inançları, bayramlar ve törenler ile ilgili yaşayan ögeleri kayıt altına alarak bu halk kültürü ögelerinin unutulup, yok olmasını engellemeyi ve gelecek nesillere bu kültür birikimini aktarmayı amaçladık. Çalışmamızda yazılı ve sözlü kaynaklardan yararlandık. Kaynak kişi sayısını mümkün olduğu kadar fazla tutarak Adana (merkez) halk kültürü ögeleri olan halk inançları, bayramlar ve törenler hakkında doğru tespitler elde etmeye çalıştık. Bu çalışmayla Türk kültürüne bir katkıda bulanacağımızı umuyoruz.

Çalışma sırasında bilgilerine başvurduğum kaynak kişilere, derleme ve yazı aşamasında hep yanımda olan ve desteği ile bana her an güç veren değerli eşim Çağatay AKYOL'a, bana her zaman destek olan sevgili hocalarım Yard. Doç. Dr. Refiye OKUŞLUK-ŞENESEN, Yard. Doç. Dr. Zekiye ÇAĞIMLAR ve tez konusunun tespitinden çalışmanın tamamlanmasına kadar geçen uzun süreçte bana her zaman bilgi ve tecrübeleriyle yol gösterip, destek olan, bana halk edebiyatını, halkbilimini sevdiren değerli hocam sayın Prof. Dr. Erman ARTUN'a sonsuz teşekkür ederim.

N. Senem AKYOL

ADANA/2006

KISALTMALAR

Genel Kısaltmalar

AKM: Atatürk Kültür Merkezi

C: Cilt

ÇÜ: Çukurova Üniversitesi

DTCF: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

İÖ: İsa'dan Önce

K: Kaynak Kişi

KB-HAGEM: Kültür Bakanlığı-Halk Kültürü Araştırma ve Geliştirme Merkezi

km: Kilometre

m: Metre

MÖ: Milattan Önce

MS: Milattan Sonra

S: Sayı

TDK: Türk Dil Kurumu

TDV: Türk Diyanet Vakfı

TS: Türkçe Sözlük

TTK: Türk Tarih Kurumu

vb.: Ve başkası, ve başkaları, ve benzeri, ve benzerleri, ve bunun gibi

YÖK: Yüksek Öğretim Kurumu

yy.: Yüzyıl

GİRİŞ

0.1. Çalışma ile İlgili Genel Bilgiler

0.1.1. Konu

Tezimizin konusunu Adana halk kültüründeki halk inançları; kutsal aylar, kandil geceleri; dini ve milli bayramlar ile bahar ve bereket törenleri oluşturmaktadır.

İnsanoğlu yüzyıllardan beri pek çok şeye inanma ihtiyacı duymuştur; ama inanırken inandığının mantığını aramamıştır. İnsanoğlu için önemli olan inandığının kendisine verdiği psikolojik rahatlamaydı ki bundan dolayı inandığının kendine verdiği mutluluğu hep ön planda tutmuştur. Bugün "batıl" diye adlandırılan halk inançları kültür ve eğitim seviyesindeki farkı gözetmeksizin bir şekilde insanları etkilemektedir; çünkü kişinin kültür ve eğitim seviyesi ne kadar artsa da içinde yetiştiği kültürel ve sosyal çevre bu inançları öğrenmesinde etkili olmaktadır.

Halk inançlarının kökenine baktığımızda eski Türk inanç sistemlerinin ve dinlerinin izlerini görmekteyiz. Örneğin; evdeki nazarın kovulması için tütsü yakılmasının aslında eski Türk inançlarında yer alan kötü güçlerin korkutulması pratiğinden başka bir uygulama olmadığı açıktır. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere Türkler yüzyıllar boyunca birçok dinin ve inanç sisteminin etkisinde kaldıkları için yeni bir dine veya kültüre geçerken eski dinleri ve kültürleriyle bağlarını tam olarak koparmamışlardır. Bunun için bugünkü halk inançlarında eski Türk dinlerinin, inanç sistemlerinin ve kültürlerinin etkisini görmemiz çok doğaldır.

Bu etkileşim sadece halk inançlarında değil, bayram ve törenlerde de kendisini göstermektedir. Özellikle geçiş törenleri ile bahar ve bereket törenlerinde bu etki daha yoğundur. Örneğin; yeni doğan çocuğun baş ucuna soğan, sarımsak konması ya da çocuğun tek kaldığında baş ucuna süpürge konması eski Türk inanç sistemindeki kötü güçleri korkutmak, uzaklaştırmak için yapılan ritüel kökenli bir uygulamadır. Yine

günümüzde “adak” niyetiyle kesilen kurbanlık hayvanlar da bize eski Türk inanç sistemindeki tengriyi memnun etmek, onun rızasını kazanmak, yardımını sağlamak amacıyla yapılan “adak” sunma ritüellerini hatırlatmaktadır. Anlaşılacağı gibi bugün yapılan törenlerin kökeninde de halk inançları gibi eski Türk dinlerinin ve inanç sistemlerinin etkisi görülmektedir.

0.1.2. Amaç

Çalışmamızın amacı; Adana halk kültüründe yer alan halk inançlarının; kutsal aylar ve kandil geceleri ile bayramlar ve törenlerde yapılan uygulamaların tespit edilerek geleneğin unutulmasını engellemektir. Yine elde edilen verilerin halk içindeki uygulanırlıklarının oranını tespit etmek; verilerdeki eski Türk dinlerinin ve inanç sistemlerinin etkilerini belirleyebilmek de çalışmamızın diğer önemli amaçları oldu.

0.1.3. Kapsam ve Sınırlar

Tezimizin inceleme alanı, Adana merkezde (Seyhan, Yüreğir) yer alan mahalleler ile sınırlıdır.

0.1.4. Yöntem

Tez çalışmamızda halk kültürü ürünleriyle ilgili çalışmalarda kullanılan alan araştırması, örmek olay ve yazılı kaynaklardan yararlanma yöntemleri kullanıldı. Gözlem, görüşme, anket, kılavuz ve kaynak kişilerden yararlanma yöntemleriyle de inceleme alanındaki kaynak kişilere ulaşıldı.

Çalışmamızda en çok kullanılan araştırma tekniği görüşme oldu. Görüşme öncesinde kaynak kişilere sorulacak sorular hazırlandı, bu sorular mümkün olduğunca sohbet havası oluşturularak kaynak kişilere yöneltildi.

Pratik bir yöntem olan anket de kullanılan yöntemler arasında yer aldı. Kaynak kişilerin belirlenmesinde ve onlara ulaşmada Adana’nın kültürel değerlerini bilen kılavuz kişilerden faydalanıldı. Sağlıklı bilgilere ulaşabilmek için bu kaynak kişilerden

mümkün olduğunca en yaşlı ve tahsili en az olanlara ulaşmak ilk amacımız oldu. Derleme sırasında fotoğraf makinesi teknik malzeme olarak hazır bulunduruldu.

Yazılı kaynaklardan yararlanma yönteminde konuyla ilgili süreli ve süresiz yayınlardan, YÖK Dokümantasyon Merkezinden, KB HAGEM Arşivinden, Milli Kütüphaneden ve ÇÜ Kütüphanesinden yararlanıldı.

0.1.5. Bölümler

Tez çalışmamız iki ana bölümden ve bu bölümlerde yer alan alt bölümlerden oluşuyor.

Birinci bölümde halk kültüründeki halk inançları hakkında genel bir bilgi verdikten sonra Adana halk kültüründeki halk inançlarını (cansız varlıklarla, tabiat olaylarıyla, rüyayla, bitkilerle, hayvanlarla vb. inançlar) ele alıp bu inançlardaki eski Türk dinleri ve inançlarıyla bağlantılı olan ortak yönleri bulmaya çalıştık.

İkinci bölümde kutsal aylar, kandil geceleri, dini ve milli bayramlar, törenler hakkında genel bir bilgi verdikten sonra Adana halk kültüründe bu kültürel özellikleri ele alıp değerlendirdik. Çalışmanın bu bölümünde tespit edebildiğimiz bahar ve bereket törenlerine yer verdik.

0.2. Araştırma Alanı ile İlgili Genel Bilgiler

Bu bölümde yer alan bilgiler, Erman Artun ve Sabri Koz'un birlikte hazırladıkları "Efsaneden Tarihe, Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı" adlı kitaptan; Adana Valiliği'nin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından hazırlanmış olunan "Adana" adlı tanıtıcı kitaplardan ve güncel olan bilgileri de verebilmek amacıyla "www.seyhan.gov.tr." (05.02.2006 tarihinde güncellenmiş olan) ve www.kenthaber.com.tr. (05.02.2006 tarihinde güncellenmiş olan) internet adreslerinden yararlanarak oluşturulmuştur.

0.2.1. Araştırma Alanının Tarihi

Araştırma alanımız olan Adana'nın merkez ilçeleri Seyhan ve Yüreğir'in Adana tarihinden ayrı düşünülmesi mümkün değildir. Bu yüzden bu başlıkta vereceğimiz bilgiler genel olarak Adana'nın tarihi biçiminde ifade edildi.

Adana, MÖ 1650 yıllarında, Boğazköy metinlerinde "Uru Adania" olarak, muhtelif ferman ve yazmalarda ise "Erdeie, Edene, Ezene, Azana ve Batana" şekillerinde adlandırılmıştır. Tarihin en eski devirlerinden itibaren, Gülek Boğazı'ndan inen yolun başında ve Seyhan Nehri kıyısı gibi önemli bir mevkide kurulmuş olan Adana, mevkiinin önemi dolayısıyla pek çok topluluğun istilasına uğramıştır (Artun, Koz, 2000:11).

Adana'nın eski çağlara ait tarihi hakkında sağlıklı bilgi bulmak güçtür; ancak bununla birlikte şehrin kuruluşu ile ilgili birçok mitolojik olay anlatılmıştır. Bunlardan en yaygın olanı, Bizanslı Etienne'nin kaydına göre, gök tanrısı Uranus'un iki oğlu "Adanus" ve "Sarus"un Tarsus halkı ile yaptıkları savaşlar sonucu Adana'nın kurulduğu ve Adanus'un adına izafetle "Adania" denildiğidir. Bu efsanenin tarihi bir değeri olmamakla birlikte, eski çağlarda MÖ IX. asırda, Kilikya olarak adlandırılan Çukurova'da, Adana ile birlikte daha birçok şehir bulunduğu ve aralarında büyük bir rekabetin varlığı söz konusudur. Nitekim Adana'ya ait ilk bilgiler arkeolojik çalışmalar sonucu elde edilmiştir (Artun, Koz, 2000: 11).

Adana tarihinde ilk çağlara ait bilgiler azdır. Arkeolojik kazılarda elde edilen bilgilere göre yörede en az on değişik medeniyet ve yine en az sekiz devlet, beylik, krallık gibi çeşitli siyasi kuruluşların hüküm sürdüğü belgelenmiştir. Bunun en önemli sebebi bölgenin konumu ve tabii zenginliklere sahip olmasıdır (www.seyhan.gov.tr, 2006: 1).

Eski çağlarda Adana bölgesinin egemenlikleri altında bulunduran gruplar şunlardır: Luvi Krallığı (MÖ 1900), Arzava Krallığı (MÖ 1500), Hitit Krallığı (MÖ 1900-1200), Kue Krallığı (MÖ 1190 - 713), Asur Krallığı (MÖ 713 - 663), Kilikya Krallığı (MÖ 663 - 612), Pers Satraplığı (MÖ 612 - 333), Helenistik Dönem (MÖ 333 - 323), Selökidler (MÖ 312 - 133), Korsanlar Dönemi (MÖ 178 - 112), Romalılar

Dönemi (MÖ 112 - MS 395) MÖ 1. yy.da Pompe tarafından Roma İmparatorluğu'na bağlanmıştır. Roma İmparatorluğu MS 395'te ikiye ayrılınca, Çukurova Doğu Roma'nın (Bizans) payına düşmüştür. MS 638 yılında Emeviler zamanında Çukurova fethedilmiş, Abbasiler döneminde buraya yerleşilmiştir (www.seyhan.gov.tr, 2006: 1-2).

X. asırda Rumların, XI. asır sonlarında Selçukluların ve bir süre haçlıların eline geçmiş, XII. asırda kısa bir süre Konya Selçukluları idaresine girmiş ve bunlardan tekrar Bizans İmparatorluğu ile Kilikya Ermeni prenslikleri arasında el değiştirmiştir. Son olarak ise Adana XIV. asır ortalarından itibaren Memlüklerin ve bunlara bağlı olarak 780-970 (1378-1562) yılları arasında Bozok Türkmenlerinden Yüreğir boyu beylerinden Ramazan Bey ve ailesine intikal etmiştir. Adana, Çukurova bölgesi ile birlikte Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferinde Osmanlı topraklarına katılmakla birlikte, uzun bir müddet daha Razamanoğulları vasıtasıyla idare edilmiştir (Artun, Koz, 2000:12).

Güney cephesinde kazanılan başarılar sonucu Fransızlarla Ankara'da (20 Ekim 1921) anlaşma imzalanmıştır. Bu, Türklerin ilk siyasi başarısıdır. Düşmanlar 4 Ocak 1922'de Adana'yı boşaltmıştır. 5 Ocak 1922 sabahı il camii ile Büyük Saat Kulesi arasına Türk bayrağı çekilmiş ve bu tarih kurtuluş günü olarak kutlanmıştır (www.seyhan.gov.tr, 2006: 2,3).

Adana, 1867 yılında il haline getirilmiştir. 1871 yılında Adana Belediyesi kurulmuştur. Sınırları bugünkü Tepebağ Mahallesi'ni içine alan, dar bir alanı kapsamaktadır. Adana Belediyesi 5 Haziran 1986 tarihinde çıkarılan 3306 sayılı yasa ile Büyükşehir Belediyesi statüsüne girmiştir. Seyhan ve Yüreğir adlarıyla iki ayrı ilçe kurulmuştur (www.seyhan.gov.tr, 2006: 3).

0.2.2. Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri

Araştırma alanımız olan Adana'nın merkez ilçeleri olan Seyhan ve Yüreğir ilçelerinin coğrafi özellikleri hakkında kısaca bilgi vermek gerekirse;

Seyhan ilçesi Adana ilinin merkez ilçesidir. Denizden 40 km içeride kurulan Adana ili, Seyhan Nehri'nin iki yakasına yayılmış olmakla birlikte batı yakada Seyhan,

doğu yakada ise Yüreğir ilçesi yer almaktadır. İki ilçe İÖ 6. yy.da yapılmış 317 m uzunluğunda 21 gözlü tarihi Taşköprü ile birbirine bağlanmıştır (www.seyhan.gov.tr, 2006: 3). Yüreğir ilçesinin Adana'ya uzaklığı 27 km'dir. İlçenin yüksekliği 23 metredir (www.kenthaber.com, 2006: 1).

Seyhan ilçesinin doğusunda Yüreğir; batısında Tarsus; kuzeyinde Karaisalı; güneyinde ise Karataş ilçeleri yer almaktadır. İlçenin bulunduğu alan Seyhan ırmağının taşıdığı alüvyonlardan oluşmuştur (www.seyhan.gov.tr, 2006: 3). Yüreğir ilçesinin doğusunda Ceyhan; batısında Seyhan; kuzeyinde İmamoğlu; güneyinde Karataş ilçeleri yer almaktadır. (www.skenthaber.com, 2006: 1).

Seyhan ve Yüreğir ilçeleri Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Yazları sıcak ve kurak; kışları ılık ve yağışlıdır. Yaz mevsimindeki nem oranı oldukça fazladır. Bu bunaltıcı sıcaklar "yaylaya çıkma" geleneğini beraberinde getirmiştir. Doğal bitki örtüsü 1500 m yüksekliğe kadar bodur makilerdir. Denize yakın bölgelerde kumcul ve tuzcul bitkilere de rastlanır (www.seyhan.gov.tr, 2006: 3).

0.2.3. Araştırma Alanının Nüfus ve Ekonomik Yapısı

Seyhan ilçesi nüfus yoğunluğuyla Adana ilinin en yoğun ilçesi durumundadır. Kentin ilk kuruluş bölgesi olan bugünkü Seyhan ilçesi 1990 yılı nüfus sayımına göre 672.121 toplam nüfusa sahiptir. İlçe nüfusunda kadın erkek oranı birbirine denk sayılabilir (www.seyhan.gov.tr, 2006: 3).

Yüreğir ilçesinin nüfusu ise 453.799 kişiden oluşmaktadır (www.kenthaber.com, 2006: 1).

Adana'nın merkez ilçeleri olan Seyhan ve Yüreğir'in ekonomik yapısına baktığımızda; tahıl türleri arasında en çok buğday, arpa, yulaf ve pirinç yetiştirilir. Sanayi bitkileri arasında pamuk başta gelir. Yağ bitkilerinden pamuk çekirdeği (çiğit) ve yer fıstığı; meyvecilikte turfandacılık ve turunçgiller gelir. Son yıllarda soya üretiminin 4/5'ini Adana vermektedir (www.seyhan.gov.tr, 2006: 4).

Adana Sanayi Odasının 1991 verilerine göre ilde tekstil, deri, konfeksiyon, sentetik elyaf, plastik, kauçuk ve kimya sanayisine ilişkin toplam 592 âdet fabrika ve kuruluş yer almaktadır. Ayrıca orman ürünleri, toprak ürünleri ve bitkisel yağ ve yan ürünlerini işleyen birçok kuruluş yer almaktadır ki bu kuruluşların birçoğu Seyhan ilçesi sınırları içerisindedir (www.seyhan.gov.tr, 2006: 4).

0.2.4. Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı

Adana halk kültürünün oluşmasında ve gelişmesinde, Adana'nın coğrafi özellikleri, konumu ve nüfus yoğunluğu etkili olmuştur. Adana ve çevre halkı, yaşamlarını dağ köylerinde, yaylalarda, ovada ve deniz kıyısında olmak üzere dört farklı bölgede sürdürmektedir. Bu farklı bölgelerde sürdürülen yaşam tarzları doğal olarak halk kültüründe de bir zenginliğin oluşmasında etkili olmuştur. Dağlardan ovaya doğru inildikçe geleneksel kültürde var olan davranış kalıpları, tıpkı giysilerde olduğu gibi değişir, çeşitlenir. Dağ bölgelerinde yaptırım gücü kuvvetli olan bir davranış kalıbının, ovaya doğru inildikçe gevşediği, esnediği ve gücünü kaybettiği görülür (Artun, Koz, 2000: 553).

Orta Asya'dan gelip Adana'yı yurt tutan Türkmenler göç yollarında kültürleşme yoluyla kültür alışverişinde bulunarak bunları Adana'ya taşımışlardır. Yeni yurt Adana'da tanışılan kültürlerle ve yazlak, güzlek, kışlak ve konalgalar arasında kültürleşme süreci devam etmiştir. Böylece taşınan Orta Asya ve göç yolları kültürü, yeni yurt Adana kültürü ve İslami kültür yüzyıllar boyunca süren kültürleşme sürecinde yoğrularak Adana kültürünü oluşturmuştur (Artun, 2000: 7).

Adana'da son yıllarda görülen hızlı nüfus artışı ve göç halk kültüründe de değişime neden olmuştur (Artun, Koz, 2000: 553). Nüfus artışı sadece halk kültüründe etkisini göstermemiştir, özellikle konut sorunu ve gecekondulaşmayı da beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte özellikle Seyhan ilçesinin son yılarda kuzey kesimlerinde yürütülen "Kuzey Adana" uydu kent projesiyle planlı kentleşme gelişmektedir (www.seyhan.gov.tr, 2006: 3).

Altın Koza Kültür ve Sanat Festivali'nin Adana'nın kültürünün oluşmasında ve şekillenmesinde, Adana'nın tarihi ve kültürel mirasının gelecek kuşaklara

aktarılmasında önemli bir yeri vardır. Altın Koza Adana'nın kültürleşme sürecinde köprü görevi yapmaktadır. Toprağa bağlı Adana ekonomisinin yerini sanayi toplumuna geçiş süreci almıştır ki bu da beraberinde kültürel değişim ve gelişimi getirmiştir. Altın Koza, ülke sanatına yoğun bir katkı ortamı oluşturmak, Adana'yı bir kültür sanat merkezi yapmak, festivali uluslararası boyuta taşıyarak kültür sanat değerlerini evrensel boyutta tanıtmak amaçlarıyla bu geçiş döneminde önemli bir görev üstlenmiştir. Altın Koza'nın kapsamında "Uzun Metrajlı Ulusal Film Yarışması", "Öğrenci Filmleri Yarışması", "Dünya Sinemasından Örnekler Bölümü", "Film Öyküsü Yarışması", "Tiyatro", "Konserler", "Sergiler", "Oturumlar" ve "Söyleşiler" yer almaktadır (Artun, Koz, 2000: 563).

Yüreğir ilçesi sınırları içinde yer alan ve Seyhan Baraj Gölü kıyısında 2200 hektar alana kurulmuş olan Çukurova Üniversitesi, Adana'nın bir üniversite şehri olmasını sağlamıştır. Çukurova Üniversitesi; Tıp Fakültesi, Diş Hekimliği, Eğitim Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İlahiyat Fakültesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Su Ürünleri Fakültesi ve Ziraat Fakültesi olmak üzere 10 fakülte, 3 Yüksekokul, 7 Meslek Yüksek okulu, 3 Enstitü ve 1 Devlet Konservatuarından oluşmaktadır (Adana Valiliği, 2004: 17) Çukurova Üniversitesi, Adana'nın kültürel yapısında önemli bir yere sahiptir, nitekim şehrin üniversite şehri olmasını sağlamıştır ve buna bağlı olarak kültürel ve sanatsal etkinliklerin daha yoğun yaşamasında etkili olmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

ADANA HALK KÜLTÜRÜNDE HALK İNANÇLARI

1.1. Halk İnançlarının Özellikleri

İnanmak; "1. Bir şeyi doğru olarak benimsemek. 2. Birini doğru sözlü olarak bilmek, güvenmek. 3. Bir şeyin varlığını, doğruluğunu kabul etmek. 4. Sevecek, güvenecek ve bağlanacak en yüksek varlık olarak bilmek, iman etmek. 5. Kanarak aldanmak." anlamlarına gelmektedir (TS, 1998, C1: 704). İnanç ise; "1. Bir düşünceye gönülden bağlı bulunma. 2. Tanrıya, bir dine inanma, iman, itikat. 3. Birine duyulan güven, inanma duygusu. 4. İnanılan şey, görüş, öğreti." anlamlarına gelmektedir (TS, 1998, C1: 704).

İnanç sözcüğünün, halk inançları açısından anlamı; "Kişice ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesi" dir. İnanç kelimesinin Fransızca ve Almanca karşılıkları olan "superstition" ve "aberglaube" kelimeleri, Türkçeye batıl itikat, batıl inanış, yanlış inanış, hurafe deyimleriyle çevrilebiliyor. Bu deyimler ön yargı içeren deyimler olduğundan bilim adamının tarafsız davranması gerekir. İnanç kavramı, sözlük anlamı açısından din, politika ve ahlak … gibi çok geniş bir alanın sahip olduğu inançları ele alır. Bu açıdan halk biliminin sınırlarını aşar. Halk bilimi, belli bir toplumun eski dinlerinden miras alıp, yaşadığı çağdaki yeni dininde, yaşam şartlarının gerektirdiğince yeni biçimler, yeni içerikler, yeni anlatışlarla oluşturduğu inançlarıyla ilgilenir. Halk inançları, din, ahlak kuralları gibi kesinlik ve katılık taşımazlar ve yerden yere, topluluktan topluluğa değişiklikler gösterir (Boratav, 1997: 7).

Yaşar Kalafat'a göre; halk inancı tamamen din olmayan ve dinin tamamen de dışında kalmayan bu yönüyle de dinin halka göre algılanış ve hayata geçiriliş biçimidir. Bu açıdan halk inancı konusu aynı zamanda, halkların tarihi inançlarını da az çok yansıtır. Sürekli yenilenmekle birlikte kökleri ilk inanç sistemlerine kadar uzanır. Bu özellikleri ile halk inançları elimizdeki yaşayan canlı malzemelerdir. Arkeolojik malzemeler örenlerde, etnografik malzemeler müzelerde bekleyebilir;oysaki halk

kültürünün bir parçası olan halk inançlarımız kayda alınmadıkları takdirde yok olma tehlikesiyle karşılaşabilir (Kalafat, 1999 b: 88).

Halk inançlar toplumun kabul ettiği ilahi dinin hükümleri ve öğretileri dışında kalan, fakat halk arasında yaygın bir şekilde yaşatılarak bir sonraki nesle aktarılan inanmalardır. Toplumlar hayatlarını derinlemesine etkileyen âdet, inanç ve geleneklerini yeni bir dine veya kültüre girdiklerinde bırakmazlar ve yeni dinin, kültürün özelliklerine eski âdet, inanç ve geleneklerini uydurmaya çalışır. Halk inançları toplumsal hayatımızda teknik gelişmelerden evlenmeye, doğuma, ölüme, sosyal hayatımıza kadar her türlü etkinlikte yer almaktadır (Kılıç, 2001: 415).

Türk inançları ile ilgili en eski bilgilere Çin kaynaklarında, Bengü taş yazıtlarında ve yazılı kaynaklarda rastlamaktayız. Türk inanç sistemlerini oluşturan unsurların günümüzde değişik biçimlerde yaşadığını biliyoruz. Bu konudaki ilk bilgiler milat öncesi Hun Türkleri ile ilgili olanlardır. Bu bilgilere göre, atalarımız olan Hun Türkleri, tengriye, yir sub iyelerine, yağız yir iyelerine, gök tengri (mavi gök) iyelerine ve ata avraklarına kurban keserlerdi. Hun Türklerinde kağan, yılın beşinci ayında halkı bir araya toplayarak kurban merasimi yapardı. Aynı ayin sonbaharda da tekrarlanırdı ve ayinden sonran halk kağan ile orman etrafında dolaşırdı. Hun çağından sonra gelen Türk devletlerinde de tengriye, gök tengriye, yağız yire, yir suba, güneş ve aya, ata ruhlarına kurban kesildiğinden kaynaklarda söz edilmektedir (Kalafat, 1999 a: 13).

Türkler, Bengü taş yazıtlarında gelecek nesillere öğütler verirken, inançlarla ilgili bilgilere de yer vermişlerdir. Bu yazıtlarda, Kök Türk inanç siteminde yaratıcı, kılıcı, kut, küç, ülük, bilik verici yüce varlık tengri her şeyin üstünde olarak görülmektedir. Kök tengri (gökyüzü, yahut mavi gök ve yağız yir, kara yer veya toprak yahut yer altı), yir-sub (yer ve sular yani yeryüzü) tengri tarafından kılındığı, yaratıldığı ıduk kabul edilir ve kutlanır. Bu düşünce tarzı günümüzde "Yaradılanı severiz, yaradandan ötürü." mısrasında bile yaşamaktadır (Kalafat, 1999 a: 13).

Orta Asya'dan gelip, Anadolu ve Rumeli'ye yerleşen Türkler, kendi kültürlerini de yeni coğrafyaya taşıdı. Anadolu coğrafyası, birçok uygarlığın, din ve inanç sisteminin buluştuğu kültürlerin ortak kaynağı olmuştur. Türk kültürü, İslamiyet ve

Anadolu kültürüyle tanışınca yaşama bakışı ve değer yargıları yeni bir içerik ve nitelik kazandı. Anadolu inanç önderlerinin yaydığı düşüncelerde bile pek çok eski din, inanç sistemi ve inanç, yeni inanç örgütü altında devam etti (Artun, 2002: 5).

Anadolu'da anlatılan menkıbelerde, efsanelerde, yatır, türbe ziyaretlerinde, mevsimlik törenlerde, hayatın geçiş dönemi inanç ve pratiklerinde vb. birçok eski inanç bütün canlılığıyla yaşamaktadır. Yaşayan inançların kökeni konu edildiğinde Anadolu kültürünü besleyen, Türklerin İslamiyet öncesi inanç sistemleri, dinleri ve inançları incelenmelidir (Artun, 2002:5).

Türkler, tarihleri boyunca birbirinden farklı birçok dinin ve inanç sisteminin etkisi altında kalmıştır. Orta Asya'daki en eski Türk topluluklarının inanç sistemleri "atalar kültü", "tabiat kültleri" ve "gök tanrı kültü" olmak üzere üçlü bir inanç anlayışından oluşmaktadır (Artun, 2002: 5).

Kült, yüce ve kutsal olarak bilinen varlıklara karşı gösterilen saygı ve onlara tapınmadır (Tezcan, 1996: 120). Eski Türk zümreleri arasında en köklü ve en eski inançlardan birinin "atalar kültü" olduğu söylenebilir. Hemen hemen bütün kuzey ve Orta Asya kavimlerinde bulunduğu görülen ve ataerkil aile yapısının bir sonucu olarak değerlendirilen atalar kültü, tarihi iyi bilinen en eski Türk topluluklarından Hunlar zamanında tespit edilmektedir. Hunlarda yılda bir kere düzenlenen merasim ile ataların ruhlarına kurban kesilirdi. Orhun Kitabelerinde, özellikle Bilge Kağan kitabesinin sonunda atalar kültüne işaret eden satırların bulunması, bu kültün Göktürklerde de varlığını göstermektedir. Bu kült, genel olarak atanın bizzat kendisine tapma mahiyeti taşımaz, sadece onun öldükten sonra ailesine yardım edeceği inancından doğan korku ve saygı karışık bir uygulamalar bütünüdür (Ocak, 1983: 26, 27).

Günümüzde, Anadolu halkı, evliyaların yattığı yerleri (tekke, zaviye, türbe, mezar, hazine, dergah vb.) ziyaret eder ve onlardan yardım diler. Bu istek, işsizlere iş, hastalara sağlık vb. biçimlerde görülebilir (Kaya, 2001: 200). Bugün hala Anadolu'da varlığını sürdüren evliya, dede, baba inançlarının kökeni atalar kültüne bağlanabilir (Artun, 2002: 6).

Şamanizm öncesi Türk inançları içinde "tabiat kültü" de önemli bir yer işgal etmiştir. Eski Türklere göre bütün tabiat bugün ruh diye ifade edebileceğimiz gizli güçlerle doluydu. Dağlar, tepeler, ağaçlar ve kayalar hisseden, işiten, iyilik veya kötülük yapabilen varlıklardır; daha doğrusu bunları yapan onlardaki gizli güçlerdi. Bundan da anlaşılacağı gibi eski Türkler bu varlıkların bizzat kendilerine değil, işte bu gizli güçlere takdis hissi beslemiş ve korku, minnettarlık, saygı karışımı bir tavır takınmışlardır. Göğün kendisi de Türklerde tabiat kültünün bir parçası olarak görülmekte ve gök tanrı kültünden ayrı tutulmaktadır. Buna bağlı olarak güneş, ay ve bütün yıldızlar tabiat kültünün unsurlarıdır (Ocak, 1983: 27-29).

Modern araştırmalar, gök tanrı kültünün toprakla ilgisi bulunmadığı için ancak göçebe, avcı ve çoban toplumlarda mevcut olabileceğini, dolayısıyla bu kültün kaynağının Asya bozkırlarında aranması gerektiğini göstermektedir. Eski Türklerdeki bu gök tanrı kültünün özelliğine baktığımızda, eldeki bilgiler az çok bilgi edinmemize yarayacak niteliktedir. Gök tanrı kültü, tabiat kültünün bir parçasını teşkil eden göğün zamanla tabiat kültünden ayrılmasıyla ortaya çıkmıştır. Nitekim eski çağlarda, her şeyin üstünde ve her şeye hakim görünen göğün, Asya bozkırlarında yaşayanlara tanrı sayılması normaldi. Zaman geçtikçe tanrı kavramı maddi gökten ayrılmış, her şeye hakim mutlak bir varlık şekline dönüşmüştür. Bu gök tanrı her şeyden önce, Türk milleti perişan olmasın diye tahta hükümdar çıkaran, Musevilerin Yehova'sı gibi, milli bir "Türk tanrısı" olarak görünüyor. Bu, insanlara iyi yolu gösteren, onları ödüllendiren veya cezalandıran, benzeri olmayan yüce ve tek bir varlıktır (Ocak, 1983: 29-32).

Gök tanrı kültü, hemen hemen tüm Orta Asya toplumlarında çok köklü bir inanç olması nedeni ile İslamiyet sonrası dönemde de etkisini sürdürmüştür. İslamiyete geçişi belli bir oranda kolaylaştırdığı söylenen bu kültün, bazı İslami metinlerde örneklerine rastlanmaktadır ki Dede Korkut Kitabı buna en güzel örnektir. Örneğin; Oğuz beylerinin dua ederken yüzlerini göğe kaldırmalarını anlatan bölümlere bu hikayelerde rastlarız (Ocak, 1983: 32).

İçinde büyüsel gücün ya da cinin bulunduğuna inanılan taş, boynuz, pençe, post, deri, bez parçası, figür vb. gibi objelerden yararlanmak amacıyla yapılan çeşitli pratiklere "fetişizm", söz konusu objelere de "fetiş" denir. Fetişler hiçbir zaman kendilerine tapınılan bir put ya da ilah olarak görülmemiş, sadece bir kişinin veya

topluluğun yararına kullanılan uğurluk olarak düşünülmüştür (Örnek, 1988: 46). Nazar değmesin diye taşların takılması, evlere diken ve sarımsak asılması, başa kurşun dökülmesi, siyah tavuk kanı ile muska yazılması, büyü yapılması vb. olaylar fetişizmin biraz değişikliğe uğramış pratikleri olarak yorumlanabilir (Uraz, 1994: 205).

Büyünün amacı olumlu ya da olumsuz olabilir. Örneğin; ak büyü yağmur yağdırmak, ekinleri büyütmek, avı bereketli kılmak, düşmanı öldürmek gibi kötülükleri önlemek, şeytanı kovmak vb. için yapılır. Kara büyü ise, bir kimsenin başına bir felaket ya da ölüm gelsin diye yapılır (Tezcan, 1996: 120).

Günümüzde sıklıkla rastlanan, okunmuş pirinç, tuz, şeker ya da benzeri yiyeceklerin yenilmesi, yutulması, muskaların giysilere iliştirilmesi, dualaların yazılı olduğu kolyelerin, yüzüklerin takılması vb. inanmaların birer "temas büyüsü" uzantısı olduğunu düşünebiliriz (Artun, 2002: 11).

Totemciliğin, Orta Asya Türkleri arasında da yerleşmiş olduğunu gösteren birçok kayıt bulunmaktadır. Bunların başında, kimi yaratıkların ya da nesnelerin totem olarak kabul edilmiş olması gelmektedir. Totem, topluluğun geldiği, türediği kabul edilen kutsal varlıktır. Topluluğun atası sayılır. Totemi oluşturan insanlar, tek bir aile ve kan kardeşi sayılır (Tezcan, 1996: 115). Totemler daha çok hayvanlardan olur. Bazen totem olan hayvan yerine, hayvanın bir parçası (kuyruğu, dili, pençesi, tüyü vb.) totem yerine geçer. Hayvan totemler daha çok avcılıkla geçinen ilkel toplumlarda görülür. Hayvanlardan sonra ikinci sırayı bitki totemleri almaktadır. Çeşitli nesneler ile fırtına, gökkuşağı vb. doğa olayları sık rastlanmasa da totem olur (Örnek, 1988: 39).

Çin kaynaklarında, Türklerden bir grubun kurdu ata olarak tanıdıkları, Göktürklerin kurttan türedikleri hakkında efsaneler bulunmaktadır. X. yüzyılda Abbasoğulları döneminde Türklerin yaşadığı bölgeleri gezmiş olan Arap bilgini İbni Faldan Başkurt Türklerinin ve XI. yüzyılın Arap tarihçilerinden Gardizi de Kırgızların totemleri olduğunu anlatmıştır (Turan, 1994: 98). Bazı kaynaklar, Türklerde kurdun saygıdeğer bir simge sayıldığını fakat ona tapılmadığını, ayrıca totemci ailede ana hukukunun hakim olduğunu, oysaki Türk ailesinin ataerkil bir yapıya sahip olduğunu vurgulamıştır (Tezcan, 1996: 115).

Şamanizm, trans durumuna geçebilme yeteneğindeki kimselerin doğaüstü varlıklarla ilişki kurarak onların güçlerine sahip olmalarından, bu güçleri toplum adına kullanmalarından ve bu amaçla yapılan dinsel büyüsel pratik ve törenlerden ibarettir (Örnek, 1988: 48). Şamanizm inancının içeriği ve sergilediği özelliklere göre; bir din olarak kabul görmezse de din kadar etkili olmuş ve uzun yıllar Türklerin yaşamlarında ve hayatlarında büyük rol oynamıştır. Özellikle Altaylı Türkler uzun yıllar etkisinde kalmıştır. Animizm ve natürizmin kaynaklarından oluşan bir zemin üzerinde tutunarak hızla yayılan şamanizmde, bu inancı yayan ve uygulayan kişilere şaman denilmektedir. Şamanlara göre; insanlarda kendileri için heybetli ve korkutucu olan kötü, iyilik eden iyi ruhlar bulunmaktadır. İnsanlar ölüp dünyadan ayrıldıktan sonra, o ölen kişilerin ruhları insanlar arasında dolaşır. Onlara musallat olarak zaman zaman zarar verir. Şamanlar zararlı olan ruhları kovmak amacıyla törenler düzenleyip dualar okur (Artun, 2005: 88).

Animizm (canlılık, ruhçuluk) ise ölenlerin ebediyen dünyadan ayrılmadıkları, bunların ruhlarının cenazenin çevresinde, ağaçlarda, bitkilerde ve giderek tüm doğada dolaştığı inancını ve böylece tüm doğanın canlı olarak algılanmasıdır. Psikolojik olaylarda olduğu gibi hayatla ilgili olayları da düşünen bir ruhun yönettiğine inanan sistemdir (Artun, 2005: 84).

Animizme göre, ölü kutsaldır. Bu yüzden, onun karşısında kutsal olmayan her türlü işi çalışmayı durdurmak gerekir. Bugün Anadolu'da cenaze haberi alındığında her türlü iş bırakılır, ölüm halinde kimi hareketler yapmak, ağlamak, sızlamak, kadınların saçlarını kesmesi, bedenlerine toprak sürmesi, bazen çok uzun süre konuşmayarak yas tutması gereklidir (Hançerlioğlu, 1993: 37).

Türkler bahsettiğimiz bu inanç sistemleri ve kültler dışında semavi dinlerin de etkisi altında kalmıştır. Bu dinlerden Yahudiliği kabul eden tek Türk halkı Hazarlardır. Orta Asya Türkleri, daha Göktürkler döneminde Hıristiyanlık ile tanışmışlardır. Türkler, değişik etkenler ile çevrelerinde karşılaştıkları dinlerden birçoğuna girdikleri halde bunlar arasında en sürekli olanı ve ulusal kültürü en çok etkileyeni İslamiyet olmuştur (Turan, 1994: 105).

Türk toplumu binlerce yıllık tarihinde, çeşitli dinlere ve kültürlere girmiş ve bu dinlerin, kültürlerin etkisi altında kalarak İslamiyete girdikten sonra da eski dinlerin, kültürlerin etkilerini sürdürmüşlerdir. Gerek yazılı kaynaklarda, gerekse sözlü bilgilerde halk inançları konusunda Anadolu'nun değişik yerlerinde önemli benzerlikler bulunmaktadır ki bu, Anadolu topraklarında yaşayan insanların aynı tarih ve kültüre sahip olduklarının bir göstergesidir (Kılıç, 2001: 416).

İnsanoğlu yüzyıllardan beri çok şeye inanma ihtiyacı duymuştur ve inandığı şeyin mantıklı olmasını önemsememiştir. O gördüğüne, duyduğuna, yetişme sürecinde çevresinden edindiği halk kültürüne bağlı kalarak, inancından ödün vermeksizin inanmıştır. İnsanoğlu için inanmanın mantığı değil, inanmanın verdiği mutluluk hep ön planda yer almıştır (Yardımcı, 1993: 279).

Bugün birçok kişinin "batıl" olarak adlandırdığı halk inançlarına kültürel düzeyi ne olursa olsun birçok insanın yaygın olarak inandığı bir gerçektir. Örneğin; Almanya'da bugün yaygın olarak ağaçların yapraklarının geç dökülmesi sonucunda kışın geç geleceğine inanılır. Bunun gibi halk, birkaç örneğini gördüğü olayları inanç haline getirerek onu yıllarca sürdürmektedir. Bu inançlar daha çok korktukları, bir tabiat olayı etrafında oluşmaktadır ve o tabiat olayını olağanüstü bir şekilde düşünmektedirler. Örneğin; yağmurlu havada eşiğin üstünde oturulunca yıldırım düşeceği inancını oluşturarak günümüze kadar taşımışlardır. Bu olayın bilimsel bir açıklaması olmasa bile, halk bu olaya birkaç kez şahit olmuşsa, eşiğe yağmurlu havada oturmamak inanca dayalı bir davranış oluvermiştir. Halkımız pek çok şeyde olduğu gibi inançlarında da dini, ahlaki duygulardan ve tecrübelerden faydalanmıştır (Yardımcı, 1993: 321).

Bu arada şunu belirtmeliyiz ki inançlar çoğu kez alışkanlıktır. Öğrenip alıştıklarımızı zevkle yaparız. Yapmadığımız zaman huzurumuzun kaçtığını hissederiz. Dinde taklit bir aşama sayılır ve önemlidir. Birileri bir âdeti 30.000 yıl sürdürmüşler ise, onların bu alışkanlığına saygı duymak gerekir (Kalafat, 1996: 3).

Türk kültürü unsurları arasında hayatımız ve yaşayışımız üzerinde dini inançlar ve bu inançlara bağlı uygulamalar etkili olmuştur, etkili olmaya devam ediyor. Eski dinlerin ve inançların etkisi semavi dinlerin içinde her toplumda etkisini devam ettirmiştir. Türkler tarih içinde farklı dinlerin, inançların etkisi altında kalmıştır. Bu

farklı devirlerde oluşan farklı inançlar, atalarımızın hayatında oluşmaya başlamıştır ve bu inançlar günümüzde semavi dinlere rağmen varlığını korumaktadır. Türk dünyasının bütününe baktığımızda semavi dinler içinde çoğunluğun İslam dinine bağlı bulunduğunu, bununla birlikte Musevilik, Hıristiyanlık gibi semavi dinlere ve Budizm, Lamaizm gibi semavi olmayan dinlere mensup olan Türklerin küçük gruplar oluşturdukları görülüyor. Türk inançlarını günümüze ulaşan biçimleri ile yaşatan Türk kavimlerine Orta Asya ve Sibirya bölgesinde rastlamaktayız (Kalafat, 1999 a: 11,12).

1.2. Halk İnançları Üzerine Yapılan Tasnif Çalışmaları

Halk inançları üzerine yapılacak bir tasnif çalışmasında, tasnifi belirleyecek olan derleme sırasında elde edilmiş olan malzemelerdir ki bu malzemeyi de belirleyen daha çok derlemenin yapıldığı sahanın sosyo-kültürel yapısı olacaktır. Nitekim coğrafi yapı, ekonomik düzen de derleme malzemesinin oluşumunda etkili olacaktır. Nitekim, halk inançları ile halkın sosyo-kültürel yapısını, yaşadığı yerdeki coğrafi yapıyı ya da ekonomik geçimlerini sağlamaya yarayan kaynakları bir arada düşünmekte fayda vardır. Örneğin; şehirde yaşayan biri için dolu yağması çok daha önemli olmazken, köyde yaşayan, tarlada ürünü olan bir kişi için bu önemli bir tabiat olayı olacaktır ve dolunun durması için bir dolu tanesi alıp bıçak ile ortadan bölerken üç defa "Annemin ilkisiyim, dağların tilkisiyim!" dediğinde dolunun duracağına inanması bu inancın temelinde coğrafi yapı ile gelir kaynaklarının köydeki bir insan için ne kadar önemli olduğunun göstergesidir ve inancı belirleyen temel unsurlardan biri durumunda görülmektedir. Bunun içindir ki derleme sırasında elde edilen malzemenin belirleyici unsurları, malzemenin tasnifini de belirlemektedir.

Halk inançları ile ilgili değişik tasnif çalışmaları yapılmıştır. Bu tasnif çalışmalarından birkaç örnek verecek olursak, ilk olarak Pertev Naili Boratav'ın halk inançlarıyla ilgili yapmış olduğu oldukça kapsamlı bir tasnif çalışmasıyla başlamak yerinde olacaktır.

Pertev Naili Boratav'ın halk inançları ile ilgili tasnif çalışmasında, halk inançlarıyla ilgili şu başlıklar yer almaktadır:

1) Evren üzerine inançlar
2) Güneş ve ay üzerine inançlar
3) Yıldızlar üzerine inançlar
4) Evrenin sonu ve öteki dünya inançları
5) İnsan ve insan vücudu ile ilgili inançlar
6) İnsanların cinsi ve yaşı ile ilgili inançlar
7) Irk ve soy çeşitlenmeleri üzerine inançlar
8) Din ve mezhep ayrımlanmaları ile ilgili inançlar
9) Ermiş kişiler ile ilgili inançlar
10) Tabiat olayları ile ilgili inançlar
11) Dağlar, kayalar, su kaynakları, göller ve ırmaklar ile ilgili inançlar
12) Bitkiler ile ilgili inançlar
13) Hayvanlar ile ilgili inançlar
14) Dönüşümlerin çeşitleri ve onlarla ilgili inançlar
15) Cansız maddeler, eşyalar ve besinler ile ilgili inançlar
16) Konut ve barınakların inanç konusu olan yönleri
17) Maden kuyuları ve defineler ile ilgili inançlar
18) Eski ulu yapılar ve ölenler üzerine inançlar
19) İşler, davranışlar ile ilgili inançlar (Boratav, 1997: 10-80).

Pertev Naili Boratav'ın yaptığı bu geniş tasnif çalışmasının yanı sıra halk bilim ile uğraşan araştırmacıların yaptığı araştırmalar sırasında da araştırma alanından elde edilen malzemeye bağlı tasnifler ortaya çıkmıştır.Bu özellikteki tasniflere ilk olarak Mehmet Aydın'ın tasnifini örnek verebiliriz. Bu tasnif çalışması şu şekildedir:

1) Evlenme ile ilgili inançlar
2) Çocuk ile ilgili inançlar
3) Nazar ile ilgili inançlar
4) Vücudun uzuvları ile ilgili inançlar
5) Hayvan iskeletleri ile ilgili inançlar
6) Ay ve güneş tutulması ile ilgili inançlar
7) Diğer gök olayları ile ilgili inançlar
8) Zaman ile ilgili inançlar (cuma akşamı, gece, akşam vb.)
9) Rüya ile ilgili inançlar

10) Uğur ile ilgili inançlar
11) Ev ile ilgili inançlar
12) Ateş-eşik ve ocak ile ilgili inançlar
13) Av ile ilgili inançlar
14) Çeşitli hastalıkların tedavi yeri ile ilgili inançlar
15) Ölüm ile ilgili inançlar (Aydın, 1992: 31-37).

Abdulkerim Abdulkadiroğlu ise altı ana maddeden oluşan ve her ana maddenin oldukça detaylı ele alınmış alt maddeleri bulunan, yine araştırma alanı ile sınırlı bir tasnif çalışması yapmıştır. Biz burada bu tasnif çalışmasının ana maddelerini vermekle yetineceğiz. Bu tasnife göre halk inançları şu başlıklar altında değerlendirilebilinir:

1) Canlı varlıklar ile ilgili inançlar
2) Cansız varlıklar ile ilgili inançlar
3) Kozmik âlem ile ilgili inançlar
4) Peygamberler, din büyükleri, kutsal ve ortak eserler ile ilgili inançlar
5) Meslekler ile ilgili inançlar
6) Kavramlar (Abdulkadiroğlu, 1986: 1-11).

Bu geniş tasnif örmeklerinin dışında genel başlıklardan oluşturulmuş bir tasnif çalışması da Abdurrahman Küçük tarafından yapılmıştır. Bu tasnif çalışması şu şekildedir:

1) Adak ve adak yerleri ile ilgili inançlar
2) Uğurluluk ve uğursuzluk ile ilgili inançlar
3) Nazar ile ilgili inançlar
4) Büyü, sihir, fal, muska vb. ile ilgili inançlar
5) Doğum ve ölüm ile ilgili inançlar
6) Çocuk ile ilgili inançlar
7) Düğün ile ilgili inançlar (Küçük, 1986: 129).

1.3. Adana Halk Kültüründeki Halk İnançları

Adana halk kültüründeki halk inançlarıyla ilgili derleme çalışmasında elde ettiğimiz malzemeye bağlı olarak aşağıdaki tasnif ortaya çıktı. Buna göre, Adana halk kültüründeki halk inançları şunlardır:

1.3.1. Uğurlu ve Uğursuz Sayılan Durumlar ile İlgili İnançlar

Uğur, bir nesnenin, kişinin, işin, zamanın, yerin özündeki iyiliği, mutluluğu, bereketi, kolaylığı kısacası olumlu niteliği ve gücüdür. Halk inançlarında ve işlemlerinde bütün davranışlar, zamanlar, yönler, çevresindeki eşyalar, kişiler, hayvanlar, uğurlu ve uğursuz diye kümelenmiştir. Uğurlu olanları tercih etmek, uğursuz olanlardan kaçınmak veya onlardan gelecek olumsuzlukları giderme yöntemlerini gözetmek gerekir (Boratav, 1997: 94-95).

Halk inançlarındaki bu uğurlu ve uğursuz inançların bir kısmı haftanın ya da yılın belirli günlerinde iş yapılmaması ile ilgiliyken, bir kısmı da hayvanlar ile ilgilidir. Onların uğurlu veya uğursuz oldukları inancı yer etmiştir; ancak bu durum hayvanları uğurlu ya da uğursuz olarak tasnif etmemizi gerektirmez (Kalafat, 1996: 49). Adana halk kültüründeki uğurlu ve uğursuz sayılan durumlar ile ilgili tespit ettiğimiz halk inançlarının büyük bir kısmının hayvanlar ile ilgili olduğu görülmektedir.

Anadolu'da uğurlu ve uğursuz sayılan durumlar ile ilgili birçok inanç yer almaktadır. Örneğin; Ankara-Sincan'da bıçak ile ekmek kesmenin günah olduğuna ve buna uymayanın uğursuzlukla karşılaşabileceğine inanılır. Çankırı'da yürüyen bir kişinin önünden tavşan geçmesinin uğursuzluğuna inanılır. Bursa ve birçok yörede kara kedi uğursuz olarak bilinir. Gaziantep'te köpek uluması uğursuzluk sayılır. Kars'ta yolculuk sırasında tilkiye rastlayanın uğursuzlukla; tavşana rastlayanın ise kötülükle karşılaşacağına inanılır. Saraykentte'te göz seğirmesi uğursuzluk olarak yorumlanır (Kalafat, 1996: 47-49).

1.3.1.1. Adana Halk Kültüründeki Uğurlu Sayılan Durumlar ile İlgili İnançlar

- Bir evde bardak kırıldığında eve uğurun geleceğine inanılır (K1, K3, K8, K9, K10, K1 , K14, K15, K16, K17, K18, K24, K26, K27, K28, K30, K32, K34, K35, K38, K39, K40, K41, K42, K44, K45, K46, K49, K52, K56, K57, K58, K59).

- Bir eve uğurböceği veya kanatlı at sineği girmişse, eve uğurun geldiğine ve işlerin rast gideceğine inanılır (K1, K8, K9, K10, K16, K17, K18, K24, K30, K33, K38, K39, K40, K46, K49, K50, K52, K54, K55, K56,K57, K58, K59, K61, K62, K63).

- Bir eve bir kuş yuva yaparsa, o eve uğur geleceğine inanılır (K7, K8, K13, K20, K24, K25, K27, K29, K30, K31, K33, K39, K40, K42, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K54, K55, K56, K57, K58)

- Ala karganın ötmesinin uğur getireceğine inanılır (K67, K68).

1.3.1.2. Adana Halk Kültüründeki Uğursuz Sayılan Durumlar ile İlgili İnançlar

- Kırılmış ya da çatlamış eşyaların evde bırakılmasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K1, K3, K9, K13, K14, K15, K16, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K47, K49, K50, K51, K52, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K63).

- Terlik veya ayakkabının ters dönmesinin uğursuzluk olduğuna inanılır ve daha çok ölüm haberi alınacağı düşünülür (K1, K2, K3, K5, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K20, K24, K25, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K34, K35, K36, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K48, K50, K51, K52, K54, K55, K56, K59, K61, K62, K63).

- Süpürgenin üzerine basılmasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K23, K24, K29, K31, K35, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K45, K46, K47, K54, K55, K56, K59, K62, K63).

- Hava karardıktan sonra evden başka bir eve ekmek, sac, yumurta verilmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K24, K29, K38, K39, K46, K53).

- Ateşe su dökmenin uğursuzluk getireceğine inanılır (K24, K25, K26, K27, K28, K31, K36, K38, K39, K40, K41, K42, K44, K46, K47, K52, K53, K54, K55, K58, K59, K62, K63).

- Herhangi bir yere batan dikenin gece çıkarılmasının uğursuzluk getireceğine inanılır (K24, K38, K43, K62).

- Bir kişinin çok gülmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K23, K24, K26, K29, K30, K33, K35, K36, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K48, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K63).

- Göz seğirmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K24, K29, K30, K31, K33, K35, K36, K38, K40, K41, K42, K43, K44, K46, K50, K56, K61, K62, K63).

- Gece tırnak kesmenin uğursuzluk getireceğine inanılır (K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K33, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K48, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K58, K59, K61, K62, K63).

- Mezar taşlarının üzerindeki yazıların okunmasının uğursuzluğa ve unutkanlığa yol açacağına inanılır (K24, K28, K30, K42, K44, K45, K54, K55).

- Köpek uluduğu zaman uğursuzluk olacağına inanılır (K1, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K20, K23, K26, K27, K29, K30, K31, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K47, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K63).

- Kara kedi görmek uğursuzluktur (K1, K2, K3, K4, K5, K9, K13, K15, K16, K17, K18, K20, K24, K25, K26, K27,K28, K29, K30, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K48, K50, K51, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K63).

- Arabanın önünden gece kara kedi geçmesinin uğursuzluk olacağına inanılır (K1, K13, K17, K29, K32, K35, K36, K37, K38, K42, K44, K46, K48, K50, K51, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K63).

- Horozun gündüz ötmesinin uğursuzluk olduğuna inanılır (K8, K14, K15, K16, K23, K29, K34, K35, K38, K39, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K50, K51, K54, K55, K57, K58, K63).

- Bir tavuğun ötmesinin uğursuzluk olduğuna inanılır, öten tavuk kesilir (K10, K11, K12, K14, K15, K16, K17, K23, K34, K35, K38, K42, K46, K47, K52, K53, K56, K59).

- Güvercinin evde beslenmesinin o eve uğursuzluk getireceğine inanılır (K13, K15, K16, K17, K18, K20, K23, K24, K25, K27, K28, K30, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K50, K51, K53, K54, K55, K56, K58, K63).

- Bir evde bulunan örümcek veya örümcek ağının uğursuzluk getireceğine ve hemen yok edilmesi gerektiğine inanılır (K1, K9, K13, K14, K15, K17, K18, K23, K30, K34, K35, K36, K38, K39, K41, K43, K46, K47, K50, K51, K52, K53, K56, K59).

- Baykuşun ötmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır. Baykuşun ötmesiyle bir kişinin hastalandığı veya öleceği ile ilgili haber alınacağına inanılır (K1, K2, K3, K5, K8, K9, K10, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K20, K23, K24, K29, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K48, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K63).

- Atın sürekli kişnemesinin uğursuzluk olduğuna inanılır (K23, K27, K28, K30, K33, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K63).

- Bir evde bulunan tavşanın eve uğursuzluk getireceğine inanılır (K25, K26, K27, K28,K33, K35, K40, K50, K51, K54, K55, K56, K59).

1.3.2. Tabiat Olayları ile İlgili İnançlar

Anadolu'da tabiat olaylarının etrafında da halk inançlarının oluştuğunu görmekteyiz. Örneğin; nisan yağmurunun saçları güçlendirdiğine, gürleştirdiğine inanılır. Yine gökkuşağının altından geçenin kız ise oğlan; oğlan ise kız olacağına inanılır (Boratav, 1997: 45,46).

1.3.2.1. Adana Halk Kültüründeki Tabiat Olayları ile İlgili İnançlar

- Gök gürlediğinde "kelimeyi şahâdet" getirilmesi gerektiğine inanılır (K17, K18, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K46, K47, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63).

- Gök gürlediğinde "salavat" getirilmesi gerektiğine inanılır (K1, K8, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K29, K30, K32, K33, K34, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K43, K45, K46, K47, K52, K53, K56, K57, K59, K62, K63, K64).

- Yağmur yağarken dilek tutulur (K8, K14, K15, K30, K32, K34, K37, K42, K44, K45, K46, K47, K53, K62).

- Yağmurun bereket getireceğine inanılır (K8, K14, K15, K16, K18, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K32, K33, K34, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K48, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K62, K64).

- Tencerenin dibindekini yiyen kişinin düğününde yağmur yağacağına inanılır (K28, K31, K34, K35, K38, K39, K40).

- Nisan yağmurunda yıkanmanın dertlere iyi geleceğine inanılır (K24, K25, K29, K30, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K47, K49, K50, K51, K52, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63).

- Nisan yağmurunun bereket getireceğine inanılır (K24, K25, K26, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K38, K39, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63).

- Kurbağa öterse, yağmurun yağacağına inanılır (K30, K32, K33, K38, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K54, K55, K56, K59, K63).

- Atın kulaklarını diktiğinde yağmurun yağacağına inanılır (K23, K34, K46, K47, K56).

- Yağmur çok fazla yağdığında durması için poyraz denilen bir rüzgarın çıkması gerekir, bu rüzgarın çıkması için dul bir kadının süpürgesinin yakılması gerektiğine inanılır (K34, K43, K46, K50, K51, K59, K63).

- Yağmur çok yoğun yağmadığı, serpiştiği zaman ardından kar yağacağına inanılır (K29).

- Tencerenin dibindekini yiyen kişinin düğününde kar yağacağına inanılır (K24, K29, K30, K33, K41, K43, K46, K47, K49, K50, K51, K53, K54, K55, K57, K58, K59, K62).

- Dolu yağarken dolunun durması isteniyorsa, bir dolu tanesi alınır ve bıçakla ortadan bölünür. Bıçakla bölünürken üç defa "Annemin ilkisiyim, dağların tilkisiyim!" denir. Böyle yapılırsa, dolunun yağmasının duracağına inanılır (K1, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K23, K24, K27, K28, K29, K32, K34, K36, K38, K41, K43, K46, K47, K50, K51, K53, K63).

- Dolu yağmasının hayır getirmeyeceğine inanılır (K8, K14, K15, K24, K29, K30, K32, K36, K37, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K62).

- Gökkuşağı görüldüğünde dilek tutulur (K17, K18, K20, K23, K24, K27, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K38, K39, K40, K41, K42, K44, K45, K46, K47, K48, K49, K51, K52,K53, K54, K55, K56, K57, K59, K62, K63).

- Gökkuşağı çıktığında bereket olacağına inanılır (K23, K24, K25, K27, K30, K33, K34, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K50, K51, K52, K53, K63). Kara bulutların hayır getirmeyeceğine inanılır (K8, K14, K15, K20, K23, K24, K28, K29, K30, K34, K37, K42, K44, K45, K46, K47, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59).

- Kara bulutların hayır getirmeyeceğine inanılır (K8, K14, K15, K20, K23, K24, K28, K29, K30, K34, K37, K42, K44, K45, K46, K47, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59).

- Kuşlar veya diğer hayvanlar yöreden zamansız biçimde göç ederse, yakın bir zamanda deprem olacağına inanılır (K23, K29, K30, K31, K34, K38, K43, K44, K45, K50, K51, K52, K54, K55, K56, K57, K63).

- Bahar ve yaz mevsimlerinde hava sabahları sisli olursa, o günün çok sıcak geçeceğine inanılır (K24, K27, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K36, K37, K43, K46, K48, K49, K50, K51, K52, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K64).

1.3.3. Yıldızlar ile İlgili İnançlar

Eski Türklerde, mevsimlerin nasıl geçeceği, mevsimlerdeki değişim ve havanın durumu yıldızların hareketine göre tayin edilirdi. Yıldızların hareketine bakarak havanın sıcak veya soğuk olacağı tahmin edilirdi. Yine bir işe başlamadan önce ayın ve yıldızın durumunu dikkate alınırdı (Kalafat, 1999 a: 35).

Yıldızlar ile ilgili yaygın inanç, yeryüzünde her insanın bir yıldızı bulunduğuna dair olandır. Astroloji (yıldızlar aracılığı ile bakıcılık) bilgi ve yöntemlerinin halk içinde yayılması bu inancın oluşmasında etkili olmuştur, denilebilir. Gökte bir yıldız kaydığında, o yıldızın sahibi olan kişinin öldüğü ya da öleceğini haber vermesi biçimindeki açıklanma bu inanca bağlanabilir (Boratav, 1997: 19).

Kuyruklu yıldız ise halk inancında, genel olarak büyük afetleri ya da önemli olayları haber verir: savaş, büyük bir adamın ölümü… gibi olumsuz yahut ya da büyük bir adamın doğumu gibi olumlu olaylar (Boratav, 1997: 20).

1.3.3.1. Adana Halk Kültüründeki Yıldızlar ile İlgili İnançlar

- Yıldız kaydığında birinin öldüğüne inanılır (K23, K25, K27, K29, K34, K35, K38, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K54, K55, K56, K57,K58, K63).

- Yıldız kaydığında dua okunması gerektiğine inanılır (K24).

- Yıldız kayarken bir dilek tutulursa, tutulan dileğin kabul olacağına inanılır (K23, K24, K26, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K37, K38, K39, K40, K41, K46, K48, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K61, K62, K63).

- Akşam hava açık ve gece gökyüzünde yıldızlar görünüyorsa, ertesi gün havanın açık olacağına inanılır (K23, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K44, K45, K46, K47, K48, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K57, K58, K61, K63).

- Kuyruklu yıldız doğarsa, felaket olacağına inanılır (K34, K50, K51, K53, K59, K63).

1.3.4. Güneş ve Ay ile İlgili İnançlar

Halk inançlarında güneş ve ay çoğu kez birlikte ele alınır (Boratav, 1997: 14). Türk inanç sisteminde güneş ve ay koruyucu iye mevkiinde değerlendirilmiştir. Tunç çağından itibaren atalarımızın güneşi "kün" olarak adlandırdıkları bilinmektedir. Bugün "gün" diye kullandığımız kelimenin eski şeklidir. "Kün"ün kutsanmasına dair, Çin kaynakları, Hun çağında, Türk kağanlarının güneşe hürmetlerini göstermek için otağlarını doğuya, güneşin doğduğu yöne açtıklarını kaydetmektedir. Ay ise, künün çekildiği anda, yeryüzüne tanrının insanoğluna gönderdiği ışığı indirir biçiminde düşünülmüştür ve bu yüzden çadırın ortasında, tepe noktasında delik bırakılır ve karanlıkların içinden iyiliği taşıyan ışığın, tündük adı verilen bu yerden içeri girmesi sağlanırmış (Kalafat, 1999 a: 32-34).

Güneş ve ay tutulması sırasında göğe ok atarak, davul çalarak, silahları birbirine vurarak, bağırarak gürültü çıkaran eski Türkler, böylece ayın ve güneşin yüzünü örten karanlığı, kara iyeleri kovmaya çalışırlardı (Kalafat, 1999 a:33 - 35).

Ayın ve güneşin tutulma hallerinde Anadolu'da, bu felaketin giderilmesi için çarelere başvurulur. Sinop'ta ve İstanbul'da tüfekle atılan kurşunların birbirlerini iteleyerek düşman varlıklara kadar ulaşacaklarına, onları vurarak esir olan ayı kurtaracaklarına inanılır (Boratav, 1997: 18). Bitlis ve Hakkari çevresinde, ay tutulması sırasında havaya silahla ateş edilip, teneke çalarak gürültü çıkarılır. Darende'de ise teneke çalınır (Kalafat, 1999 a:35).

Güneş ve ay ile ilgili inançlar sadece onların tutulması ile ilgili değildir. Örneğin; Kars'ta, Tunceli'de, Adıyaman'da güneşe ve aya karşı kirli su, çöp, kül

dökülmez, işenmez, tükürülmez (Kalafat, 1999 a: 35). Burada güneşin ve ayın koruyucu iyeler olması inancına bağlı olarak onlara saygı duyulduğunu görmekteyiz. Kars'ta, ayın hilal halini gören kişi hemen toprağa ve altına bakarsa, sonraki günlerin güzel ve bereketli geçeceğine inanılır. Ağrı'da ise, ay ışığında bekletilmiş ve uğruna inanılmış dere ve göllerden alınmış sular tarla sulayan suya katılırsa, mahsulün bol olacağına inanılır (Kalafat, 1999 a: 35).

Güneş ve ay ile ilgili pratiklerin, inançların onların sahip olduğu koruyucu iye temeline dayandığı görülmekte ve bu koruyucu iyeden dolayı güneş ve aya hürmet gösterilmektedir ve tutulmaları sırasında kara iyeler tarafından tutulduklarına inanılıp, çıkartılan gürültü ile kurtulmaya çalışılmaktadır.

1.3.4.1. Adana Halk Kültüründeki Güneş ve Ay ile İlgili İnançlar

- Sabah güneşi doğarken güneşin doğduğu yerde kızıllık olursa, o günün yağmurlu ve soğuk geçeceğine; kıble tarafında şimşek çakarsa ve güneşin battığı yerde kızıllık olursa, ertesi gün havanın açık olacağına inanılır (K24, K29, K33, K34, K53).

- Güneş battıktan sonra ineği olan bir evden süt istenmez. Süt istenirse, ineğin sütten kesileceğine inanılır (K24, K29, K38, K41, K46, K53, K57, K58, K59, K62, K63).

- Ay ve güneş tutulması olduğu zaman bu olayın arkasından bir felaket olacağına inanılır (K21, K30, K41, K59, K67, K68, K71, K72).

- Ay hilal şeklindeyken ağaçlar budanmaz; çünkü o zaman ağaçların çürüyeceğine inanılır (K24, K29, K30, K46, K47, K62, K64).

- Ay tutulduğu zaman tenekeye vurularak veya havaya silah sıkılarak ses çıkarılması gerektiğine inanılır (K29, K32, K37, K38, K39, K43, K46, K47, K50, K51, K53, K54, K55, K56, K59, K63).

- Bebek, annesinin karnında oynadığında anne aya bakarsa, bebeğin ay kadar güzel olacağına inanılır (K30, K59, K67, K68).

1.3.5. Zaman (gün, akşam…) ile İlgili İnançlar

Zaman ile ilgili inançlar günler ile akşam,ikindi vakti gibi zaman ifade eden kavramlar etrafında oluşmuştur. Bu inançlarda bazı günlere iyi özellikler yüklenmişken bazı günlere ve akşam gibi günün belirli vaktine iyi olmayan özellikler yüklenmiştir.

1.3.5.1. Adana Halk Kültüründeki Günler ile İlgili İnançlar

- Salı günü yapılacak işin sürüneceğine, bitmeyeceğine inanılır. Bundan dolayı bu günde nakışa başlanmaz, biçki yapılmaz veya herhangi başka bir işe başlanmaz. Bugün başlanılan işlerin sürüneceğine yani işin bitmeyeceğine inanılır (K1, K3, K5, K8, K9, K10, K11, K13, K14, K15, K16, K18, K20, K24, K27, K29, K30, K34, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K43, K46, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63, K64).

- Salı günü yorgan yüzlenmez (K7, K8, K24, K29, K40, K46, K54, K55, K57).

- Çarşamba günü çamaşır yıkanmaması gerektiğine inanılır (K16, K18, K34, K39, K40, K46, K54, K55, K56, K57, K58, K59).

- Perşembe gününün hayırlı gün olduğuna inanılır. Bunun için biçki yapılacaksa ya da gelin için düğün alışverişi yapılacaksa, bu işlerin perşembe gününe denk getirildiğinde işlerin hayırlı olacağına inanılır (K1, K8, K9, K14, K15, K16, K18, K24, K27, K29, K30, K34, K36, K39, K40, K41, K43, K46, K51, K53, K56, K57, K58, K62).

- Perşembe geceleri sakız çiğnemenin ölü eti çiğnemek olduğuna ; çünkü bu gecelerde ruhların evleri dolaştığına inanılır (K2, K3, K4, K8, K14, K15, K17, K18, K24, K29, K31, K34, K39, K41, K51, K52, K53, K62).

- Cuma günü saç, sakal tıraşı olunmayacağına inanılır (K17, K18, K24, K29, K41, K46, K51, K56, K61).

- Cuma günleri yaşlılar öğlen vaktine kadar konuşmazlar (K8, K24, K46).

- Cuma günü ev süpürüldüğünde evin pisliği dışarı atılmamalıdır. Evin pisliği dışarı atılırsa, meleklerinin kollarının evin içine girmeyeceğine inanılır (K10).

- Cuma günleri, cuma namazı için sela verilmeden temizliğin bitirilmesi gerektiğine inanılır (K1, K8, K10, K13, K14, K15, K16, K18, K20, K24, K27, K28, K29, K30, K35, K40, K43, K46, K47, K51, K52, K53, K56, K57, K58, K63, K64).

- Cuma günleri ev süpürülmez, çamaşır yıkanmaz. Cuma günleri dua okunması, hastaların ziyaret edilmesi, yaşlıların yanına gidilmesi gerektiğine inanılır (K3, K4, K8, K10, K11, K16, K17, K18,).

- Cuma günleri ağaç budamanın iyi olmayacağına inanılır (K26, K34, K35, K46, K56, K59, K62, K64).

- Arife günü dikiş dikilmez, aksi taktirde iğnenin ölülerin tenine batacağına inanılır (K24, K25, K28, K29, K30, K33, K35, K40, K41, K46, K53, K54, K55, K59, K62, K63).

- Kurban bayramının olduğu gün hiçbir iş yapılmaz. İğne ele alınmaz, alınırsa vücudu yaraların saracağına inanılır (K21, K67, K68).

1.3.5.2. Adana Halk Kültüründeki Akşam Vakti ile İlgili İnançlar

- Akşam vakti bir evden başka bir eve kuru soğan verilmez; verilirse kuru soğanın verildiği evde huzursuzluk olacağına inanılır (K1, K3, K5, K7, K9, K10, K13, K15, K16, K18, K20, K29, K30, K34, K35, K36, K41, K46, K53, K54, K55, K62).

- Akşam vakti bir evden başka bir eve süt verilmez; süt verilecekse de sütün içine kömür ya da yanmış kibrit atılarak verilmesi gerektiğine inanılır (K24, K32, K35, K38, K39, K46, K50, K53, K54, K55, K59, K62, K64).

- Akşam vakti bir evden başka bir eve büyük kara kazanlar ve ekmek sacları verilmez; aksi takdirde kazanın ya da sacın verildiği evde huzursuzluk olacağına inanılır (K13, K14, K15, K24, K29, K32, K33, K35, K38, K39, K46, K53, K58, K59).

- Akşam vakti tırnak kesilirse, ölüm olacağına inanılır (K1, K3, K5, K7, K8, K10, K11, K13, K14, K15, K16, K18, K24, K29, K30, K31, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K50, K51, K54, K55, K56, K59, K61, K62, K63).

- Akşam vakti ıslık çalmanın yanlış olduğuna inanılır (K1, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K20, K24, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K62, K63).

- Akşam saç kesilmesinin günah olduğuna inanılır (K26, K29, K34,K46, K51, K58 K59, K63)

- İkindi vakti ile akşam vakti arasında uyuyan kişinin deli olacağına veya öleceğine inanılır (K30, K34, K35, K36, K37, K39, K46, K53, K54, K55, K56, K57, K62).

- Akşam vakti sakız çiğneyenin ölü eti çiğnediğine inanılır (K1, K3, K4, K5, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K20, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K32, K35, K36, K37, K38, K39, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K51, K52, K53, K55, K56, K57, K59, K61, K62, K63).

- Akşam vakti evdeki çöp atılırsa, evin kısmetinin gideceğine inanılır (K18, K33, K34, K35, K62).

1.3.6. Hayvanlar ile İlgili İnançlar

Hayvanlar da bitkiler gibi kendilerinden yararlanma bakımından değerlendirilir. Yaradılışları ve dönüşümlerini açıklayan efsanelere ve inançlara konu olur. Hayvanlar, bitkilerden farklı olarak halkın geleneklerinde yenmesinde bir sakınca olmayanlar ile yenmesi hatta dokunulması günah, rastlanması uğursuzluk getirici sayılanlar olmak üzere kümelenir (Boratav, 1997: 56).

İslam dininin kesin olarak yemeyi yasak ettiği hayvan, domuzdur. Bu yasak halkın davranışlarına ve inançlarına da derinliğine işlemiştir. Şarap ve diğer sarhoş edici içkiler, din kurallarınca yasak edildiği halde onlara gösterilen hoşgörü domuz etinden esirgenir. Genel olarak ev ve av hayvanlarından memeli, ot yiyen ve geviş getirenler "yenilir" kümesine girer. Av kuşlarından yenilir ve yenilmezleri, her yerde olduğu gibi denemelerden çıkmış kurallar düzenler. Kurbağa, kaplumbağa, kirpi, midye, istiridye vb. hayvanlar üzerine dini bir yargı olmadığı halde halkın göreneklerinde, zaman zaman din adamlarının da bu konularda yürüttükleri hükümlerin etkisiyle yenilmesi hoş görülmeyen hayvanlar olarak görülmüşlerdir. Bununla birlikte bu hayvanların birçoğunun kimi durumlarda, örneğin hastalıkları sağaltma, tılsım, büyü gibi işlemlerde kullanıldığı da görülür (Boratav, 1997: 56). Kurt ise kutluluğuna inanılan bir hayvandır. Soylarını bir dişi kurtla, bir delikanlının birleşmesine çıkaran eski Türkler, bu hayvanı, kendilerine kapalı kaldıkları dağların arasından çıkmalarında kılavuzluk ettiği için de kutlu sayarlardı. Kurt ile ilgili Anadolu'da birçok inanç bulunmaktadır. Örneğin; kurdun çeşitli azaları, derisi, dişi vb. türlü tehlikelerden korunmada kullanıldığı gibi insana bazı olağanüstü güçleri de kazandırmış. Küçükken kurdun yüreğini ve böbreğini yiyen adam, memesi şişen davarları sağaltma yeteneği elde eder; al bastıyı önlemek için loğusanın yatağı altına kurt derisi koyarlar; korkak insanları yüreklendirmek için onlara kurt yüreği yedirirler (Boratav, 1997: 57, 58).

Hayvanlar ile ilgili inançların bir bölümü de "Nuh Tufanı" üzerine anlatılan efsanelere ya da Süleyman Peygamberin hayvanlarla maceralarına bağlanır. Örneğin; kırlangıcın kuyruğunun çatal olmasının nedeni ile ilgili inanç Trabzon'da şu anlatıya dayandırılır: Nuh'un gemisi delinmiş. Deliği, yılan tortop olarak tıkamış ve buna karşılık olarak istediği yaratığın etinden yeme izni dilemiş. En lezzetli eti arama işi arıya verilmiş. Arı, bütün yaratıkları tattıktan sonra, "En lezzetli et, insan eti." diyecekken,

kırlangıç insanları korumak için arının dilini ısırmış. Buna sinirlenen yılan da kırlangıcın kuyruğunu yırtmış (Boratav, 1997: 61).

1.3.6.1. Adana Halk Kültüründeki Hayvanlar ile İlgili İnançlar

Arı:

- Bir eve bal arısı girerse, o eve iyi haber geleceğine inanılır (K25, K26, K27, K28, K30, K39, K42, K44, K45, K46, K47, K50, K51, K53, K57, K58, K62).

Deve:

- Devenin kutsal olduğuna inanılır (K17, K17, K18, K23, K29, K30, K31, K33, K34, K35, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K50, K51, K52, K53, K57, K58, K59, K62, K63).

Domuz:

- Domuzun uğursuz bir hayvan olduğuna inanılır. Adının söylenmesi bile hoş karşılanmaz, adı yerine "hınzır" denir (K23, K24, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63, K64).

Eşek:

- Eşekten düşenin (kafasının [K39]) kolunun kırılacağına inanılır (K32, K33, K34, K36, K38, K41, K43, K46, K47, K56, K63).

- Eşekten düşenin iflah olmayacağına inanılır (K10, K11, K12, K14, K15, K16, K20, K24, K30, K33, K34, K35, K36, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K53, K54, K55, K56, K58, K59, K63, K64).

Güvercin:

- Güvercin eti yenmez (K23, K24, K27, K28, K29, K30, K32, K33, K34, K35, K38, K39, K40, K42, K44, K45, K50, K51, K52, K53, K55, K57, K58, K59, K62, K63, K64).

Horoz:

- Horoz akşam vakti öttüğünde bir kızın evden kaçtığına inanılır (K17, K18, K38, K42, K44, K45, K47).

Karga:

- Kara karga sabah erken öterse, ölüm olacağına inanılır (K21, K30, K59, K67, K68, K70).

Karınca:

- Karınca yuvası bozmanın iyi olmadığına inanılır (K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K34, K35, K38, K39, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63).

Keçi:

- Keçinin şeytan olduğuna inanılır (K14, K15, K16, K17, K18, K20, K23, K29, K32, K33, K34, K35, K38, K39, K42, K43, K44, K45, K53, K54, K55).

Kedi:

- Kedi öldürmenin günah olduğuna inanılır ve kedi öldürenin de günahının bağışlanması için yedi cami yaptırması gerektiğine inanılır (K23, K24, K25,

K26, K27, K28, K30, K33, K34, K35, K39, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K53, K54, K55, K56, K62).

Kırlangıç:

- Kırlangıç yuvasının bozulmaması gerektiğine inanılır (K10, K11, K14, K15, K16, K18, K20, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K33, K34, K36, K38, K39, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K63).

- Kırlangıç etinin yenmeyeceğine inanılır (K14, K15, K16, K17, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K30, K31, K32, K34, K39, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K52, K53, K54, K56, K59, K63, K64).

Kirpi:

- Kirpi etinin altına işeyen çocukları iyileştirdiğine inanılır (K30, K35, K38, K42, K43, K44, K45, K46, K53, K56, K63).

Koyun:

- Koyunun, kuzunun kutsal olduğuna inanılır (K1, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K20, K23, K27, K29, K32, K34, K35, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K49, K50, K51, K53, K56).

Köpek:

- Köpek bulunan evde namaz kılınmayacağına inanılır (K23, K29, K32, K33, K34, K36, K37, K38, K40, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K63).

- Köpek beslenen eve melek gelmeyeceğine inanılır (K29, K32, K33, K34, K36, K37, K39, K40, K41, K43, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K57, K58, K59, K62, K63, K64).

Kurt:

- Kurt, önemli ve saygı duyulan bir hayvandır. Bir hayvan kaybolduğunda kaybolan hayvanı "kurt" yemesin diye "kurt ağzı bağlama" uygulaması yapılır. Buna göre, bu işi bilen bir kişi eline bir bıçak alır, dua okuyarak bıçağa üfler ve bıçağın ağzını kapatır. Kaybolan hayvan bulununcaya kadar bıçağın ağzı açılmaz (K39, K40, K43, K46, K53).

Kuş:

- Bir evdeki kuş yuvasının bozulmaması gerektiğine, kuş yuvası bozulursa kuşun intizar ettiğine inanılır (K1, K8, K9, K10, K11, K13, K14, K15, K16, K18, K23, K26, K27, K29, K30, K33, K34, K35, K37, K38, K39, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K50, K51, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K64).

Leylek:

- Leyleğin hacdan geldiğine, bu yüzden etinin yenilmeyeceğine inanılır (K17, K18, K29, K32, K33, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K50, K51, K53, K55, K56, K59, K62).

Örümcek:

- Örümceğin yuvasının bozulmayacağına ve örümceğin öldürülmemesi gerektiğine inanılır (K10, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K31, K33, K34, K35, K37, K38, K39, K40, K42, K43, K44, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K56, K57, K58, K61, K63).

Tavşan:

- Tavşan etinin yenmesinin günah olduğuna inanılır (K27, K29, K35, K36, K40, K42, K45, K54, K63).

Tavuk:

- Bir evde tavuk besleniyorsa, tavuktan alınan yumurta bıçak ile kesilirse tavuğun yumurtadan kesileceğine inanılır (K34, K39, K46, K54, K55).

Tilki:

- Tilkinin ezan sesini duyduğunda ayağı yerde basılı değilse, ezan bitene kadar ayağını yere indirmediğine ve ezanı dinlediğine inanılır (K17, K18, K42, K43, K45, K63).

Uğurböceği:

- Üzerine uğurböceği konan insanın dileğinin gerçekleşeceğine inanılır. Yine uğurböceği gelen eve haber geleceğine de inanılır (K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K34, K35, K36, K38, K39, K40, K42, K43, K45, K46, K50, K51, K53, K54, K55, K56, K59, K60, K62, K63).

Yılan:

- Kara yılanın eşi öldürülürse, o yılanın eşini öldüren kişiden öcünü alacağına inanılır (K23, K24, K25, K27, K28, K32, K35, K36, K38, K39, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K53, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63, K64).

1.3.7. Rüya ile İlgili İnançlar

Halk, rüyasında gördüklerinin etrafında da inançlar oluşturmuştur. Rüyada görülen kişi, nesne, hayvan ya da olaydan hareketle geleceğe dair yorumlar yapılır. Rüyada yeşil ve beyaz renkler görülünce sevinilir; ama siyah renk görüldüğünde üzülünür. Rüyada yılan gören kişinin düşmanından kötülük göreceğine inanılır. Rüyada iplik görülünce yola gidileceğine inanılır. Rüyada kız çocuk görmek kötü haber olarak yorumlanırken, erkek çocuk görmek ise iyi haber duyulacağına yorumlanır. Yine rüyada ağlayanın sevineceğine inanılır (Artun, 2005: 259).

Adana halk kültürünün, rüya ile ilgili inançlar bakımından oldukça zengin olduğu görülmektedir. İnsanlar rüyalarında gördükleri renkleri, nesneleri, yiyecekleri, hayvanları, insanları vb. daha önceden duydukları bilgilere göre yorumlamaktadır. Rüya ile ilgili inançlarda dikkati çeken en önemli taraf, rüya herkese anlatılmıyor ve rüya dinlenmeye başlamadan önce hayırlı olması dileniyor. Rüyalar bu özellikleriyle, insanlar tarafından diğer âlemden gönderilmiş bir haber olarak görülmektedir. Bu özelliği açısından rüyaları, niyeti kötü olabilecek insanlara anlatmaktan çekinilir.

1.3.7.1. Adana Halk Kültüründeki Rüya ile İlgili İnançlar

- Rüyanın herkese anlatılmaması gerektiğine inanılır; çünkü rüyanın anlatıldığı kişi rüyayı kötüye yorabilir ya da kötü niyetli olabilir. Bundan dolayı rüyayı dinleyen kişinin ya da kişilerin "Hayırdır inşallah!" demeleri gerektiğine inanılır (K3, K8, K10, K11, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K20, K23, K24, K26, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K62, K63, K64).

- Görülen rüyanın aynaya ya da suya anlatılması gerektiğine inanılır (K3, K10, K13, K14, K15, K16, K18, K20, K26, K28, K29, K30, K33, K34, K35, K36, K37, K40, K41, K43, K49, K50, K51, K53, K54, K55, K58, K62, K63).

- Rüyada kan görülürse, görülen rüyanın bozulduğuna ve rüyanın kimseye anlatılmaması gerektiğine inanılır (K1, K3, K4, K5, K8, K10, K11, K12, K13,

K14, K15, K16, K17, K18, K20, K25, K26, K27, K28, K30, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K43, K46, K49, K52, K53, K54, K55, K56, K58, K59, K62, K63).

- İyi bir rüya görülmüşse, rüyanın aynaya ya da suya anlatılması gerektiğine inanılır (K27).

- Kötü bir rüya görülmüşse, rüyanın aynaya ya da suya anlatılması gerektiğine inanılır (K25).

- Kötü bir rüya görüldüğünde bir tane kuru soğanın yola atılması gerektiğine inanılır (K13, K16, K29, K36, K37, K46, K50, K51, K52).

- Kötü bir rüya görüldüğünde bir tane kuru soğan, ekmek veya bulgurun yola atılması gerektiğine inanılır (K28).

- Rüyada altın görmek dünya malı olarak yorulur ve bir sıkıntının geleceğine inanılır (K3, K4, K13, K14, K15, K16, K18, K23, K25, K27, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K36, K39, K40, K42, K43, K44, K45, K52, K53, K56).

- Rüyada altın görmenin hayır getireceğine inanılır (K8, K10, K11, K24, K25, K28, K32, K34, K35, K39, K41 K42, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K54, K55, K56).

- Rüyada silah görülürse, rüyayı gören kişinin başına kötü bir iş geleceğine inanılır (K8, K23, K32, K33, K36, K52).

- Rüyada silah görmenin kısmet getireceğine inanılır (K10, K11, K15, K23, K27, K33, K34, K40, K43, K46, K53, K56).

- Rüyada silah görüldüğünde güç alınacağına inanılır, yine silah sesi duyulursa güzel bir haber duyulacağına inanılır (K3, K4, K14, K15, K20, K23, K25,

K26, K27, K32, K34, K35, K39, K40, K43, K49, K50, K51, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K62).

- Rüyada ölmüş birinden bir şey alınırsa, hayır olacağına; ölmüş birine bir şey verilirse, şer olacağına inanılır (K16, K28, K29, K30, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K45, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56).

- Rüyada kumaş görülürse, uzaktan birinin geleceğine inanılır (K5, K6, K10, K24, K25, K34, K46, K47).

- Rüyada iplik görülürse, yola çıkılacağına inanılır (K3, K4, K5, K6, K10, K11, K14, K15, K16, K20, K24, K25, K28, K30, K32, K34, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K50, K51, K53, K56, K59, K62, K63, K64).

- Rüyada bozuk para görülürse, dedikodu duyulacağına, kağıt para görülürse de kişinin eline kısmet geçeceğine inanılır (K1, K3, K4, K5, K6, K8, K10, K11, K13, K14, K15, K16, K17, K20, K23, K25, K26, K27, K28, K30, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K43, K44, K46, K49, K52, K53, K54, K55, K59, K61, K62, K63).

- Rüyada araba görülürse, kişinin muradının olacağına inanılır (K3, K4, K5, K6, K8, K13, K14, K15, K16, K18, K20, K24, K25, K26, K27, K28, K30, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K48, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K62, K63).

- Rüyada siyah etin hayır, yağlı etin görülmesinin şer getireceğine inanılır (K10, K11, K25, K26, K27, K34, K41, K46, K47).

- Rüyada çiğ et görülürse, bir sıkıntı yaşanılacağına inanılır (K1, K3, K4, K8, K10, K13, K14, K15, K16, K18, K23, K24, K25, K27, K30, K33, K34, K35, K37, K40, K41, K42, K44, K45, K50, K51, K52, K53, K61, K63).

- Rüyada pirinç görmenin bereket getireceğine inanılır (K16, K20, K24, K25, K27, K28, K30, K33, K34, K35, K40, K43, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56).

- Rüyada buğday görülürse, rızk olacağına inanılır (K1, K8, K10, K11, K13, K14, K15, K16, K18, K23, K25, K27, K28, K29, K30, K32, K33, K34, K35, K36, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K48, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K62, K63, K64).

- Rüyada bir sepetin içindeki ekmek bitmiş olarak görülürse, rüyayı gören kişinin bu dünyada yiyecek ekmeğinin kalmadığına inanılır (K1, K15, K23, K30, K35, K63).

- Rüyada yumurta gören kişi, kendi hakkında dedikodu yapıldığına inanır (K25, K26, K27, K30, K35, K39, K46, K50, K51, K53, K54, K55, K56, K57, K59, K61, K62).

- Rüyada üzüm görülürse, yağmur yağacağına inanılır (K33, K35, K39, K46, K53, K59, K62).

- Rüyada ölmüş bir kişi suyun içinde görülürse, o kişinin kendisinin ardından döktüğümüz gözyaşlarıyla zor durumda olduğuna ve ağlamamız gerektiğine inanılır (K10, K16, K18, K23, K24, K27, K28, K29, K34, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K53, K54, K55, K62, K63, K64).

- Rüyada berrak su görülürse, hayırlı; bulanık su görülürse, kötü bir olayın olacağına inanılır (K8, K10, K11, K15, K16, K18, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K62, K63, K64).

- Rüyada su görülürse, berraklığın, temizliğin olacağına inanılır (K3, K4, K5, K8, K13, K15, K16, K20, K23, K25, K27, K30, K31, K32, K33, K34, K35,

K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K62, K64).

- Rüyada bir kişi su içtiğini görürse, o kişinin içinin ferahlayacağına, mutlu olacağına inanılır (K1, K8, K13, K14, K15, K25, K26, K27, K33, K34, K35, K38, K40, K41, K42, K43, K44, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62).

- Rüyada bir kişi doğum yapmışsa, o kişinin günahtan kurtulduğuna inanılır (K3, K4, K8, K15, K23, K28, K30, K32, K33, K34, K35, K40, K42, K43, K44, K45, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K62, K63).

- Rüyada hamile bir insan görülürse, hamile olan kişinin bir günah işlediğine inanılır (K3, K4, K15, K33, K34, K35, K45, K53, K55, K62).

- Rüyada kız bebek görülürse, olmuş bir haber alınacağına inanılır (K1, K24, K27, K28, K31, K32, K33, K34, K35, K40, K44, K45, K49, K50, K51, K52, K54, K55).

- Rüyada erkek bebek görülürse, olmamış ya da olacak bir haber alınacağına inanılır (K1, K27, K29, K30, K33, K34, K35, K38, K39, K40, K46, K47, K50, K51, K52, K53, K54, K55).

- Rüyada kız çocuğu görülürse, kötü haber; erkek çocuk görülürse, iyi haber duyulacağına inanılır (K3, K4, K5, K6, K8, K10, K11, K13, K14, K15, K16, K18, K20, K25, K30, K34, K38, K39, K41, K45, K46, K49, K50, K51, K53, K54, K55, K57, K59, K62, K63).

- Rüyada gelinlik görülürse, gelinliği gören kişi evli değilse evleneceğine çocuğu yoksa çocuğunun olacağına inanılır (K1, K10, K11, K23, K25, K27, K28, K30, K34, K35, K36, K39, K42, K43, K44, K45, K46, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56).

- Rüyada gelinlik görülürse, hayırlı bir iş olacağına inanılır (K1, K3, K5, K6, K10, K11, K23, K27, K33, K34, K36, K38, K39, K41, K43, K49, K50, K51, K52, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61).

- Rüyada gelinlik görülürse, evlilik ya da ölüm olacağına inanılır (K2, K10, K11, K13, K14, K15, K23, K30, K31, K32, K33, K34, K43, K50, K51, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K63).

- Rüyada gelinlik görülürse, ölümün olacağına inanılır (K16, K18, K23, K43, K46, K54, K55, K56, K57, K59, K63).

- Rüyada yılan görüldüğünde kimileri iyi bir olay olacağına, kimileri de kötü bir olay olacağına inanır (K1, K10, K11, K23, K25, K27, K32, K34, K38, K49, K53, K56, K57, K58, K59, K63, K64).

- Rüyada yılan görmenin kimileri tarafından iyi, kimileri tarafından kötü olduğuna inanılır (K1, K10, K11).

- Rüyada köpek görülürse, kişinin birinden yardım alacağına inanılır (K1, K10, K15, K34, K36, K37, K40, K45, K47).

- Rüyada köpek, yılan görülürse, düşman ile karşılaşılacağına inanılır (K5, K6, K8, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K62).

- Rüyada balık yakalayanın eline kısmet geçeceğine inanılır (K10, K11, K14, K15, K16, K20, K25, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K46, K47, K48, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56).

- Rüyada kuş görülürse, kişinin ferahlayacağına inanılır (K1, K8, K10, K14, K15, K25, K27, K28, K30, K34, K40, K45, K46, K47, K49, K56, K57, K58, K61).

- Rüyada fare görülürse, kişinin birinden kalleşlik göreceğine inanılır (K1, K13, K40, K41, K42, K44, K45, K49, K53).

- Rüyada deve görülürse, kısmet geleceğine inanılır (K1, K8, K10, K11, K13, K14, K15, K16, K18, K24, K25, K26, K27, K28, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K40, K42, K43, K44, K45, K49, K50, K51, K52, K56).

- Rüyada deve görüldüğünde uğursuzluğun olacağına inanılır (K46, K54, K55).

- Rüyada deveye binildiği görülürse, ölüm olacağına inanılır (K10, K39, K46, K54, K55, K62).

- Rüyada tavuk görüldüğünde bir dedikodu duyulacağına inanılır (K15, K46, K54).

- Rüyada at görülürse, kişinin muradının olacağına inanılır (K3, K4, K5, K6, K8, K13, K14, K15, K16, K18, K20, K24, K25, K26, K27, K28, K30, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K48, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61,K62, K63).

- Rüyada siyah renk görülürse, kötü bir haber alınacağına inanılır (K5, K6, K8, K10, K11, K13, K14, K15, K16, K18, K24, K25, K26, K28, K30, K31, K33, K35, K36, K39, K43, K44, K45, K46, K47, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K64).

- Rüyada siyah renk gören kişinin bir işinin çabuk olacağına inanılır (K1, K25, K27, K28, K30, K34, K35, K40, K41, K42).

- Rüyada kırmızı renk görülürse, kötü bir olayın olacağına inanılır (K24, K25, K28, K30, K33, K35, K39, K46, K47, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K57, K58, K59, K62, K64).

- Rüyada yeşil renk görülürse, kişinin muradının olacağına inanılır (K1, K3, K4, K5, K6, K10, K11, K14, K15, K16, K20, K23, K24, K26, K27, K29, K30, K33, K34, K35, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K49, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K62, K64).

- Rüyada bir kişinin dişi düştüğünde canı acırsa, yakın akrabasının öleceğine canı acımazsa, uzaktan birinin öleceğine inanılır (K3, K4, K8, K16, K18, K20, K24, K25, K27, K28, K30, K33, K34, K35, K38, K40, K42, K43, K46, K47, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K59, K61, K62, K63).

- Rüyada bir kişinin dişi düştüğünde kanama olursa, kişinin yakın akrabasının öleceğine; kanama olmazsa, uzaktan birinin öleceğine inanılır (K2, K8, K10, K11, K12, K18, K20, K27, K30, K33, K34, K43, K46, K50, K51, K53, K54, K55).

- Rüyada saç kesildiğinin görülmesiyle kısmetin kesileceğine inanılır (K10, K30, K33, K34, K36, K43, K45, K54, K56).

- Rüyada saç kesilirse, ölüm haberi alınacağına inanılır (K3, K4, K14, K15, K18, K25, K28, K29, K33, K35, K36, K37, K42, K44, K46, K52).

- Rüyada ateş gören kişinin kızgın, kötü haber duyacağına inanılır (K25).

- Rüyada ateş görmenin hayırlı olmadığına inanılır (K29, K33, K34, K35, K36, K37, K42, K44, K45, K46, K52, K53, K62).

- Rüyada yağmur görülürse, bereketin olacağına inanılır (K1, K8, K10, K11, K13, K14, K15, K16, K20, K23, K25, K26, K27, K30, K31, K32, K34, K35,

K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K53, K56, K57, K58, K61, K62, K63, K64).

- Rüyada yazın kar yağdığı görülürse, ölüm olacağına inanılır (K59, K67, K68).

- Rüyada çıplak erkek görülürse, bir kadının; çıplak kadın görülürse, bir erkeğin öleceğine inanılır (K30, K58, K59, K65, K67, K68, K70, K71, K72).

- Rüyada hayatta olan biri ölmüş olarak görülürse, ölmüş olarak görülen kişinin ömrünün uzayacağına inanılır (K3, K4, K5, K6, K8, K11, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K20, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K43, K46, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K62, K63, K64).

- Rüyada ölmüş anne ya da baba görülürse, rüyayı gören kişinin ferahlayacağına ve bir sıkıntıdan kurtulacağına inanılır (K1, K8, K11, K17, K23, K25, K29, K30, K34, K36, K38, K50, K51, K53, K58).

- Rüyada ölmüş biri görülürse, diriden haber alınacağına inanılır. Böyle bir rüya görüldüğünde bir fakirin, öksüzün sevindirilmesi gerektiğine inanılır (K1, K3, K4, K5, K6, K8, K10, K11, K13, K14, K15, K16, K18, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K58, K59, K61, K62, K63).

- Rüyada ağlayanın sevineceğine inanılır (K3, K4, K5, K6, K8, K10, K11, K13, K14, K15, K16, K18, K20, K23, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K48, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K62, K63).

- Rüyada devlet büyüklerinden biri görülürse, kısmet geleceğine inanılır (K3, K4, K8, K11, K13, K14, K15, K16, K20, K25, K26, K30, K33, K34, K35,

K37, K38, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K49, K50, K51, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59).

- Rüyada deniz görülürse, kişinin büyük bir işinin olacağına, büyük bir ferahlığın yaşanılacağına inanılır (K1, K5, K6, K8, K10, K11, K14, K15, K16, K20, K23, K24, K25, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K40, K42, K43, K44, K45, K48, K49, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K62, K63, K64).

- Rüyada demir gören kişinin kuvvet alacağına inanılır (K25).

- Rüyada evin içindeki bir yerin yandığı ya da göçtüğü görülürse, birinin öleceğine inanılır (K16, K20, K23, K27, K33, K39, K43, K49, K53, K54, K55).

- Rüyada pamuk görülürse, aydınlık, hayırlı bir iş olacağına inanılır (K10, K11, K15, K18, K23, K25, K26, K28, K30, K32, K33, K34, K35, K37, K43, K44, K45, K46, K47, K52, K53, K54, K55).

1.3.8. Bereket ile İlgili İnançlar

Bereket, toplumların hayatlarında önemli bir yer tutar. Bereket, sadece bağ bahçe, tarla mahsulleri, hayvancılık veya ticaret ile ilgili bir kavram değildir; sırasında çoluk çocuk sahibi olmak özellikle de erkek evlat sahibi olmak, bereket olarak düşünülmüştür. Bereket ifadesiyle, yağmur duası, yılın belli zamanlarında yapılan toplu bereket şenlikleri, ambarlara ve kilerlere bereket için yapılan uygulamalar, yılın belli aylarının bereket ayı sayılması akla gelebilir (Kalafat, 1996: 42).

“Bereket versin.” dileği, verilen bir şeye karşılık alanın verene söylediği sözdür; “Tanrı kesene, malına bereket versin.”, yani “paranı, malını arttırsın.” demek olur. Yemek yiyenlere rastlandığı zaman söylenen “Bereketli olsun.” sözünün asıl anlamı da “Yiyeceğiniz eksik olmasın.” , “Yiyecekten yoksun olmayın.” dır. Anlaşıldığı gibi

bereket kelimesi, iyi, faydalı olan şeylerin, mal, para ve yiyeceğin artışı anlamına da gelmektedir (Boratav, 1997: 94).

Anadolu'da bereket ile ilgili birçok uygulamanın ve inancın olduğunu görmekteyiz. Tunceli'de kapı eşiklerine nal çakılır, geyik boynuzu asılırsa, bereketin artacağına inanılır. Trabzon yöresinde ölen aile reisi ile birlikte ocağın bereketi mezara gitmesin diye cenaze defnedilmeden önce ev iplik ile bağlanır. Artvin'de yılın bereketli ve uğurlu geçmesi için yılbaşında eve bir koç sokulup, dolaştırılır ve çıkarılır. Giresun'da 14 Mart günü "mart bozulması" âdeti vardır. O gün eve dışarıdan gelen bir kimsenin sevilen bir kimse olması halinde yılın uğurlu ve bereketli geçeceğine inanılır. Denizli'de değirmenden alınmış buğdayla beslenmiş tavukların çok çabuk çoğalacağına inanılır (Kalafat, 1996: 42-44).

1.3.8.1. Adana Halk Kültüründeki Bereket ile İlgili İnançlar

- Sirke bulunan evden bereketin eksik olmayacağına inanılır ki bu inanç bir "hadis-i şerif"e dayandırılıyor (K1, K14, K15, K29, K42, K43, K44, K45, K50, K51, K53, K54, K55).

- Kandil gecelerinde evde pişirilmiş bir tatlı ya da kolaç komşulara dağıtılırsa, eve bereket geleceğine inanılır. Kolaç, un, maya ve yoğurdun yoğrulması ile elde edilen hamurun kabardıktan sonra kızartılması ile elde edilen bir tatlıdır (K14, K15, K20, K23, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K43, K46, K48, K49, K52, K53, K54, K55).

- Bir kişinin avucu kaşındığında avucunu altına sürerse, bereket geleceğine inanılır (K15, K27, K29, K34, K38, K40, K50, K51, K52, K54).

- Bir ev alındığı zaman evin kapısında yumurta kırılırsa, o evin bereketli olacağına inanılır (K2).

- Delikli iğneler, iplik takılmadan başka birine verilirse, iğneyi veren kişinin oğlu varsa, oğlunun çeyizsiz gelin alacağına inanılır (K3, K24, K29, K30).

- Alışverişlerde satıcı parayı alınca “Bereket versin.” denir. Parayı veren kişi de “Bereketini gör.” der. Böylece satıcının aldığı para ile müşterinin aldığı malın bereketli olacağına inanılır (K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55).

- Bereket için bereket duası okunur ya da evin yüksek bir yerine bereket duası asılır. Böylece evde bereketin olacağına inanılır (K23, K26, K27, K29, K30, K34, K35, K39, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K59, K62, K63, K64).

- Erken kalkılırsa, evin bereketli olacağına inanılır (K23, K24, K25, K27, K29, K30, K31, K32, K34, K36, K37, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K49, K50, K51, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63, K64).

- Eve tosbağa kabuğu takılırsa, evin bereketli olacağına inanılır (K24, K34, K38, K41, K43, K50, K51, K57).

- Hurma ve zeytin kutsal sayılan yiyeceklerdir ve eve bereket getireceğine inanılır (K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K32, K33, K34, K35, K36, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K48, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63).

- Ayak altına tuz dökülmüşse, o tuz eriyene kadar evin kısmetinin olmayacağına inanılır (K32, K34, K43, K46, K50, K51).

- Kurban bayramının arife gecesi çocuklar evleri gezerek ekmek toplarsa ve topladıkları ekmekleri arife gecesi ineklere yedirirlerse, ineklerin sütlerinin bol olacağına inanılır (K67, K68).

1.3.9. Nazar ile İlgili İnançlar

Nazar, herhangi bir canlının, herhangi bir canlı veya cansıza dostane olmayan arzu ve hevesle bakması ve bu bakış ve arzusu ile ona zarar vermesi olayıdır. Genelde insanlar nazara uğrasa da mal ve mülk de nazara uğrayabilir (Kalafat, 1996: 21).

Nazar, halk arasında göz değme, göze gelme, nazara gelme, nazara uğrama olarak tanımlanır. Nazar, halk inançlarında çok yaygındır. Nazardan korunmak için çeşitli uygulamalar yapılır ki bu uygulamaların başında nazarlık gelir (Artun, 2005: 251).

Nazara uğramaya en elverişli kimseler çocuklar ile güzellikleri, hünerleri herkesin hayranlığını uyandırmış kişilerdir; çünkü çocuklar zayıf mahluklardır, çabuk etkilenebilirler; güzeller, hünerliler, mutlular da insanların kıskançlık duygularını kamçılar. Bu kötü duygular göz yolu ile hedefi etkiler ve sakatlar. Nazara sadece insanlar uğramaz. Mal, mülk, hayvanlar (özellikle at, inek gibi büyükbaş hayvanlar), evler de nazara uğrayabilir. Durup dururken hastalanan ya da sakatlanan at, sütü azalıveren inek, bereketli beklendiği halde kıt elde edilen yıllık mahsul vb. için de "Nazara geldi." , "Nazara uğradı." denilir. Hatta aile içindeki düzen, iki dost arasındaki sevgi bağı gibi başarı ile yürütülen bir iş de nazara uğrama sonucunda bozulabilir. Halk içinde bazı kişilerin, sebebi bilinmeyen olağanüstü ölçüde "nazar" güçleri olduğuna inanılır. Bakışı ile bir atı yüz, iki yüz, üç yüz metreden "çatlatabileceği"ni ileri süren ve bunu ispatlayan kimseler üzerine hikayeler anlatılır. Nazar, kıskançlık gibi olumsuz duygulardan gelebileceği gibi özellikle de kişinin yakınlarının fazla hayranlık ve sevgi duygularından da gelebilir, bu türlü nazardan en çok çocuklar etkilenir, onun içindir ki ananın, babanın çocuğuna fazla düşkünlüğü iyi sayılmaz (Boratav, 1997: 104).

Nazardan ilk akla gelen korunma çaresi zarar görmesi ihtimali olan kişiyi "kem gözler"den kaçırmaktır. Bu uygulamanın aşırı boyutlarını masallarda görmekteyiz. Padişahın çocuğu (çoğu kez kızı) o kadar güzeldir ki çocuğa nazar değmesinden korkulur, bu yüzden yıllarca kimseye gösterilmeden, bir köşkte tek başına yaşamak zorunda bırakılır. Çok sağlıklı ve güzel çocuklar, hatta kırkı geçtikten sonra da mümkün olduğunca nazarının dokunacağı düşünülen kimselere gösterilmemeye çalışılır (Boratav, 1997: 105).

Çocukların en yakınlarının sevgi ve hayranlık bakışlarının, aşırı okşamalarının kötü sonuçlar verebileceği inancı ile tatlı sözler yerine "maskara", "çirkin"… gibi kötüleyici sözlerle sevmek tavsiye edilir. Ayrıca arada kesinlikle "maşallah" demek ve kelimeye "tü, tü…" sesleriyle tükürme taklidi de eklemek gerekir. Bu sözler ve hareketler ile kötü gözlerin etkisini ürkütüp kaçırmak amaçlanır. "Elem tere fiş, kem gözlere şiş." sözü gibi anlamları daha açık ve tehditli sözler söylemek de zararları önleyici çareler olarak uygulanmaktadır (Boratav, 1997: 105).

Nazarlık, koruma ve korunma amaçlıdır. Bu objelerin yalnızca biçimleri değil, yapıldıkları maddeler ve renkleri de önemlidir. Bu maddelerin özünde gizli bir kuvvetin varlığı olduğuna inanılır. Tabiattaki birtakım objelerden korkan insan, felaketleri ve mutlulukları bu objelerin içinde sanarak onlardan yararlanmak istemiştir (Artun, 2005: 251).

Nazarlıklar, pasif büyü araçlarıdır. Nazar değecek gözden göz ile korunmak amaçlandığından nazar boncuklarının çoğu göz biçimindedir. Günümüzde süs amacıyla takılarak, estetik anlamda uğurluk biçimini almıştır. Halk kültüründe de sihirsel ögeler taşıdığına inanılan nazarlıklar genellikle göz boncukları biçimindedir. Bu göz boncukları ile kişi kendi kendini telkin eder (Artun, 2005: 252).

Nazarlıklar sadece insanların üstüne takılmaz; çağımızda otomobil, kamyon, otobüs gibi taşıtlara, evlere, işyerlerine vb. nazarlık takıldığı görülmektedir.

Çocukların beşiklerine veya omuzlarına takılmak üzere, yakınlarının hediye ettikleri altın veya gümüşten "maşallah"lar, muska ile nazarlık arası koruyucu nesnelerin süse dönüşmüş biçimleri sayılabilir. "Maşallah" yazısı, bezekli biçimlerde, evlerin kapılarına da aynı düşünce ile asılır. Bahçelere dikilen at başı, ev kapılarına çakılan at nalı da birer nazarlık görevi yüklenmiştir (Artun, 2005: 253).

Boncuk takmanın yanı sıra üzerlik ve kurşun dökme uygulamaları da nazara karşı ve nazarın yaptığı tahribata karşı korunmak itibariyle önem arz etmektedir. Üzerliğin yakılmasında çıkan tütsünün, kurşunun dökülmesinde çıkan sesin kara iyelere karşı koruyucu olacağına inanılmaktadır (Kalafat, 1996: 22).

İnsanlar nazardan korunmak amacıyla bu uygulamaların yanı sıra muska ve ayetlerden yararlanma yoluna da gitmektedir. Bunda İslamiyetin etkisini görebiliriz. Nitekim, insanlar nazardan korunmak amacıyla inandıkları dinden de yardım alarak hareket etmişler ve bu şekilde nazardan daha etkili bir yol ile korunabileceklerini düşünmüşlerdir, diyebiliriz.

1.3.9.1. Adana Halk Kültüründeki Nazar Değmesi ile İnançlar

- Mezarda olanların %80'inin nazardan öldüğüne inanılır. Bu yüzden biri için iyi bir şey söylenecekse, kişiye nazar değmesin diye "maşallah" denmesi gerekildiğine inanılır (K1, K8, K9, K10, K11, K13, K16, K17, K18, K20, K23, K24, K29, K32, K33, K34, K38, K39, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K50, K51, K52, K53, K54).

- Mavi gözlü insanların nazar değdirdiklerine inanılır (K14, K15, K16, K17, K18, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K48, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63, K64).

- Bir kişinin başı birden ağrımaya başlarsa, o kişiye nazar değdiğine inanılır (K23, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K53, K54, K55, K57, K58, K63).

- Birinin üstüne dua okuyan kişi sürekli esner ve gözleri yaşarırsa, dua okunan kişide nazar olduğuna inanılır (K23, K25, K26, K27, K28, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K38, K39, K40, K41, K43, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55).

1.3.9.2. Adana Halk Kültüründeki Nazardan Korunma ile İlgili İnançlar

- Nazardan korunmak için nazar boncuğu denilen genellikle mavi taşlı olan bir boncuk takılır; bu boncuğun nazardan koruduğuna inanılır (K1, K3, K4, K8,

K9, K10, K11, K13, K14, K15, K17, K18, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K48, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63, K64).

- Karaçalı iğdesi denilen bir bitkinin dalının bir parçası kişinin üzerine takılır veya evin içindeki bir yere asılırsa, kişinin ya da evin nazardan korunacağına inanılır (K10, K11, K12, K14, K15, K16, K18, K20, K23, K24, K27, K28, K30, K34, K35, K36, K38, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K49, K50, K51, K53, K54, K55).

- Ev, işyeri vb. yerlere at nalı takılırsa, o yerlere nazar değmeyeceğine inanılır (K14, K15, K17, K18, K20, K27, K28, K29, K30, K33, K34, K38, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63).

- Evlerin damına at, köpek vb. hayvanların kurutulmuş kafatasları asılırsa, o eve nazar değmeyeceğine inanılır (K16, K17, K18, K34, K38, K40, K41, K43, K46, K47, K50, K56, K58, K59, K64).

- Bir devenin nazardan korunması için boynuna karaçalı ya da boncuk asılır (K16, K18, K23, K24, K33, K34, K38, K40, K43, K46, K47, K53, K55, K56, K57, K58, K59, K63).

- Bir hocaya yazdırılan nazar muskası çocuğun üstüne takılırsa, çocuğa nazar değmeyeceğine inanılır (K23, K24, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K38, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K53, K54, K55).

- Bir bez parçasına çörek otu sarılır ve çocuğun üzerine takılırsa, o çocuğa nazar değmeyeceğine inanılır (K24, K27, K29, K30, K34, K35, K38, K40, K41, K43, K46, K47, K50, K51, K53, K54, K55).

- Küçük çocukların iç çamaşırlarına firkete takılırsa, çocuğun nazardan korunacağına inanılır (K15, K24, K34, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K54, K55, K57, K58).

- Küçük çocukların iç çamaşırları ters giydirilirse, nazardan korunacaklarına inanılır (K14, K15, K24, K34, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K54, K55).

- Nazardan korunmak için nazar duası okumak gerektiğine inanılır (K1, K3, K4, K8, K9, K10, K11, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K48, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K59, K62, K63, K64).

- Nazardan korunmak için kurşun döktürülmesi gerekildiğine inanılır (K1, K3, K4, K8, K9, K10, K11, K13, K14, K15, K18, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K34, K35, K36, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K54, K55, K56, K57, K58,K59, K63, K64).

- Nazardan korunmak için ocakta yakılan üzerliğin evin içinde gezdirilmesi gerekildiğine inanılır (K1, K3, K4, K8, K9, K10, K11, K13, K14, K15, K16, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K32, K34, K35, K36, K38, K39, K40, K41, K43, K46, K47, K48, K49, K50, K51, K53, K54, K55).

- Zeytin yaprağı ocakta yakılır ve evin içinde gezdirilirse, o evdeki nazarın uzaklaştırılacağına inanılır (K15, K24, K29, K34, K41, K46, K53, K54, K55, K56, K59).

- Bir evde bardak kırıldığında evdeki nazarın çıktığına inanılır (K13, K14, K15, K16, K24, K27, K28, K32, K34, K38, K40, K41, K42, K44, K45, K46, K47, K48, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K64).

- Bir çocuğun ya da bir yetişkinin kulağının arkasına kazan karası sürülürse nazarın değmeyeceğine inanılır (K14, K15, K16, K18, K20, K24, K27, K29, K30, K31, K32, K34, K35, K38, K39, K40, K41, K43, K46, K49, K53, K54, K55, K57, K58, K59, K63, K64).

1.3.10. İnsan Vücudu ve İnsan Davranışları ile İlgili İnançlar

İnsanın ilk yaradılışı ile ilgili halk arasında birçok inanç olduğu gibi yaradılışın varlıklardan biri olan insan üzerine de birçok inanç vardır. Bunların birçoğu gene İslam dini öğretilerine uyar. İnsan yaratılmışların en şereflisidir; ona bütün melekler secde etmişlerdir gibi. Bununla birlikte bazı inançlar insan vücudunun bir kısmına yapılan işlemin tüm vücudu etkilemesi esasına dayanır. Örneğin; kulağı çınlayana kişi uzak bir yerde kendisinden söz edildiğine inanır. Sağ kulağı kızaran kişi, birinin kendinden iyilikle; sol kulağı kızarırsa, kötülükle söz edildiğine inanır. Yine burun kaşınırsa, keder geleceğine inanılır (Boratav, 1997: 24-26).

1.3.10.1. Adana Halk Kültüründeki İnsan Vücudu ile İlgili İnançlar

- Bir kişinin sağ avucu kaşındığında para geleceğine, sol avucu kaşındığında para gideceğine inanılır (K1, K2, K3, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K20, K23, K24, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K48, K49, K50, K51, K52, K54, K55, K57, K58, K62, K63, K64).

- Bir kişinin sağ avucu kaşındığında sağlığın, sol avucu kaşındığında varlığın olacağına inanılır. Avuç kaşındığı zaman iki avuç birbirine sürtülür ve avuçları ile kişi başını okşarsa, kısmet geleceğine inanılır (K1, K8, K10, K11, K12, K14, K15, K16, K18, K24, K25, K29, K33, K35, K38, K40, K41, K43, K52, K53, K56, K59).

- Herhangi bir şey alırken, sağ elle almak gerektiğine inanılır (K16, K17, K18, K20, K23, K24, K26, K27, K28, K29, K30, K34, K35, K37, K39, K40, K41,

K42, K43, K44, K45, K46, K47, K52, K53, K54, K55, K56, K58, K59, K62, K63).

- Ayakkabı giyilirken önce sağ ayağın ayakkabıya sokulması gerektiğine inanılır (K16, K17, K18, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K34, K35, K37, K38, K39, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K48, K49, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K62, K63, K64).

- Tuvalete girerken sol ayakla girilip, sağ ayakla çıkılması gerektiğine inanılır (K1, K8, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K17, K18, K20, K23, K24, K27, K30, K31, K34, K35, K37, K39, K41, K43, K45, K46, K49, K50, K51, K54, K55, K57, K58, K62, K64).

- Bir kişinin ayağının altı kaşınırsa, o kişinin yola gideceğine inanılır (K24, K27, K29, K30, K31, K32, K35, K36, K37, K38, K40, K42, K43, K44, K45, K47, K50, K51, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63).

- Yatakta sağ tarafa dönülüp yatılması gerektiğine inanılır (K17, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K34, K35, K39, K40, K41, K42, K43, K50, K51, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63, K64).

- Bir kişi tırnağını kestiğinde kesilen tırnakların toprağa gömülmesi gerektiğine inanılır (K1, K3, K4, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K23, K24, K31, K33, K34, K35, K39, K43, K46, K53, K54, K55, K56).

- Bir başkasının evinde tırnak kesilmeyeceğine inanılır (K18, K24, K29, K30, K32, K34, K35, K38, K40, K46, K53, K54, K55, K62).

- Bir kişinin kulağı çınlarsa, başkası tarafından kendi hakkında konuşulduğuna inanılır (K23, K24, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63, K64).

- Kulağı büyük olan insanların uzun ömürlü olacağına inanılır (K29, K34, K35, K36, K37, K42, K44, K45, K53).

- Dökülen saçın yere atılmayıp, toplanıp yakılması gerektiğine inanılır (K23, K24, K30, K32, K34, K35, K38, K39, K40, K41, K43, K46, K50, K51, K53, K54, K55, K56, K58, K59, K63).

- Dökülen saç telleri yere atılırsa, saç tellerinin sahibi olan kişinin başının ağrıyacağına inanılır (K24, K27, K28, K30, K31, K32, K34, K35, K38, K39, K40, K42, K43, K45, K46, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63).

- İnsan kendi evinin dışındaki bir evde saçını tararsa, saçını taradığı evdeki insan ile dost; tırnağını keserse de düşman olacağına inanılır (K38, K46, K62, K63).

- Ensesinden öpülen çocuğun inatçı olacağına inanılır (K23, K29, K30, K39, K53, K63).

- Başlarını birbirlerine vuran insanların kel olacağına inanılır (K29, K34, K35, K36, K37, K39, K54, K55, K63).

1.3.10.2. Adana Halk Kültüründeki İnsan Davranışları ile İlgili İnançlar

- Mevlit okunurken, mevlit okuyan hocanın önündeki sehpanın üzerine tabak içinde tuz ve şeker konur. Mevlit bittikten sonra isteyenler bu tuz ve şekerden bir miktar alarak yutar. Tuz ve şeker yutulurken bir dilek tutulursa, tutulan dileğin gerçekleşeceğine inanılır (K3, K8, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K32, K34, K35, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63, K64).

- Bir insan yolculuğa çıkacağı zaman, giderken arkasından bir tasla veya bardakla su dökülür. Yolculuğa çıkan kişinin, o zaman su gibi akıp hemen gidip geleceğine inanılır (K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K18, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K48, K49, K50, K51, K53, K54, K55, K56, K58, K59, K62, K63).

- Bir evden biri yolculuğa çıktığında, ev süpürülmez; süpürülürse yolculuğa çıkan kişinin dönmeyeceğine inanılır (K1, K3, K4, K8, K9, K10, K11, K15, K33, K34, K35, K36, K40, K46, K62, K63).

- Bir kişi, karşısındaki birine bakarak esnerse, esneyen kişinin yorgunluğunun (ağırlığının) karşısındaki kişiye geçeceğine inanılır (K1, K3, K8, K9, K10, K11, K13, K14, K15, K16, K28, K30, K34, K35, K36, K38, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K48, K53, K55, K56, K58).

- Yatan bir çocuğun üzerinden atlanmaz; atlanırsa, çocuğun boyunun kısa olacağına inanılır (K3, K4, K8, K10, K11, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K20, K24, K28, K29, K30, K34, K35, K36, K38, K39, K41, K42, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K62, K63).

- Bir çocuk süpürgeyle dövülürse, o çocuğun yetişkin olduğunda çocuk sahibi olamayacağına inanılır (K13, K15, K16, K18, K27, K29, K38, K40, K54, K55, K59).

- Bir çocuk uyurken, el üstünde kapıdan geçirilmemesi gerektiğine, bu şekilde cenazenin taşınacağına inanılır (K18, K30, K34, K63).

- Bir kişi üzerinden çıkardığı kıyafetleri ters olarak bırakırsa, o kişinin işlerinin ters gideceğine inanılır (K1, K3, K4, K8, K9, K10, K11, K13, K14, K15, K23, K24, K27, K29, K30, K32, K35, K37, K38, K39, K41, K42, K43, K44, K45, K48, K50, K51, K52, K54, K55, K56, K58, K59).

- Kula kurban olunmayacağından, bir kişinin başka birine "Kurban olayım sana!" demesinin günah olduğuna inanılır (K3, K9, K13, K14, K15, K16, K18, K20, K23, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K39, K40, K41, K42, K44, K45, K49, K50, K51, K52, K53, K56, K58, K63, K64).

- Ezan dinlemenin sevap olduğuna inanılır (K8, K14, K15, K16, K17, K18, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K48, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K58, K59, K62, K63, K64).

- Yemek sofrasındayken el yere konularak yemek yenmeyeceğine, bu hareketin sofraya saygısızlık olduğuna inanılır (K14, K15, K16, K23, K27, K29, K30, K32, K33, K34, K39, K40, K41, K42, K44, K45, K52, K54, K55, K57, K58, K62, K63, K64).

- Bir işe başlanırken besmele ile başlanması gerektiğine inanılır (K16, K17, K18, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K48, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K58, K59, K61, K62, K63, K64).

- Bir kişi bir bardak kırmışsa, bir bardak daha kırması gerektiğine inanılır (K15, K23, K25, K26, K29, K34, K35, K38, K40, K41, K43, K50, K51, K53, K56, K58, K60, K61, K63).

- Bir işe başlandığında, eve eli ağır biri gelirse, başlanılan işin uzun süreceğine inanılır (K23, K24, K27, K29, K30, K32, K33, K34, K35, K36, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K58, K59, K62, K63, K64).

- Bir işe başlanacağında, eve eli hızlı biri gelirse, başlanılan işin kısa süreceğine inanılır (K24, K27, K29, K30, K32, K33, K34, K35, K36, K38, K39, K40,

K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K58, K59, K61, K62, K63, K64).

- Bir kişi iş yaparken kararsız davranırsa, o kişinin dostunu düşmanını ayıramadığına inanılır (K23, K24, K29, K30, K33, K53, K54, K55).

- İsimleri aynı olan iki kişinin arasında durularak bir dilek tutulursa, dileğin olacağına inanılır (K23, K24, K27, K32, K34, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K44, K45, K46, K49, K50, K51, K53, K54, K55, K57, K58, K59, K62, K63).

- Karışmış bir ipi açan bir kişinin kayınvalidesi ile iyi geçineceğine inanılır (K23, K32, K34, K38, K39, K49, K53, K54, K55, K58, K62, K63, K64).

- Bir kişinin uyurken üzerine namazlık örtülürse, uyuyan kişinin derdinin geçmeyeceğine inanılır (K28, K30, K40, K47, K51, K52, K53, K58, K62).

- Bir kişinin kıyafeti üzerindeyken, kıyafetindeki sökük dikilirse, kişinin aklını kaybedeceğine inanıldığından kıyafeti dikilen kişinin gömleğinin yakasını dikiş bitene kadar ısırması gerektiğine inanılır (K24, K28, K29, K30, K32, K34, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K48, K50, K51, K53, K54, K55, K56, K58, K59, K62).

- Yastığın üzerine katillerin oturduğuna inanıldığı için yastık üzerine oturulmaması gerektiğine inanılır (K17, K23, K24, K29, K32, K39, K43, K46, K54, K55).

- Korkmuş birisi olduğunda, yere bir sofra serilir ve sofranın içine un serpilir. Bu undan hamur yapılır. Hamurun bir kısmı korkan kişinin başına, bir kısmı da duvara çarpılarak konur. Böylece korkmuş kişinin bir daha korkmayacağına inanılır (K34, K61).

1.3.11. Cansız Maddeler, Eşyalar ve Besinler ile İlgili İnançlar

Canlı varlıklar gibi cansız varlıklar da halkın geleneğinde, törenlerinde olumlu veya olumsuz yargılarla değerlendirilmiş, derecelendirilmiştir. Kimine kut ve uğur taşıdığı inancı ile saygı gösterilirken, kimi ise olumlu veya olumsuz bir değer taşımayan nesneler kümesinde kalır. Bazı cansız varlıklar ise, yerine göre olumlu ya da olumsuz sayılabiliyor. Örneğin; ateş, su, demir, toprak bir değer ve saygı konusuyken; insan ve hayvan vücudunun dışarı attığı maddeler, sidik, pislik, tükürük, sümük, meni, her çeşit hayvan gübresi, bulaşık suları, yenmesi haram hayvanların etleri, dinin yasak ettiği içkiler ise tiksinti çekinme sebebi oluyor (Boratav, 1997: 64).

1.3.11.1. Adana Halk Kültüründeki Cansız Maddeler, Eşyalar ve Besinler ile İlgili İnançlar

- Yemek kabı üzerinden atlanmayacağına inanılır (K17, K18, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K60, K61, K62, K63, K64).

- Silah üzerinden atlanmayacağına inanılır (K17, K18, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K60, K61, K62, K63, K64).

- Birine makas verilirken el üzerine konularak verilmesi gerektiğine inanılır (K15, K16, K25, K29, K33, K34, K35, K37, K40, K43, K46, K47, K51, K56, K57, K59, K63).

- Bir makasın ağzı açık bırakılırsa, makasın olduğu evde kavga çıkacağına inanılır (K10, K14, K15, K20, K28, K29, K30, K32, K33, K36, K37, K38, K40, K41, K43, K46, K51, K54, K55, K56, K58, K62, K63).

- Bir kişi, başka birine makas verirken makası bir yere koyarak vermeli, elden ele vermemelidir; elden ele verildiğinde iki kişinin arasının bozulacağına ya da kavga edeceklerine inanılır (K1, K3, K4, K5, K7, K8, K9, K14, K15, K22, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K40, K41, K43, K46, K47, K48, K51, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K60, K61, K63, K64).

- Bir evde huzursuzluk olduğunda, evdeki huzursuzluğun gitmesi için evden alınan tuzun veya sabunun dul bir kadına verilmesi gerektiğine inanılır (K3, K4, K10, K40, K43, K50, K51, K53, K54, K55).

- Bir ev satın alınacağı veya kiralanacağı zaman ev boşken ilk gidildiğinde bir miktar tuz ve şeker götürülür ki o zaman evin tadının tuzunun olacağına inanılır (K3, K4, K22, K25, K26, K29, K34, K40, K43, K53, K54, K55, K56, K59, K60, K63).

- Tuzu yere dökmenin günah olduğuna inanılır (K27, K28, K29, K30, K32, K33, K36, K37, K38, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K54, K55, K56, K57, K59, K63).

- Ekmek üzerinden atlanmayacağına inanılır (K17, K18, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K60, K61, K62, K63, K64).

- Soğan, patates, sarımsak kabuğunun yola atılmaması gerektiğine inanılır (K17, K18, K23, K24, K26, K29, K30, K34, K39, K43, K46, K47, K52, K54, K55, K56, K57, K58, K62).

- Narın cennet meyvesi olduğuna ve tanelerinin yere dökülmesinin günah olduğuna inanılır (K23, K24, K29, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K45, K46, K47, K49, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63, K64).

- Karpuz kesilirken, önce baş tarafı yuvarlak olarak bölünür, burayı yiyen kişinin babasının öleceğine inanılır (K24, K26, K29, K30, K33, K34, K35, K40, K41, K42, K44, K45, K50, K51, K53, K54, K55, K56, K58, K60, K61, K62).

- Yumurta yıkanmadan yemek yapılınca yemeğin mundar olacağına inanılır (K24, K28, K32, K40, K46, K47, K54, K55).

- Pişen ilk sıkma veya böreği yiyen kişinin eşinin öleceğine inanılır (K34, K35, K39, K41, K43, K46, K47, K54, K55, K56, K59).

- Bayram namazından önce kuyudan veya tulumbadan alınan su bayram namazından sonra içilirse, içilen suyun zemzem suyu yerine geçtiğine inanılır (K15, K24, K28, K34, K39, K42, K43, K44, K45, K53, K58, K62, K64).

1.3.12. Bitkiler ile İlgili İnançlar

İslam dini ve halkın gelenekleri bitkilerin yenmesi konusunda hiçbir yasak koymamıştır. Zararlı olmayan bütün bitkiler, meyveler yenebilir (Boratav, 1997: 53).

Bitkiler konusunda, iki yasaktan söz edilebilir: Birincisi, yaş bitkilerin kesilmesiyle ilgili yasaktır ki atasözü niteliğinde "Yaş kesen, baş keser." yargısında genç orman ağaçları, fidanlar, meyve veren ağaçlar düşünülür. Kimi orman ağaçları için yetişip büyümesi uzun zaman istediği düşüncesiyle, başka bir çeşit yasak konmuştur. Örneğin; karaağaç, kayın ağacı güç yetişen bir ağaçtır ki onun için kesilmesini uğur saymazlar. İkinci yasak ise yatırların yanında bulunan ağaçların kesilmesiyle ilgilidir ki bu ağaçların kesilmesi büyük bir suç sayılır. Yatırların çevresinde bulunan kimi ağaçlar çam, çınar, çitlembik, ardıç vb. kendiliklerinden de bir kut taşıdıklarına inanılır. Kimi yatırların sadece ağaç adları ile adlandırılmaları bu bakıma bir anlam taşır: Çitlembik Dede, Çınar Dede gibi (Boratav, 1997: 53, 54).

Kimi ağaçlarda ise olumsuz birtakım özelliklerin bulunduğuna inanılır. Örneğin; özellikle erkek çocuğu olanların incir ağacı dikmesinin uğurlu

sayılmayacağına inanılır. “Ocağına incir ağacı dikmek” deyimindeki “evini, yurdunu harap etmek, soyunu söndürmek” anlamı bu inançla ilgili olsa gerek. Yabani incirin yıkık kalıntıların üzerinde bitmesi olgusu da bu inancın gelişmesinde, güçlenmesinde etkili olmuştur (Boratav, 1997: 54).

Bazı bitkilerin yetiştikleri bölgenin ekonomisindeki önemlerinden o bölgeye özgü inançlara konu oldukları düşünülebilir. Örneğin; Trabzon’da fındık değneğinin yılana dokundurulunca onu hareketsiz, zararsız hale getirdiği; fındık değneğini üzerinde taşıyan kimseyi akrep, yılan sokmayacağı inancı fındığın bölgedeki ekonomik değeriyle ilgili olsa gerek (Boratav, 1997: 55).

1.3.12.1. Adana Halk Kültüründeki Bitkiler ile İlgili İnançlar

- İncir ağacından düşenin iflah olmayacağına inanılır (K10, K11, K12, K14, K15, K16, K20, K24, K30, K33, K34, K35, K36, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K53, K54, K55, K56, K58, K59, K63, K64).

- İncir ağacından düşen kişinin sakat kalacağına veya öleceğine inanılır (K23, K24, K30, K32, K33, K34, K35, K36, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K50, K51, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K60, K63).

- Meyve ağaçlarının dibine tuvalet ihtiyacının yapılmayacağına inanılır (K17, K18, K23, K24, K25, K27, K32, K33, K34, K38, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K64).

- Meyve vermeyen ağacın sopa veya balta ile korkutulduğunda meyve vereceğine inanılır (K24, K31, K37, K46, K54, K55, K56, K58, K60).

- Zakkum ağacının olduğu eve şeytan gelmeyeceğine inanılır. Küçük çocukları nazardan ve şeytandan korumak için çocukların yastıklarının altına zakkum yaprağı konulması gerektiğine inanılır (K23, K24, K30, K35, K46, K56).

- Bir ağacın mevsiminden önce açılmasının iyi olmadığına inanılır (K23, K29, K30, K31, K33, K34, K36, K38, K41, K42, K44, K45, K46, K51, K53, K54, K55, K56, K59, K62).

- Kınanın cennet sıvası olduğuna inanılır (K14, K15, K20, K23, K24, K27, K31, K32, K33, K34, K36, K39, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K60, K62, K63).

- Nergis çiçeğinin kokusunun Hz. Muhammed'in terinin kokusu olduğuna inanılır (K23, K28, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K40, K41, K44, K46, K47, K52, K53, K54, K55, K59, K62).

- Ayın yedisinde fasulye ekilirse, ekilen fasulyenin kurtlu olacağına inanılır (K24, K29, K35, K39, K53).

1.3.13. Kahve Falı ile İlgili İnançlar

Fal, özel teknikleri, gereçleri ve uzmanları olan "yorumlama bilgisi" diye tanımlanabilir. Kişi kendi geleceğini, yakın birinin sağlık durumunu, uzakta olan birinin halini öğrenme, çaldırdığı veya yitirdiği değerli bir nesneyi bulma kaygısı gibi önemli hallerde, kendi imkanları ile elde edemediği bilgiyi sağlamak amacı ile falcıya başvurur. Bu anlamı ile fallar tekniklerine, uzmanlarının niteliklerine, kullanılan gereçlere ya da yorumlanması beklenen olaylara göre çeşitlilik gösterir. Türkiye'deki en geçerli fal çeşitleri şunlardır: suya bakma, aynaya bakma, kurşun, köz, tütsü, kürek kemiği, kahve falı, iskambil falı, bakla falı …. (Boratav, 1997: 101, 103).

Kahve falında, falına baktırmak isteyen kişi kahvesini içtikten sonra fincanı tabağa ters çevirerek koyar ve fincanın soğumasını bekler. Fincanın dibindeki telvenin gösterdiği şekilleri fala bakan kişi yani bakıcı yorumlar (Boratav, 1997: 103).

1.3.13.1. Adana Halk Kültüründeki Kahve Falı ile İlgili İnançlar

- Falında balık şekli çıkan kişinin kısmet alacağına inanılır (K15, K16, K22, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K34, K35, K37, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K58, K59, K61, K63).

- Falında deve şekli çıkan kişinin kısmet alacağına inanılır (K15, K16, K22, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K34, K35, K37, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K58, K59, K61, K63).

- Kahve falında yılan şekli görüldüğünde kişinin bir düşmanı olduğuna inanılır (K15, K16, K22, K23, K26, K27, K28, K30, K31, K34, K35, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K58, K59, K61, K63).

- Kahve falında horoz görülürse, bir haber alınacağına inanılır (K15, K16, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K34, K35, K40, K46, K49, K52, K61).

- Kahve falında kuş görülürse, haber alınacağına inanılır (K26, K27, K28, K29, K30, K31, K34, K35, K37, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K48, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K58, K59, K61, K62, K63).

- Kahve falında bayrak görülürse, devlet dairesinde kişinin bir işinin olacağına ya da sonuçlanacağına inanılır (K15, K16, K26, K27, K28, K29, K30, K34, K35, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K48, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K58, K61, K63).

1.3.14. Kapı Eşiği ile İlgili İnançlar

Eşik ve onun kutsanmışlığı, hayatın her safhasında vardır ki bu kutsiyet, ocağın/evin kutsiyeti inancından gelmektedir (Kalafat, 1996: 34, 35).

Eski Türk inanç sisteminde eşik, özelliği bakımından kişiyi her türlü hastalıktan evi ise olabilecek kaza ve belalardan koruyan bir sınır çizgisiydi. Bu nedenle eşiğe hürmet gösterilir ve buraya ayak basılmazdı (Araz, 1995: 64).

Halk inançlarımızdaki, damadın ve gelinin evin eşiğinden dua ile çıkması, gelin kucağına evin eşiğinden girerken erkek çocuk verilmesi, eşiğe bal sürülmüş olması, eşiğe çivi çakılması pratikleri ocak kültüyle bağlantılıdır (Kalafat, 1996: 18).Yine eşiğin temiz tutulması ve bulaşık suyunun bu yerlere dökülmemesi davranışlarında, kara iyelerin eşik çevresindeki çöplüklerde toplanmalarının önüne geçmek ve böylece eşik iyesine yardımcı olarak onu memnun etme görülmektedir (Araz, 1995: 64).

Anadolu'da kapı eşiği ile ilgili birçok uygulama ve inanca rastlanmaktadır. Tunceli'de eşikte oturmak, eşiğe basmak iyi karşılanmaz, uğursuzluk getireceğine inanılır; çünkü ev iyesi eşikte olabilir. Bu yüzden ev iyesini incitmeden içeri girmek gerekir; aksi halde onun hışmına uğranır. Yine Tunceli'de gelin, erkek evine girerken eşikten atlatılır ve öyle içeri alınır. Bu inanç, Kazak ve Kırgız Türkleri arasında da yaşamaktadır. Gaziantep'te de gelin eve girerken eşiğe basmaz, eşikten atlatılır. Eğer gelin eşiğe basarak içeri girerse, cinlerin hücumuna uğrayacağına ve bunun da gelinin bağlanmasına sebep olacağına inanılır. Muş'ta, gelin kapıdan girerken kapının üstünde yumurta kırılır ve kapı eşiğine yağ sürülür. Böylece eve bereket geleceğine inanılır.Muş ve çevresinde, gelin kapıdan içeri gireceği zaman kaynana içi su dolu bir küpü yere atarak kırar ve su yere dökülür. Su aydınlığı temsil eder, gürültü ise gelinin korkusunu yok eder. Bu uygulamaların temelinde de ev iyesini memnun etmek yatmaktadır (Kalafat, 1999 a: 57, 58).

1.3.14.1. Adana Halk Kültüründeki Kapı Eşiği ile İlgili İnançlar

- Kapı eşiğinde oturulmayacağına, kapı eşiğinden geçerken besmele söylenerek geçilmesi gerektiğine inanılır (K1, K3, K5, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K20, K23, K24, K32, K34, K38, K39, K41, K50, K51, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63).

- Kapı eşiğinde oturmanın uğursuzluk getireceğine inanılır (K23, K24, K27, K29, K30, K31, K32, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K43, K44, K45, K46, K47, K50, K51, K53, K54, K55, K56, K57, K59, K62).

- Kapı eşiğinde oturan kişinin iftiraya uğrayacağına inanılır (K14, K15, K34, K35, K41, K53, K56, K59).

- Kapı eşiğinde oturanı cin çarpacağına inanılır (K23, K30, K32, K34, K35, K36, K38, K39, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K53, K54, K55, K56, K59, K63, K64).

1.3.15. Evren, Evrenin Sonu ve Öteki Dünya ile İlgili İnançlar

Türkiye halkının çoğunluğu olan Müslümanların evren, evrenin sonu ve öteki dünya ile ilgili inançlarının büyük bir bölümü İslam dini öğretilerinden gelmedir; ama gene de bölgelerin, mezheplerin, kavimlik kökenlerin belirlediği çeşitlemelere de inançlar arasında rastlayabiliriz (Boratav, 1997: 20).

Öteki dünya ile ilgili inançlar, bir yandan evrenin sonuna öte yandan da ölüm ve ölüm sonrasına bağlanır (Boratav, 1997: 22).

1.3.15.1 . Adana Halk Kültüründeki Evren, Evrenin Sonu ve Öteki Dünya ile İlgili İnançlar

- Yaşadığımız dünya diye adlandırılan evrenin “yalan dünya” olduğuna inanılır (K8, K14, K15, K16, K17, K18, K20, K22, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K63, K64).

- Yerin ve göğün dua üzerine kurulmuş olduğuna inanılır (K3, K8, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K20, K22, K23, K25, K26, K27, K28,

K29, K30, K32, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K43, K46, K47, K49, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K62, K63, K64).

- Kıyamette, insanın tırnaklarının ve saçlarının dirileceğine inanılır (K14, K29, K41, K46, K47).

- Ölen bir insanın kefeni haram para ile alınmışsa, mezarda o kefenin cesedin üzerinden çıkacağına inanılır (K3, K8, K10, K16, K18, K23, K29, K40, K41, K42, K44, K45, K46, K54, K55, K62, K64).

- Dikiş yapacak biri, dikiş iğnesine başka birine iplik taktırdığında ipliğe düğümü dikiş yapacak kişinin atması gerektiğine; aksi durumda o iki kişinin ahirette kavuşamayacaklarına inanılır (K10, K11, K20, K23, K34, K35, K39, K41, K43, K46, K47, K50, K51, K53, K59).

- Anne ve babaya, bu dünyada saygısızlık yapılırsa, öteki dünyada saygısızlık yapanın acı çekeceğine inanılır (K1, K3, K4, K8, K14, K15, K16, K18, K20, K22, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K44, K45, K46, K47, K48, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K58, K59, K62, K63, K64).

1.3.16. Doğum ile İlgili İnançlar

İnsan hayatının doğum, evlenme ve ölüm olmak üzere başlıca üç önemli geçiş dönemi vardır. Her biri kendi bünyesi içerisinde birtakım alt bölümlere ve basamaklara ayrılır. Bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanç, âdet, töre, tören, ayin, dinsel ve büyüsel özlü işlem kümelenerek söz konusu geçişler dönemlerini bağlı bulundukları kültürlerin beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde yönetmektedir. Bunların hepsinin amacı da kişinin bu geçiş dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutsamak, aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktadır. (Örnek, 2000: 131).

İnsan hayatının dönüm noktaları olan doğum, evlenme, ölüm halk kültüründe belli inanç ve uygulamalara bağlı olan törenlerin oluşmasına vesile olmuştur. Halk kültüründeki birçok değişime rağmen bu geçiş dönemlerindeki inanç ve uygulamalarda önemli değişiklikler olmamıştır ki bunun en önemli nedeni bu geçiş dönemlerinin insan hayatındaki yeridir.

Doğum, halk kültüründeki geçiş dönemlerinin ilk aşamasıdır. Aile, toplumu ayakta tutan temel kurumdur ve bireyler, bu kurumu kurduktan sonra, ailelerini güçlendirmek için çocuk sahibi olmak ister. Doğum ile birlikte ailenin temeli güçlenir, akrabalık ilişkileri ve bu ilişkilere bağlı dayanışma pekişir. Annelik mertebesine erişmiş olan kadın, erkeğin soyunu devam ettirdiğinden dolayı ailede saygın bir yere gelir (Altun, 2004: 87).

Eski Türklerde, ocağı tüttüren çocuğun olmaması büyük talihsizlik olarak değerlendirilirdi. Âdetlerimizi, inançlarımızı, en doğru biçimde yansıttığımızı düşündüğümüz Dede Korkut Hikayeleri'nde Dirse Han, "kadınım, direğim, döleğim" dediği karısına, Bayındır Han'ın oğulları ak otağa, kızları kızıl otağa, oğlu kızı olmayanı ise kara otağa oturttuğunu söyler. Kendisi oğlu kızı olmadığı için kara otağa oturtulmuş ve kara koyun yahnisi getirtilerek, daha sonra kendisinin Tanrı tarafından hor görüldüğü ve bu yüzden oradaki insanlar tarafından da hor görüldüğü söylenmiştir (Gökyay, 1976: 3). Bu hikayede de görüldüğü gibi çocuk sahibi olmak her zaman çok önemli görülmüş ve çocuk bir ailenin temeli olarak değerlendirilmiştir.

Toplum yapısında meydana gelen değişikliklere rağmen doğumun etrafında oluşan inançların, uygulamaların günümüzde devam ettiğini görmekteyiz. Nitekim çocuğun, ailenin temelini kuvvetlendiren bir unsur olarak görülmesi, doğum kavramının önemini arttırmaktadır. Düğünün hemen ardından hamile kalan kadının doğumu ile eşinin ve çevresindeki kişilerin gözünde değeri artar. Doğum ve onun kendi çevresindeki evrelerinde gerçekleşen inançlar, uygulamalar halk kültürünün bir mirasıdır (Örnek, 2000: 132).

Doğum, bir geçiş dönemidir ve insanlar özellikle bu geçiş dönemlerinde zararlı dış etkilerle ve doğa üstü kuvvetlerden gelen tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu tehlikelere karşı koymak için birtakım büyüsel ritlere, çarelere başvurmak

gerekmektedir. Hamile kadın, doğacak çocuğunu birtakım zararlardan korumak ve ona arzu ettiği nitelikleri verebilmek için, daha gebelik sırasında bazı yiyeceklerden ve eylemlerden kendisini uzak tutmak zorundadır. Doğum, doğumun safhaları binlerce âdetin, batıl inancın, pratiğin istilasına uğramış olup, âdeta bunlar tarafından idare edilmektedir (Örnek, 1981: 56).

1.3.16.1. Doğum Öncesi ile İlgili İnançlar

Evlilik, doğuma izin veren bir geçiş olduğundan, çevreleri tarafından evli çiftlere öncelikle çocuk sahibi olmaları için telkinlerde bulunulur. Evli kadının doğurması ilgi ve heyecan ile karşılanır (Güvenç, 1999: 243). Doğum sadece anne ve babayı değil, komşuları ve akrabaları da sevince boğmaktadır. Doğum yapan her kadın sürekli çevresindeki insanlardan saygı görmüş, korunmuş ve kollanmıştır (Başçetinçelik, 1998: 27).

Doğum öncesi dönem ile ilgili Anadolu'nun farklı illerinde benzer ya da farklı uygulamalar, inançlar yer almaktadır. Aydın-Yenişehir'de çocuğu olmayan kadınlar sıcak su içerisinden çakıl alırsa, hamile kalacağına inanılır. Çorum'da gelinin ilk çocuğunun erkek olması için yatağına erkek çocuk yatırılır. Balıkesir'de çeşmenin önüne bir tarak ve bıçak bırakılarak, gerdek sabahı bunlar geline arattırılır. İlk tarağı bulursa, kızının; bıçağı bulursa, oğlunun olacağına inanılır. İzmir'de hamile kadının korkusunun gitmesi için "sübyan muskası" yapılır (Kalafat, 1996: 5, 6). Erzurum'da, çocuğu olmayan kadına kırk değirmen çarkı altından 40 gün süre ile getirilen su biriktirilerek bu su ile üç gün üst üste banyo yaptırılırsa, çocuğu olacağına inanılır. Abdurrahman Gazi, Umudum Baba, Habip Baba, Rabia Ana Türbeleri ve Evliya mezarları ziyaret edilerek, çocuk sahibi olmak için adak adanır. Yine Erzurum'da, aşeren kadın tatlı yerse, çocuğunun gürbüz; ekşi yerse de zayıf ve çirkin olacağına inanılır. Aşeren kadın, ayva yerse, çocuğun bilgili; elma yerse, çocuğun yanaklarının kırmızı; nar yerse, çocuğun dişlerinin inci gibi; çiğ lahana yerse de çocuğun beyaz olacağına inanılır (Taş, 1996: 189-191).

Gaziantep'te, doğum sancısının başladığı hallerde bir erkeğe ezan okutulur, acele durumlarda bu işi ebe de yapabilir. Kadının boynuna "Kuran-ı Kerim" asılır.

Bunun yerine ayet yazılı bir kağıt da asılabilir. Yine doğum yapacak kadına kocasının ayakkabısı ile su içirilir (Güzelbey, 1982: 22).

Samsun'da hamile kadın cenazeye bakarsa, çocuğun benzinin sarı olacağına inanılır. Hamile kadının yüzü beneklenirse, kız çocuğu doğuracağına; yüzü beyaz olursa, erkek çocuk doğuracağına inanılır. Hamile kadının karnı sivriyse, erkek; kalçası genişse, kız çocuk doğuracağına inanılır. Yine hamile kadın güzelleşirse, kız çocuk; yüzüne sis basar, çirkinleşirse, erkek çocuk doğuracağına inanılır. İzmir'de gördüğümüz "sübyan muskası" inancını, Samsun'da da görmekteyiz (Şişman, 2002: 446, 447).

1.3.16.1.1. Adana Halk Kültüründeki Doğum Öncesi ile İlgili İnançlar

Bebeğin Cinsiyetinin Tayini ile İlgili İnançlar

Doğum olayı aileler için mutluluk vericidir. Hamile kadın, hamile kaldığı andan itibaren, çocuğunun kız mı erkek mi olacağını düşünmeye başlar. Günümüzde ultrason sayesinde, bebeğin cinsiyeti doğumdan önce öğrenilebiliyor; ancak eskiden hamile kadının bu merakı, bebeğinin cinsiyetinin tayini ile ilgili bazı inançların oluşmasını sağlamıştır.

Adana halk kültüründeki bebeğin cinsiyetinin tayini ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Bir çocuğun burnunda yeşil bir damar atarsa, kendisinden sonra doğacak bebeğin erkek olacağına inanılır (K32, K33, K34, K35, K36, K39, K40, K46, K50, K51, K53, K54, K55, K58, K62, K63).

- Hamile kadın güzelleşmişse, bebeğin cinsiyetinin erkek olduğuna ; çünkü erkek çocuğun güzellik verdiğine inanılır (K21, K28, K30, K41, K49, K58, K59, K65, K66, K67, K68, K71).

- Anne, hamilelikte çok ekşi yerse, "Ye ekşiyi, doğur Ayşe'yi." diyerek doğacak bebeğin kız olacağına inanılır (K21, K30, K58, K59, K66, K67, K68, K70).

- Annenin bir önceki hamileliğinde, çocuğun göbeği uzun, sarkık olursa ardından kız çocuk olacağına inanılır (K30, K58, K59, K67, K68, K72).

- Hamile kadın güzelleşmişse, bebeğin cinsiyetinin kız olacağına inanılır (K23, K59, K72, K74).

- Annenin hamilelikte yüzü çillendi mi çocuğun kız olacağına inanılır. Kız annenin güzelliğini alır (K21, K23, K28, K30, K41, K58, K59, K65, K67, K68, K71, K72).

- Annenin kalçası büyükse kız çocuğu; büyük değilse, erkek çocuğu olacağına inanılır (K21, K23, K30, K41, K58, K59, K65, K66, K70, K72, K74).

- Annenin karnı sivriyse erkek; yassı ise kız çocuk olacağına inanılır (K21, K30, K58, K59, K65, K66, K67, K68, K70, K71, K72).

Çocuğun Fiziği ve Özellikleri ile İlgili İnançlar

Hamile kadının hamileliği boyunca yapmış olduğu davranışların, diğer insanlar ile ilişkilerinin doğacak çocuğun fiziğini ya da kişisel özelliğini etkileyeceğine inanılır. Bundan dolayı, hamile kadın çocuğu olumsuz yönden etkileyecek davranış ve ilişkilerden uzak durmayı tercih ederken, çocuğun çıkarına olacağını düşündüğü davranış ve ilişkileri devam ettirir.

Adana halk kültüründeki çocuğun fiziği ve özellikleri ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Hamile kadın, kimin yüzüne çok bakarsa, bebeğinin yüzüne baktığı kişiye benzeyeceğine inanılır (K23, K24, K26, K27, K34, K35, K36, K38, K39, K40, K41, K42, K44, K45, K46, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K57, K58, K59, K61, K62).

- Anne aynaya bakarsa, çocuğun kendisine benzeyeceğine inanılır(K28, K30, K40, K41, K49, K58, K59, K67, K68, K70).

- Anne denize bakarsa, çocuğun gözlerinin mavi olacağına inanılır (K41, K58, K59, K72).

- Bebek annesinin karnında oynadığında aya bakılırsa, bebeğin ay kadar güzel olacağına inanılır (K30, K59, K67, K68).

- Anne, ayıya bakarsa, çocuğun çirkin olacağına inanılır (K28, K30, K40, K58, K59, K66).

- Anne, deveye bakarsa, çocuğun çirkin olacağına inanılır (K28, K30, K40, K58, K59, K66).

- Anne, maymuna bakarsa, çocuğun çirkin olacağına inanılır(K28, K30, K40, K58, K59, K66).

- Anne, tavşana bakarsa, çocuğun dudağının yarık olacağına inanılır (K21, K30, K58, K59, K72).

- Ciğere, ete bulaşmış bir elle vücudun herhangi bir yeri tutulursa, tutulan yerin leke olacağına inanılır (K28, K30, K58, K59, K66, K70, K74).

- Gebe kadın sakız çiğnemez, çocuğun ağzında sakız gibi bir et parçası olacağına inanılır (K58, K59, K67, K68).

- Hamile bir kadın çok fazla sakız çiğnerse, bebeğinin çok çiş yapacağına inanılır (K24, K27, K36, K39, K49, K53, K54, K55, K62, K64).

- Hamile bir kadın sakız çiğnerse, çocuğun geveze olacağına inanılır (K28, K36, K53, K54, K55, K57, K58).

- Anne hamilelik sırasında sinirli ve gergin olursa, bu durumun doğacak çocuğunun huyunu etkileyeceğine inanılır (K21, K23, K28, K30, K58, K59, K67, K68, K70, K71, K74).

- Kötü huylu bir çocuk kınanırsa, doğacak çocuğunda ona benzeyeceğine inanılır (K21, K23, K28, K30, K49, K58, K59, K66, K70, K71, K72).

- Kötü insanlar görüldüğü zaman yol değiştirilip, o kimseye bakılmaması gerektiğine inanılır (K30, K59, K67, K68, K69).

Aşerme ile İlgili İnançlar

Hamilelik sırasında yemek için kadının canının vakitli vakitsiz bir yiyecek istemesi haline "aşerme" denir. Halk arasında aşerme, hamileliğin en önemli belirtisi sayılır. Deyimin aslı "aş yerme" olup, "yiyecek şeyden tiksinme" demektir. Yermek fiili, "beğenmemek, kötülemek" anlamındadır. Deyim giderek anlam değiştirmiş ve "yüklü kadının kimi yiyecekleri canının çekmesi, onları tatmaktan kendini alamaması" anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Gebeliğin bu döneminde, kadına istediği ne kadar münasebetsiz de olsa, vermeye dikkat edilir. Aksi takdirde, çocuğun düşmesi, sakat, kusurlu doğması gibi, anada ve çocukta zararlı etkilerin meydana geleceğine inanılır (Boratav, 1997: 146, 147).

Anadolu'da aşerme ile ilgili birçok inanç bulunmaktadır. Kastamonu'da aşeren kadının istediği reddelirse, çocuğun bir uzvunun eksik ya da sakat olacağına inanılır (Abdülkadiroğlu, 1987: 3). Erzurum'da da aşeren kadına arzu ettiği yiyecek verilmezse ya da tattırılmazsa, doğacak çocuğun gözünün şaşı olacağına ya da sakat olacağına ve hatta annenin düşük yapacağına inanılır. Aşeren kadın, keklik eti yerse, çocuğun dilli; balık yerse, çocuğun balık ağızlı ve paça yerse, çocuğun sümüklü olacağına inanılır (Taş, 1996: 191). Samsun'da ise, aşeren kadın elma yerse, çocuğun güzel olacağına ayva yerse, çocuğun benzinin sarı olacağına inanılır (Şişman, 2002: 446).

Adana halk kültüründeki aşerme ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Anne zeytin yerse, çocuğun gözünün kara olacağına inanılır (K40, K58, K59, K72).

- Anne, balık yerse, çocuğun kemiksiz olacağına inanılır (K58, K59, K68).

- Anne, ayva ve yumurta yerse, çocuğun gamzeli olacağına inanılır (K21, K30, K40, K58, K59, K65, K66, K67, K68, K70, K72).

- Hamile kadın, hamileliğinde ekşi yiyecekler yerse, kız çocuk doğuracağına inanılır (K21, K30, K58, K59, K66, K67, K68, K70).

Hamile Kadının Kaçınmaları ile İlgili İnançlar

Hamile kadının, hamileliği boyunca doğumu ya da bebeği olumsuz yönde etkileyeceğine inandığı bazı durumlardan kaçındığı görülmektedir.

Adana halk kültüründeki hamile kadının kaçınmaları ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Göbek kıvrık olur, doğumda zorluk çıkar diye ağaç üstünden atlanmaması gerektiğine inanılır (K58, K59, K67, K68).

- Hamile bir kadın, hamileliği boyunca hocaya yazdırdığı bir muskayı karnında taşırsa, düşük tehlikesinden korunacağına inanılır (K58, K59, K72).

- Hamile kadının iki kişinin ortasına oturmaması gerektiğine inanılır (K67, K68).

- Hamile kadın kimsenin ayağının üstünden atlamaz; yoksa doğumun zor olacağına inanılır (K58, K59).

- Hamile kadının üstünden kimsenin atlamaması gerektiğine inanılır (K23, K58, K59, K67, K68).

- Hamile kadının doğum yapana kadar saçını kestirmemesi gerektiğine inanılır (K23, K24, K25, K26, K27, K28, K33, K34, K35, K38, K40, K41, K52, K53, K54, K55, K56, K58, K63).

- Doğum, güç olur, göbek kordonu boynuna dolanır inancıyla hamile kadının erkek çamaşırının üstünden atlamaması gerektiğine inanılır (K58, K67, K68, K74).

1.3.16.2. Doğum Sırası ile İlgili İnançlar

Doğum yaklaşınca, hele doğum sancıları başlayınca, tek düşünülen doğumun kolay ve başarılı olmasını sağlamaktır. Anadolu Türklerinin geleneklerinde belli başlı doğurma teknikleri şunlardır: oturarak, diz çökerek veya çömelerek, yatarak, elleriyle ipe asılarak (Boratav, 1997: 148).

Doğumun kolay olmasını sağlamak için hamile kadının yürütülmesi, vücudunun belli yerlerinin ovulması dışında, büyülük ilkelere (taklit, benzerlik, bulaşma…) başvurulur. Anadolu'da yaygın olan bu büyülük işlemler şunlardır: Doğum yapacak kadına Meryem ana eli (veya Fatma ana eli) denen bitkinin konduğu sudan içirilir. Kurutulmuş olan bu bitki, su içine konunca açılır ki bu bitkide döl yatağının açılmasını sağlayan bir gücün olduğuna inanılır. Doğum sancısı çeken kadının evindeki kapalı yerler, kilitler, düğümler, kadının saç örgüleri açılırsa, kadının döl yatağının açılacağına inanılır. Yine doğum sırasında, su dolu kaplar boşaltılarak, çeşmeler açılarak, kafesteki kuşlar, kümesteki hayvanlar bırakılarak kapalı yerden kurtulmaya dayalı büyüsel bir işlem ile doğumun kolay olacağına inanılır (Boratav, 1997: 148, 149).

Erzurum'da, doğum yapacak kadına, bir tava dolusu eritilmiş yağa konan bal ve şekerden yapılan içecek yavaş yavaş içirilir (Taş, 1996: 198). Gaziantep'te de doğum olayı duyulunca yakın akraba ve komşular, doğum yapılan evin kapısına taşla vurur. Bu olay üzerine evin bir büyüğü dışarıya çıkar ve kapıdakiler çocuk ise, para, şeker verir; büyük ise bir ziyafet sözü verir. Çocuk kundaklandıktan sonra, nazar değmesin diye iki kaşının arasına kömür veya sürme ile bir çarpı işareti yapılır. Bu işaret maşallah anlamına gelir (Güzelbey, 1982: 23). Yine Samsun'da doğum sancısı çok olan kadının

günahlarının af olunacağına; bebeğin göbeği uzun kesilirse, gür sesli olacağına; erkek çocuk doğuracak kadının doğum sancısının sırtından, kız çocuk doğuracak kadının sancısının kasıklardan başlayacağına inanılır (Şişman, 2002: 447).

1.3.16.2.1. Adana Halk Kültüründeki Doğum Sırası ile İlgili İnançlar

- Köylük yerde hamile kadının orak biçmek, keten yolmak, fındık toplamak, hayvan beslemek gibi pek çok işi olduğundan hareket halinde olmasının doğumu kolaylaştıracağına inanılır (K21, K58, K59, K65, K67, K68, K69, K72).

- Doğum kolay olsun diye hamile kadın su üstünden geçilir. Böylece doğumun su gibi akarak kolay olacağına inanılır (K58, K59, K67, K68, K74).

- Çocuk doğduktan sonra tuzlu suya batırılmış pamuk ile çocuğun vücudu silinir. Böyle yapılırsa, çocuğun terinin ileride kokmayacağına inanılır (K1).

- Yörükler, erkek çocuğun obanın alevi, kız çocuğun evin közü olduğuna inanır (K40, K58, K59, K67, K68).

- Yörüklerde çocuk yemek yaparken doğar ve erkek olursa, sıtaralı (şanslı) olacağına inanılır (K21, K40, K41).

- Yörüklerde davar başında doğan çocuğun kutlu olacağına inanılır (K40, K41, K58).

- Yörüklerde odun toplarken doğan çocukların evin yiğitleri olacağına inanılır (K67, K68).

1.3.16.3. Doğum Sonrası ile İlgili İnançlar

Doğum sonrasına Anadolu'da büyük önem verilmektedir. Doğum yapan kadının ve çocuğun korunması için birtakım tedbirler alınır. Bu dönemde göbek kesme, yıkama,

tuzlama, loğusalık, al basması, kırklama, ad verme gibi geçişler için bazı tedbirler alınıp, pratikler uygulanır ve tabi ki bu pratiklerin uzantısı olan inançlar oluşur (Artun, 2005: 134).

1.3.16.3.1. Adana Halk Kültüründeki Doğum Sonrası ile İlgili İnançlar

Göbek Kesme-Yıkama-Tuzlama

Çocuğu gelecekteki olumsuzluklardan koruma, geleceğini olumlu etkileme amacına yönelik pek çok inanç ve pratik vardır. Göbek kesme, yıkama, tuzlama sırasında da bu inanç ve pratikler uygulanır.

Adana halk kültüründeki çocuğun göbeğinin kesilmesi, yıkanması ve tuzlanması ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Çocuk doğunca tuzlanır, mersin yapraklarına sarılır. Tombulak kökü döğülerek toz haline getirilir Kırk gün tombulak tozu katılmış suyla yıkanması gerektiğine inanılır (K23, K40, K59, K67, K68).

- Çocuk doğduktan sonra, tuzlu suya batırılmış pamuk ile çocuğun vücudu silinirse, çocuğun ileriki yaşamında terinin kokmayacağına inanılır (K1).

- Yeni doğan çocuğun düşen göbek parçası, gelecekte iyi okuması, inançlı biri olması, iyi bir mesleğinin olması için gelişigüzel bir yere atılmaz, istenilen dilekle bağlantılı bir yere atılması gerektiğine inanılır (K21, K23, K28, K30, K41, K49, K58, K59, K65, K66, K67, K68, K69, K70, K72).

- Bebeğin göbeği düşünce kırk tane taş sayıp taşların çocuğun yıkanacağı suya atılması gerektiğine inanılır (K41, K58, K59, K65, K67, K68, K70, K72).

Al Basma

Al, gür, kızıl saçlı, iri yarı bir kadın olarak nitelenir ve bu korkunç yaratık doğumdan sonra kırk gün içinde loğusayı tek başına bulunca, hemen üzerine çöker, ciğerini alarak götürür. Eğer ciğeri suya batırırsa, loğusa ölür. Loğusanın yanında biri kalırsa, o zaman loğusaya yaklaşamaz (Güzelbey, 1982: 26).

Anadolu'da al basması ile ilgili birçok inanç ve pratik bulunmaktadır. Erzurum'da kırmızı elbiseler giyen siyah saçlı bir kadın olan al karısının gelmemesi için loğusanın baş ucuna demire geçirilmiş soğan asılır, yorganına büyük bir iğne saplanır. Baş ucuna ayrıca Kuran-ı Kerim, sarımsak, yumurta, kuş yumurtası asılır, loğusanın yanına kocasına ait bir eşya konur. Böylece al karısının korkup gelmeyeceğine inanılır (Seyidoğlu, 1985: 99,100).

Tekirdağ'da loğusanın odasının kapısına nal; şeytan girmesin diye yatağın başucuna da Kuran-ı Kerim, ekmek, süpürge teli, nazarlık konmaktadır. Loğusa kırk gün dışarıya çıkarılmamaktadır (Artun, 1998: 11). Ankara'nın Akyurt ilçesinde, çocuk günahsız olduğu için "al"ın çocukları bastığına inanılır. Bu yüzden de çocuğun koluna kırkı çıkana kadar kırmızı kurdele bağlanmaktadır (Erdoğan, 1996: 188).

Al basan loğusaya al bez örtülmesi çok yaygın bir tedbirdir. İğne, çuvaldız, bıçak, orak gibi demir eşyaların da loğusadan al karısını uzaklaştırdığına inanılır. Loğusanın boynuna altın takması, üstüne allı pullu örtü örtmesi ve loğusaya akraba olmayan bir kadının eline süpürge alarak, loğusanın üstünden süpürge geçirerek, "Al bastıyı süpürdüm, aldım, gittim!" demesi Anadolu'da yaygın bir uygulamadır (Ülkütaşır, 1997: 327).

Adana halk kültüründeki al basma ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Doğumdan sonra kapıya soğan veya kırmızı kurdele asılması gerektiğine inanılır (K59, K67, K68).

- Loğusanın üstünden cenaze alayı geçerse, loğusaya ve çocuğuna al basacağına inanılır (K21, K58, K59, K70).

- Doğum yapmış kadının odasında kırmızı renkli örtüler, kıyafetler, eşyalar bulundurulur. Böylece dikkatler bu renklerin üzerine çekilerek, annenin ve çocuğun kötü gözlerden korunacağına inanılır (K21, K23, K28, K30, K49, K58, K59, K61, K67, K68, K71).

- Doğum yapmış kadının ve yeni doğmuş çocuğun yanına Kuran konması gerektiğine inanılır (K21, K23, K28, K30, K40, K41, K49, K58, K59, K65, K66, K67, K68, K69, K72).

- Doğum yapmış kadının, çocuğun, yanına süpürge konursa, eve al karanın girmeyeceğine inanılır (K21, K58, K59, K67, K68).

- Doğum yapmış olan kadının olduğu evin kapısına dikenli çalı takılması gerektiğine inanılır (K30, K67, K68).

Kırklama, Yarı Kırklama

Kırklama, Anadolu'nun her tarafında çok yaygın olan ve çocuğun doğumunun kırkıncı günü gerçekleştirilen bir ritüeldir. Kırklama, kırk basmasını engellemek amacıyla yapılır.

Kırklama, bebeğin doğumundan sonraki en önemli günlerden biridir. Bu günde, bebeğin ve annenin eşyaları yıkanarak, bebek ve anne yeni bir döneme başlar.

Anadolu'da kırklama, yarı kırk ile ilgili birçok pratik uygulanmaktadır. Erzurum'da doğumdan sonraki 20. günde yarı kırk dökülür. Bu işi için yirmi adet fındık, fasulye, arpa, çakıl taşı vb. alınır. Bunların her birine ihlas-ı şerif okunarak anne için ayrı bir suya, çocuk içinde ayrı bir suya atılır. Böylece yarı kırk çıkmış olur. 40. günde suya katılacak malzemelerin sayısı kırk olacak şekilde aynı işlem yapılarak kırklama yapılmış olur (Taş, 1996: 206). Samsun'da da kırklama yapılacağı gün, bir kaba, kırk adet küçük taş ve kırk kaşık su konur. Bu suya üç ihlas, bir fatiha duaları okunup, üflenir. Çocuk yıkandıktan sonra, bu su, içinde tespih ve yüzük bulunan bir süzgeç yardımıyla çocuğun başından aşağıya dökülür. Daha sonra, kabın dibinde kalan

su evin içine serpilir. Böylece çocuk kırklanmış olur. Aynı biçimde anne de yıkanarak kırklanır (Şişman, 2002: 451).

Adana halk kültüründeki kırklama, yarı kırklama ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Anne ve çocuğun doğumdan 40 gün sonra, içinde altın, taş, yapraklar ve çiçekler olan bir suyla yıkanması gerektiğine inanılır (K1, K3, K9, K21, K23, K30, K41, K58, K59, K65, K66, K67, K68, K71, K72, K73, K74).

- Annenin ve çocuğun doğumdan sonraki 40. günde kullandıkları eşyalar yıkanır (K21, K23, K30, K41, K58, K59, K67, K68, K70).

- Annenin ve çocuğun kırklandığı sudan artan suyla çamaşırlarının yıkanması gerektiğine inanılır (K21, K23, K30, K41, K58, K67, K68, K72).

- Çocuk kırk günlük olunca vücuduna bal sürülür. Ak toprak tozu serpilerek kundaklanırsa, çocuğun güzel,tatlı olacağına inanılır (K58, K59, K67, K68).

- Anne ve çocuğun doğumdan sonra 7., 20. ve 40. günlerde yıkanması gerektiğine inanılır (K1, K3, K9, K21, K23, K30, K58, K59, K65, K66, K67, K68, K73, K74).

Sarılık

Sarılık, derinin ve vücuttaki sıvının sarı bir renk alması ile ortaya çıkan bir hastalıktır.

Yeni doğan çocuğun sarılıktan korunması amacıyla, çocuğa sarı örtü örtülür, giysi giydirilir veya üzerine sarı bir nesne takılır. Bu şekilde taklit veya benzetme ögelerinden yararlanarak yeni doğmuş çocuk sarılıktan korunmaya çalışılır.

Adana halk kültüründeki sarılık ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Çocuk , cenazeye bakarsa, benzinin sarı olacağına inanılır (K58, K67, K68).

- Yeni doğan çocuğa örtülen ya da giydirilen sarı giysi, üzerine takılan sarı nesne ile sarılığın gelmeyeceğine inanılır (K1, K3, K9, K21, K23, K30, K58, K59, K65, K66, K67, K68, K69, K70, K72, K73).

İlk Tırnak Kesme

Yeni doğmuş çocuğun ilk tırnağı kesilirken de birtakım pratikler uygulanmaktadır. Bu uygulamalara baktığımızda, çocuğun geleceğine yönelik ilgiler kurulmaya çalışıldığını görmekteyiz.

Adana halk kültüründeki ilk tırnak kesme ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Çocuğun ilk tırnağını babasının kesmesi gerektiğine inanılır (K59).

- Çocuğun kesilen ilk tırnağından sonra önüne çeşitli değerlerde para konur, istediğini alması sağlanır, böyle yapılırsa, çocuğun ileride elinin bolluk içinde olacağına inanılır (K58, K59, K66).

- Çocuğun ilk altı aydan sonra tırnağı kesilirken, babasının cebi bozuk para ile doldurulur. Çocuk çok para alırsa, zengin olacağına inanılır (K40, K58, K59, K66, K72).

- Tırnağı ilk defa kesilen çocuğun parmakları un çuvalına sokulursa, hırsız olmayacağına inanılır (K58).

- Çocuğun tırnağının doğumdan sonraki ilk altı ay kesilmeyeceğine inanılır (K21, K58, K59, K71).

- Yeni doğan çocuğun bir yaşından önce saçı ve tırnakları kesilmez; aksi takdirde çocuğun ömrünün kısa olacağına inanılır (K58, K59).

Aydaş Çocuk, Aydaş Aşı

Doğumdan sonra gelişemeyen çocuğa "aydaş çocuk" denir. Bu çocuğun gelişmesi amacıyla yapılan yemeğe de "aydaş aşı" denir. Aydaş aşı ile çocuğun yeterince olgunlaşmadığı ve bu aş ile olgunlaşacağı temeline dayalı taklit büyüsü yapılmaktadır. Yine aydaş çocuğun iyileşmesini sağlamak amacıyla eski Türk inançlarında yer alan, kurdun halk hekimliğindeki şifa verici özelliğinden de yararlanılır.

Adana halk kültüründeki aydaş çocuk, aydaş aşı ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Doğumdan sonraki aylarda gelişmeyen, hastalıklı cılız çocuğa "aydaş çocuk" denir. Bu aydaş çocuğun iyi olması için "aydaş aşı" pişirilmesi gerektiğine inanılır (K21, K23, K30, K58).

- Aydaş çocuk dikenli gül ağacının arasından ve kurt ağzının iskeletinden geçirilirse, iyileşeceğine inanılır (K58, K72).

Köstek Kırma

Yürüyemeyen ya da yürürken zorlanan çocukların yürümesini sağlamak amacıyla taklit büyüsüne dayanan ve "köstek kırma" diye adlandırılan bir uygulama vardır. Bu uygulamada da yürüyemeyen ya da yürürken zorlanan çocuk ile uygulanan pratikteki ipin kesilmesi arasında bir ilişki kurulur, yani taklit büyüsü yapılır.

Adana halk kültüründeki köstek kırma ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Yürüyemeyen çocuğun bacağına takılan simidi bir çocuğun kapmasıyla çocuğun yürüyeceğine inanılır (K58).

- Başka bir çocuğun eline sucuk verilirse, yürüyemeyen çocuğun o sucuğu almak için yürüyeceğine inanılır (K58, K67, K68).

- Yürüyemeyen çocuğun yürümesi için "köstek kırma" pratiği uygulanır. Bunun için çocuğun bacaklarına şeker sucuğu, ip, şeker torbası bağlanır ya da ayakları arasına simit konur. Köstek bir çocuk ya da yaşlı bir kadın tarafından kesilir veya köpeğe ekmek vererek çocuğun kösteğinin kırılması istenir.Bu uygulama ile çocuğun yürüyeceğine inanılır (K58, K59, K72).

- Çocuğun ayaklarına bağlı olan ip kesilirse, çocuğun yürüyeceğine inanılır (K58, K71).

Bebeğin Nazardan Korunması

Yeni doğmuş bir çocuk, zayıf, korumasız olacağından nazara diğer insanlara göre daha fazla maruz kalacaktır. Bu nedenle, bebeği nazardan korumak, kem gözlerden korumak amacıyla birçok inanma, pratik oluşmuştur.

Adana halk kültüründeki bebeğin nazardan korunması ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Çocuk fazla süslenmez, iyi giydirilmezse, çocuğa nazar değmeyeceğine inanılır (K21, K28, K30, K49, K58, K59, K67, K68, K69, K72).

- Çocuğu dışarı çıkan anne "Tüü Bismillahirrahmanirrahim" deyip, "Nazardan çocuk çatlayacağına, taş çatlasın." diyerek taşa tükürürse, çocuğa nazar değmeyeceğine inanılır (K28, K41, K58, K67, K68).

- Çocuğun bezinin dışarıda bırakılmaması, ikindi vaktinden önce toplanması gerektiğine inanılır; yoksa çocuğun bezine isabet edecek nazarın bezler

aracılığıyla çocuğa geçeceğine inanılır (K21, K28, K30, K49, K58, K59, K72).

- Bebeğin atleti ters giydirilirse, bebeğe nazar değmeyeceğine inanılır (K30, K41, K58, K67, K68, K71).

- Bebeğin annesi her sabah kalktığında elini bacak arasına sürer, eliyle çocuğun yüzünü sıvazlarsa, bebeğe nazar değmeyeceğine inanılır (K21, K59, K67, K68).

- Nazar değdiği için uyuyamadığı düşünülen çocuklara uyku muskası yazdırılırsa, çocuğun uyuyacağına inanılır (K21, K41, K58, K59, K65, K66, K67, K68, K70, K72).

- Nazar değdiğine inanılan çocuk, delik taştan geçirilirse, nazarın kovulacağına inanılır (K59, K67, K68).

- Küçük çocuğa, bebeğe ocak karası sürülürse, nazar değmeyeceğine inanılır (K21, K23, K58, K59, K67, K68, K70, K71, K72).

- Çocuğa kurşun döktürülürse, nazar değmeyeceğine inanılır (K21, K23, K28, K49, K58, K59, K65, K67, K68, K70, K71, K72, K74).

- Tuz patlatılırsa, çocuğa nazar değmeyeceğine inanılır (K28, K58, K59, K66, K67, K68).

- Karaçalı, sarımsak, çörek otu bir beze bağlanır ve çocuğun omzuna dikilirse çocuğa nazar değmeyeceğine inanılır (K21, K30, K40, K41, K58, K59, K70, K72).

- Kırklı bebeğin başına kırmızı yazma örtülürse, bebeğe nazar değmeyeceğine inanılır (K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34,

K35, K36, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K53, K54, K55, K56, K57, K58).

- Çocuğun ilk kakalı bezi, kutsal bir eşya gibi 40 gün saklanırsa, bu bezin kötü güçleri kovacağına, yaraları iyileştireceğine inanılır (K21, K28, K49, K58, K67, K68, K71).

Yedi İnancı

Yedi sayısı, eski Türk kültüründe, 3, 9, 40, 52 sayıları gibi önemli bir yer tutan sayıdır. Bu sayıya dayalı, çocuk ile bağlantılı birçok uygulamaya rastlamaktayız.

Adana halk kültüründeki yedi inancı ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Doğan çocuk adaklıysa, yedi yaşına kadar başkalarından giydirilmesi gerektiğine inanılır (K59, K67, K68).

- Doğan çocuk adaklıysa, yedi yaşına kadar Mehmet adına sahip birinin evinden giydirilmesi gerektiğine inanılır (K67, K68).

- Doğacak çocuğun yaşaması için yedi Mehmet evinden para toplanması gerektiğine inanılır (K67, K68).

- Doğan çocuk adaklıysa, yedi yaşında saçının ziyarette kesilmesi gerektiğine inanılır (K59, K67, K68).

- Yeni doğan çocuk erkek ve adaklıysa, yedi yaşına kadar saçının kesilmemesi gerektiğine inanılır (K58, K68).

Adana halk kültüründeki doğum ile ilgili tespit ettiğimiz diğer inançlar şunlardır:

- Bebek beşiğini boşken sallamamak gerektiğine inanılır (K23, K24, K29, K30, K31, K32, K33, K35, K38, K39, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K62, K63).

- Saçları dik olan bebeğin ileriki yaşamında inatçı olacağına inanılır (K23, K27, K28, K29, K30, K32, K33, K36, K38, K39, K40, K42, K46, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K57, K58, K59, K62, K63).

- Bir bebeğin ayağının altı öpülürse, bebeğin ileride yürüyemeyeceğine inanılır (K29, K33, K38, K40, K41, K53, K54, K55, K59, K63).

- Bir bebek ensesinden öpülürse, bebeğin küseceğine inanılır (K29, K30, K33, K39, K41, K49, K53, K54, K55, K62, K63).
- Bulgur, soğan, ciğer gibi yiyeceklerin anne sütünü çoğaltacağına inanılır. (K23, K41, K58, K59, K66, K67, K68, K70).

- Diş çıkaran çocuk için buğday kaynatılıp, süt dağıtılması gerektiğine inanılır (K21, K28, K30, K40, K41, K58, K59, K65, K66, K67, K68, K70, K71, K72).

- Doğan çocuk cenaze geçerken uyutulmaz. Beşiğin yeri değiştirilirse, çocuğun uyuşuk, tembel olmayacağına inanılır ve çocuk cenazenin arkasından baktırılır (K23, K67, K68).

1.3.17. Evlenme ile İlgili İnançlar

Evlilik, insan hayatında iki gencin hayatını birleştirmesiyle oluşan önemli geçiş dönemlerinden biridir. Evlilik ile ailenin temeli atılmaktadır. Evlilik kurumu daha önce gençlerin anne ve babalarının verdiği kararla kurulurdu ve bu karara karşı gelindiğinde gençler kaçarak evlenirdi. Günümüzde gençlerin kararlarına anne ve baba onay vermekte ve bundan dolayı da kaçarak evlenme artık eskiye göre azalmıştır. Her ne kadar anne ve baba gencin düşüncelerini dinleyip, onun evlilik kararına destek verse de

birey yaşadığı toplumun gelenek, görenek, töre ve yasalarına uymak zorundadır (Altun, 2004: 226).

Cinsel değişme ve gelişmenin olduğu buluğ dönemi (kızlar için11-13, erkekler için 13-15) kırsal kesimde kız ve erkek için evlenme yaşı olarak görülmektedir. Yasalarımıza göre evlenme yaşı 18 olmakla beraber 14 yaşını doldurmuş olan kız ile 15 yaşını doldurmuş erkek olağanüstü bir durumun varlığı halinde yargıç kararı ile evlenebilir (Örnek, 2000: 190).

Çocukluktan çıkıp ergenliğe girmiş kızın davranışları, bağımsızlığı sınırlandırılır. Kızın herkese itaat etmesi, az konuşması, utangaç olması beklenir. Kız bu dönemde dışarıya gönderilmez, çarşıya veya pazara ise annesine yardımcı olmak amacıyla gönderilir. Ergenlik dönemindeki erkekler ise asabileşir. Büyüklere kafa tutup, saldırgan tavırlar takınır. Çocuk olmadıklarını her fırsatta belirtirler. Gencin ahlakının bozulmaması istendiğinden dolayı gencin erkenden evlendirilmesi tercih edilir (Tezcan, 1998: 64, 65).

Türkiye'de farklı biçimlerde evlenmeler ile karşılaşmaktayız. Türkiye'de kültürel değişmelerin etkili olduğu büyük kentlerde doğrudan tanışıp evlenme artarken, gelenekselliğin ağır bastığı yerlerde görücülük hala en etkili evlenme biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır (Örnek, 2000: 185). Bu evlilik biçimlerinin yanında Anadolu'da daha farklı biçimlerde de evliliklerin yapıldığı görülmektedir. Kız kaçırma yoluyla yapılan evlenme biçimi Türkiye'de önemli bir yer tutmaktadır. Anadolu'da seyrek olarak görülse de kızın bohçasını alıp oğlan evine gidip oturması biçiminde yapılan ve halk arasında "oturakalma" denilen bir evlenme biçimi daha vardır (Örnek, 2000: 186). Ülkemizde rastlanan evlenme biçimlerinden biri de "beşik kertmesi" biçiminde yapılan evliliklerdir ki beşik kertme yoluyla çocuk nişanlama çok eski bir gelenektir; fakat toplumsal değişme sürecinde uygulaması azalmıştır (Tezcan, 1998: 203).

Başka bir evlenme biçimi "taygeldi" evliliktir. Dul kadının eski kocasından olan çocukları da alarak dul bir erkek ile ya da dul bir erkeğin eski karısından olan çocukları da alarak dul bir kadın ile evlenme biçimine taygeldi evliliği denilmektedir ve bu çocuklara da taygeldi adı verilmektedir (Örnek, 2000: 189). Yine Anadolu'da görülen bir başka evlenme biçimi "levirat"ta ise dul kadın, ölen kocasının kardeşiyle

evlenmektedir. “Sorarat” biçimindeki evlenmede ise, karısı ölen erkek, ölen karısının bekar olan kız kardeşi ile evlenmektedir (Tezcan, 1998: 208, 209).

Türk hayatında ev ve evlilik, çocuk sahibi olmak için en önemli kaidelerden biridir. İnsan, ev bark sahibi olduğunda, bulunduğu toplulukta da itibar kazanır. Çocuk sahibi olduğunda da itibarı yükselir. Türk hayatının her safhasında yaşayışımıza, hareketlerimize yön veren inançlarımızın, evlilik döneminde de rolü devam etmektedir. İyi ve kötü iyelerin, ev iyelerinin, ata ruhlarının eş bulmada, iyi bir yuva kurmada, çocuk sahibi olmada, doğan çocukların hayatta kalmasında etkili olduğu inancı günümüzde de varlığını korumaktadır (Kalafat, 1999 a: 97).

Türkiye’de kısmet açmaktan başlayarak gerdek gecesine kadar uzanan evlilik aşamaları içerisinde uygulanan dinsel, ritüel ve büyüsel içerikli birçok âdet ve pratik vardır. Bunların bir bölümü gelin ve güveyin mutluluğuna yönelik dilek ve pratikler çevresinde toplanırken, bir bölümü de kara büyü (kötülük büyüsü) alanına giren işlemler çerçevesinde yer alır (Örnek, 2000: 202).

1.3.17.1. Adana Halk Kültüründeki Evlenme ile İlgili İnançlar

Kuşak Kuşatma

Düğünde, gelinin beline üç defa döndürüldükten sonra, kırmızı bir kuşak bağlanır ki bu uygulamada, eski Türk inançlarındaki alplerin, kamların kuşandıkları kuşak ile kutsiyet ifade eden üç sayısının izlerini görmekteyiz.

Adana halk kültüründeki kuşak kuşatma ile ilgili tespit ettiğimiz inanç şudur:

- Düğün günü gelinin beline “gelin kuşağı” denilen kırmızı ipek bir şerit gelinin erkek kardeşi, yoksa dayısı veya amcası tarafından bağlanır. Bunun gelinin gideceği yere bolluk, bereket ve uğur getireceğine inanılır (K21, K23, K28, K30, K49, K58, K59, K65, K66, K67, K68, K70, K71, K72).

Gelin Başı Salavatlama

Salavatlama, dua okumak anlamına gelir ve çeyizden sonra, kız evinde akşam kına eğlencesi düzenlenir ve bu eğlence bittikten sonra gelin başı salavatlanır.

Adana halk kültüründeki gelin başı salavatlama ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Kınada gelinin başında salavat ile kırılan kelle şekerinin bir kısmı ayrılır. Düğün günü gelinle damat eve gittiğinde şerbet yapılıp içirilirse, evliliğin mutlu olacağına inanılır (K28, K30, K49, K58, K59, K65, K67, K68).

- Kınada gelinin başının üzerinde salavat ile kırılan kelle şekerini yiyen kişinin başının ağrımayacağına inanılır (K58, K59).

Kilit Açma

Kilit açmak ve kilit kapamak halk inançlarında düzgün giden işlerin ters dönmesi ve ters giden işlerin düzelmesi inancından kaynaklanmaktadır ki bu uygulamanın temelinde gök tanrı inanç sisteminin demir kültü vardır. Bu uygulama büyü için yapılırken, damadın ve gelinin gerdekte başarılı olmaları amacıyla yapıldığı gibi evlenmede zorluk çeken gençler için de yapılan bir uygulamadır. Kilit açma uygulamasının camide yapılmasının temelinde İslamiyet öncesi inanç sistemine dayanan uygulamayı İslami bir kılıfa sokma düşüncesini görmekteyiz (Kalafat, 1996: 12).

Adana halk kültüründeki kilit açma ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Belli bir yaşa geldiği halde evlenemeyen kızlara "kilit açma" pratiği uygulanır. Cuma günü camiden çıkan ilk kişiye kızın başının üzerinde kilit açtırılır. Bu işlem üç cuma yapılırsa, kızın kısmetinin açılacağına inanılır (K21, K23, K30, K58, K59, K66, K71, K72).

- Evlenemeyen kızın kısmeti açılsın diye camiye giren kişiye kilit verilmekte, bu kişi girerken kilitlediği kilidi, camiden çıkarken dualarla açar. Bu işlem üç cuma yapılır. Kızın böylece kısmetinin açılacağına inanılır (K21, K28, K30, K41, K49, K58, K59, K71).

Saçı Saçma

Anadolu'nun birçok yerinde gelin, erkek evine geldiğinde saçı saçılır ki bu saçı ile iyeleri, ataların ruhlarını memnun etme amacı güdülmektedir.

Adana halk kültüründeki saçı saçma ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Gelin eve girerken başından buğday atılır, böylece evin bereketli olacağına inanılır (K1, K8, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K23, K29, K30, K31, K34, K38, K39, K40, K41, K43, K46, K49, K50, K51, K52, K53, K55).

- Gelin eve girerken gelinin başından buğday, arpa, şeker, para ile yapılmış olan karışım dökülürse, evin bereketli olacağına inanılır (K13, K14, K15, K16, K18, K20, K24, K27, K32, K35, K54).

- Kaynana kız evinin merdivenlerine şeker dökerse, gelini ile arasının iyi olacağına inanılır (K41, K58, K59, K67, K68).

Tozak

Güneyde Türkmenlerin kız ve gelinleri tavuk tüylerini boyayarak başlarına takarlar ki bunun yani tavuk tüyünün adına "tozak" denir. Tozak takılırken şu mani söylenir:

"Yel vurur kozak oynar
Başında tozak oynar
Ben yarimi ne yaptım ki

O benden uzak oynar”

Adana halk kültüründeki tozak ile ilgili tespit ettiğimiz inaç şudur:

- Tozağı takan kızların kısmetinin açılacağına, tozağı takan gelinlere ise uğur getireceğine inanılır (K67, K68).

Kısmet Açma

Evlenemeyen kızların kısmetinin açılması için yapılan uygulamalara zaman ile İslami bir kimlik kazandırıldığı görülmektedir.

Adana halk kültüründeki kısmet açma ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Evlenemeyenler için hocaya muska yazdırılırsa, kısmetin açılacağına inanılır (K21, K28, K30, K41, K49, K59, K67, K68, K70, K71, K72).

- Baht açılsın diye hocaya baktırılırsa, kısmetin açılacağına inanılır (K21, K30, K59, K67, K68, K70, K71, K72).

- Hocaya göre nasip kapalıysa, nasibin açtırılması gerektiğine inanılır (K21, K30, K58, K67, K68, K70, K71, K72).

- Evlenemeyenler için muska yazdırılır ve muskanın yazıldığı mürekkep suya geçer ve bu su bir hafta içilirse, kısmetin açılacağına inanılır (K21, K58, K59, K67, K68, K71, K72).

- Gelin kınasından sürmenin uğur getireceğine ve kısmetin bulaşacağına inanılır (K23, K24, K25, K26, K27, K29, K30, K31, K35, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K57, K58, K59, K62, K63).

- Evlenemeyen kızın elbisesinden yırtılan parçalar dilek ağacına bağlanırsa, kızın kısmetinin açılacağına inanılır (K21, K23, K40, K59, K67, K68, K70, K71).

- Gelin çeyizi olarak saklanan eşyalar ters katlanıp kaldırılırsa, kızın kısmetinin kapanacağına inanılır (K1, K8, K9, K10, K14, K15).

Gelinin Yeni Evine Bağlanması, Uğur ve Bereket Getirmesi

Gelinin yeni evine bağlanması, uğur ve bereket getirmesi ile ilgili uygulamalar ve inançların temelinde ocak kültünü ve kültün zaman içinde kazandığı İslami rengi görmekteyiz. Nitekim, gelin erkek evine girerken eve girmeden önce kapı eşiğinde bazı pratikleri gerçekleştirirler ki, bu uygulamaların temelinde iyi iyeleri memnun etme, kara iyeleri korkutma amacı vardır. Yine dağıtılan saçı ile iyi iyeleri, ataların ruhunu memnun etme amacını da görmekteyiz.

Adana halk kültüründeki gelinin yeni evine bağlanması, uğur ve bereket getirmesi ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Gelin yatağının altına bir tane kesme şeker konulursa, gelinin kocasıyla ağzının tatlı olacağına inanılır (K1, K10, K34, K35, K38, K39, K40, K53, K58).

- Gelinin ağzına, evine girmeden önce bir kaşık bal verilirse, gelinin ağzının tatlı olacağına inanılır (K1, K8, K9, K10, K11, K14, K15, K23, K26, K29, K34, K35, K38, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K48, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59).

- Gelin eve girdiğinde şerbet içirilirse, ağzının tatlı olacağına inanılır (K13, K16, K23, K24, K25, K27, K29, K30, K32, K33, K34, K35, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63).

- Geline kazasız belasız eve alındığı için, ağızlar tatlı olsun diye şerbet içilmesi gerektiğine inanılır (K21, K28, K41, K49, K59, K65, K66, K67, K68, K70, K72).

- Damat, gelin eve girmeden önce kapıda bir şişe veya bardak kırarsa, evin aydınlık yani huzurlu olacağına inanılır (K13, K14, K15, K16, K17, K18, K23, K24, K27, K28, K32, K34, K35, K38, K39, K40, K41, K43, K46, K47, K50, K51, K52, K53, K58, K62).

- Gelin eve girerken, geline testi kırdırılması gerektiğine inanılır (K21, K23, K28, K41, K58, K59, K66, K67, K68, K70, K71, K72).

- Geline kapı eşiğinde fincan kırdırılması gerektiğine inanılır (K28, K40, K58, K59, K67, K68, K70).

- Geline kapı eşiğinde tahta kaşık kırdırılması gerektiğine inanılır (K59, K70).

- Gelin erkek evinin kapısında posta basarak girer ve bu sırada ortada bulunan bir tahta kaşığı kırıp geçerse, başarılı bir evliliği olacağına inanılır (K59).

- Kaynana elinde Kuran-ı Kerim tutar ve gelinin kapıdan geçerken kaynanasının kapıda tuttuğu Kuran-ı Kerim'in altından geçmesi gerektiğine inanılır (K58, K67, K68, K71).

- Gelinin yeni evine kaynanasının bacağının arasından geçerek girmesi gerektiğine inanılır (K59).

- Gelin eve girerken, yere su dökmesi gerektiğine inanılır (K23, K28, K58, K59, K65, K67, K68).

- Geline iplik kırdırılırsa, gelinin iyi huylu olacağına inanılır (K58, K68, K70).

- Aileye huzursuzluk getirmesin diye yeni gelinin ayağının altının hafifçe yakılması gerektiğine inanılır (K59, K67, K68).

- Gelin baba ocağından ayrılırken kızın arkasından bundan sonraki hayatının su gibi akması, aydın olması için su dökülmesi gerektiğine inanılır (K21, K30, K58, K59, K65, K67, K68, K70).

- Gelin, baba ocağından çıkarken de kazasız belasız gelin olduğu için gelinin şerbet içmesi gerektiğine inanılır (K28, K40, K49, K59, K67, K68).

- Gelinin eline doğurgan olması, özellikle erkek çocuk doğurması için, erkek çocuk verilmesi gerektiğine inanılır (K21, K23, K28, K30, K41, K58, K59, K65, K66, K67, K68, K70, K72).

- Gelin eve girmeden önce asma yaprağı, bal ve yağ evin giriş kapısının üzerine yapıştırılırsa, evin bereketli olacağına inanılır (K8, K13, K14, K15, K16, K20, K23, K24, K25, K27, K29, K30, K32, K33, K34, K35, K38, K39, K40, K41, K43, K46, K50, K51, K52, K53, K54, K55).

- Bir geline okutulan duvak mevlidinde, mevlit okuyan hocanın önüne tabaklarda tuz, şeker, pirinç konur. Mevlit bittikten sonra tabaktaki tuz, şeker ve pirinç evdeki erzaklara dökülür. Böylece evin erzakının bereketli olacağına inanılır (K1, K3, K8, K9, K10, K11, K13, K14, K15, K18, K20, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K32, K34, K35, K36, K38, K39, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55).

Bağlama Büyüsünü Bozma

Gelin ile damadın gerdek gecesi bir araya gelmelerini engellemek amacı ile yapılan bağlama büyüsü, kötü niyet ile yapılmış büyülerdendir ve bu büyünün bozulması ya da gelin ile damadın gerdekte bir araya gelebilmeleri için birçok uygulama yapılmakta ve bu uygulamaların çevresinde inançlar oluşmuştur.

Adana halk kültüründeki bağlama büyüsünü bozma ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Hoca nikahı kıyılırken, evde bağlı hiçbir şey bırakılmaz. Bağlı olan her şeyin açılması gerektiğine inanılır (K21, K41, K59, K67, K68, K71).

- Gelinle damadın bağlanmaması, bağlandıysa çözülmesi için, hoca nikahı sırasında bir mendili üç defa düğümleyip çözmeleri gerektiğine inanılır (K28, K41, K59).

- Gelinle damadın bir araya rahat gelebilmesi için, bağlı yorganların kurdelesi, düğümlü iplerin düğümü çözülür, kapalı kapılar açılır, eller bağlanmaz; yoksa damadın basiretinin bağlanacağına inanılır (K28, K41, K49, K59, K70).

Adana halk kültüründeki evlenme ile ilgili tespit ettiğimiz diğer inançlar şunlardır:

- Damadın düğünden önce gelini gelinliğini giymiş olarak görmesinin uğursuzluk getireceğine inanılır (K1, K5, K6, K9, K10, K13, K14, K15, K16, K18, K20, K27, K28, K29, K31, K32, K33, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K46, K47, K50, K51, K53, K54, K55, K57, K58, K63).

- Kız görmeye gidildiğinde dünürcü olan kişiler kız evinden su içmezler. Su içerlerse, dünürler arasına soğukluk gireceğine inanılır (K23, K27, K29, K38, K40, K53, K62, K64).

- Kız istemeye gitmeden önce, erkek evindeki bir kazak sökülürse, işin kolay olacağına inanılır (K15, K34, K43, K59).

- Gelin için düğün alışverişi yapılırken ilk önce gelinlik kumaşın kesilmesi gerektiğine inanılır (K1, K23, K26, K28, K29, K38, K39, K40, K43, K46, K47, K50, K53, K57, K58, K61).

- Gelin yorganı yüzlenirken ipliğin ucu düğümlenmez; düğümlenirse gelinin bahtının düğümleneceğine inanılır (K15, K23, K28, K29, K30, K33, K34, K40, K43, K56, K58, K59, K63).

- Gelin kınasının evliliğinde mutlu olan bir kadına yaktırılması gerektiğine inanılır (K14, K15, K16, K20, K23, K27, K29, K30, K32, K33, K34, K36, K38, K39, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K49, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K62, K63).

- Dini nikah kıyılırken, nikah şahidinin evliliğinde mutlu olan birinden seçilmesi gerektiğine inanılır (K14, K15, K18, K20, K27, K29, K30, K32, K33, K34, K35, K36, K38, K40, K50, K51, K53, K56, K57, K58, K59, K63).

- Gelin olacak bir kızın yorganı evliliğinde mutlu olan bir kadına yüzletilir. Boşanmış ya da evliliğinde mutlu olmayan kadınlara bu işin yaptırılmaması gerektiğine inanılır (K9, K10, K11, K13, K14, K15, K16, K20, K23, K25, K26, K27, K29, K30, K32, K33, K34, K36, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62).

- Gelin yatağı hazırlanırken, yatağın evliliğinde mutlu olan birine hazırlatılması gerektiğine inanılır (K9, K13, K14, K15, K16, K20, K23, K28, K29, K30, K32, K33, K36, K38, K39, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K50, K51, K52, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K62).

- Gelin yatağını ve odasını başından iki nikah geçenlerin, dulların düzenlememesi gerektiğine inanılır (K23, K28, K30, K49, K58, K59, K66, K67, K68, K70, K72).

- Nikahtan ayrılanların gelin yatağı düzeltmelerinin hayırlı olmayacağına inanılır (K28, K30, K49, K58, K59, K66, K67, K68, K70, K72).

- Gerdek sabahı gelin yatağını kendi düzeltmez, gelinin yatağını yakınlarından kim düzenlemişse, gerdek sabahı da yatağı onun düzeltmesi gerektiğine inanılır (K67, K68, K70).

- Gelinin ayakkabısının altına bekar kızların adı yazılır. İsmi önce silinen kızın gelin olacağına inanılır (K23, K27, K32, K34, K35, K36, K38, K39, K40, K41, K42, K44, K45, K46, K48, K49, K50, K51, K53, K54, K55, K57, K58, K59, K62, K63, K64).

- Düğün günü (duvak günü) gelinin ortaya konan yastığın üzerinden atlatılıp dilek tutması gerektiğine inanılır (K58, K59).

- Gelin alayının mezarlık çevresinde döndürülmesi gerektiğine inanılır (K21, K23, K40, K59, K65, K70).

- Gerdek gecesi geline ve damada yumurta yedirilirse, kısırlık olmayacağına inanılır (K28, K41, K58, K59, K67, K68, K72).

- Gerdekten önce damadın ceketinin cebine çok çocuğu olsun diye pirinç, mısır gibi taneli yiyecekler konması gerektiğine inanılır (K58, K59, K67, K68).

- Duvak mevlidinde hocanın önündeki sehpaya tabak içinde tuz, şeker, su, pirinç konur ve mevlitten sonra gelin sehpayı üç kere yerinden kaldırır. Bu sırada gelin bir dilek tutarsa, dileğinin gerçekleşeceğine inanılır (K14, K15, K23, K24, K29, K30, K32, K34, K36, K38, K39, K40, K46, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63, K64).

- Duvak günü gelinin kıbleye dönerek bir yastığa diz çöküp, dua etmesi gerektiğine inanılır (K23, K30, K58, K59, K67, K68).

1.3.18. Ölüm ile İlgili İnançlar

Hayatın son durağı olan ölüm, insanı korkutan, çaresiz kılan ve sırrına erişilmeyen bir geçiş dönemidir ve insan hayatının son dönemidir. Ölüm insanı o kadar çaresiz kılar ve korkutur ki insanlar çevresindeki olup biten olayları, eşyanın şu ya da bu şekilde duruşunu ölümün ön belirtisi saymıştır. İnsan bunun için kendine ölümü sezdiren olaylardan ve nesnelerden uzak durmuştur (Altun, 2004: 315).

Ölüm olgusu, kişisel olmakla birlikte, toplumu ilgilendiren bir olay olmasından dolayı da değişik bilim dallarında değişik yöntemlere göre konu edilip incelenmektedir (Artun, 2005: 170).

Ölüm çevresinde birçok inanma, âdet, töre, tören, ayin, kalıp davranış, uygulama kümelenmektedir. Ölüm çevresinde kümelenen ve ölü ile toplum üyelerini kuşatan bu inanmalar, âdetler, uygulamalar, törenler ve kalıp davranışlar üç grupta toplanmaktadır:

a) Öte dünyaya gidişi kolaylaştırma
b) Öte dünyada ve geride bıraktıklarının gözünde saygın bir yer almak
c) Ölenin yakınlarının bozulan ruhsal durumlarını sağaltmak (Artun, 2005: 171).

Ölüm, kaçınılmaz bir sondur ve Anadolu'da ölüm âdet ve uygulamalarının zengin bir görünüm sergilediği görülmektedir. Marmara Ereğlisi'nde okunmakta olan ezanı tekrarlayanın babasının öleceğine inanılır. Artvin'de ahırdaki hayvanlar acı acı bağırıyor ve at kişniyor ise, o evden ölü çıkacağına inanılır. Kars'ta ellerini göğsüne bağlayan çocuğun anne veya babasının ölümüne sebep olacağına inanılır. Aydın'da cenaze evine gelenlerin ayakkabıları düzeltilmez; ayakkabılar düzeltilirse, yeni kimselerin öleceğine inanılır. Kırşehir'de kabre atılan paralar ile kabrin satın alındığına ve böylece ölen kişinin rahat edeceğine inanılır. Amasya'daki bir evden cenaze çıktıktan hemen sonra veya dokuz gün o evin ışıkları söndürülmez. Ölünün ruhunun eve geldiğine inanılır. Balıkesir'de ise cenazenin çıktığı odanın ışığı yedi gün söndürülmez, çünkü ruhun geri geleceğine inanılır (Kalafat, 1996: 23-25). Bursa'nın ilçelerinden biri olan İnegöl'de ölünün yedinci günde karnının şiştiğine, kırkıncı günde burnunun düştüğüne ve elli ikinci günde ise kemiklerinin dağıldığına inanılır. Bu inanç gereği,

kişinin öldüğü gün helva yapılıp, komşulara dağıtılır. Ölünün yıkandığı yerde yedi gece mum yakılır ve ölümün 7., 40., 52. gecelerinde mevlit okunur. Böylece bedenin dağılmasının daha kolay olacağına inanılır (Kartal, 1985: 40).

Ölümün gerçekleşmesiyle birlikte yapılan defin hazırlığı, yıkama, kefenleme, ölünün gömülmesi; cenaze yemeğinden sonra ölü yemeği, belli günler, yas tutma, mezar ziyaretleri vb. etrafında oluşan inanç ve uygulamalar törensel bir havada gerçekleşir.

1.3.18.1. Adana Halk Kültüründeki Ölüm ile İlgili İnançlar

Mezar Saçısı

Eski Türklerde, iyi iyeleri, ataların ruhlarını memnun etmek ve yardımlarını kazanmak amacıyla dağıtılan yiyecek ve içeceklere saçı denirdi ki bu saçılar kansız kurban özelliği göstermektedir. Bir kişi öldükten sonra iyi iyeleri, ataların ruhlarını memnun etmek amacıyla mezarlıkta saçı dağıtılır.

Adana halk kültüründeki mezar saçısı ile ilgili tespit ettiğimiz inanç şudur:

- Mezarın üzerine arpa, buğday serpilmesi gerektiğine inanılır (K28, K67, K68).

Ölüye Kına Yakma, Çiçek Takma

Ölümün bu dünyadaki son, ama öbür dünya için başlangıç olduğu inancından hareketle yapılan bir başka uygulama da ölüye kına yakılması ve çiçek takılmasıdır.

Adana halk kültüründeki ölüye kına yakma, çiçek takma ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Yaşlı hastaların, ölümü yaklaştığında ayaklarına kına yakılıp, başlarına çiçek takılması gerektiğine inanılır (K59, K67, K68).

- Ölen kişinin başına takılan çiçek çürümezse, o kişinin iyi bir insan olduğuna inanılır (K67, K68).

Ölü Evinde Işık

Ölü evinde ışık yakılmasının değişik sebepleri vardır. Eski Türk inançlarına göre, ölü evine girmeye çalışan ruhlar bulunmaktadır ve bu ruhların eve girmesini engellemek amacıyla ışık yakılmaktaydı. Yine ölünün ruhunun evini ziyaret edeceğine inanıldığı için de ölü evinde 7, 40 gün süreyle ışık yakılmaktadır.

Adana halk kültüründeki ölü evinde ışık yakma ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Ölen kişinin odasında cenazeden sonra yedi gün ışık yakılması gerektiğine inanılır (K28, K30, K41, K58, K59, K67, K68, K70, K74).

- Ölen kişinin evinde kırk gün ışık yakılması gerektiğine inanılır (K21, K58, K67, K68).

- Ölünün yıkandığı yerde ışık yakılması gerektiğine inanılır (K58, K67, K68).

Ölü Kazanını Ters Çevirme, Ölüyü Yıkama

Ölünün yıkanmasından sonra, suyun kaynatıldığı kazanın ters çevrilip, üzerine su konmasındaki amaç; aynı evden başka birinin ölmesini engellemek ve bir daha ölünün yıkanması için su ısıtılmaması ve ölü eve geldiğinde kazanın üzerindeki sudan içmesidir. Bu uygulamada kazanın ters çevrilmesiyle ters motifini görmekteyiz. Yine ölen kişinin aslında ölmediğini, sadece dünya değiştirdiğini de kazanın üstüne konan su dolu tas ile anlıyoruz.

Adana halk kültüründeki ölü kazanını ters çevirme ve ölüyü yıkama ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Ölünün yıkandığı kazanın ters çevrilmesi gerektiğine inanılır (K21, K23, K40, K58, K59, K65, K67, K68, K70, K72).

- Ölen kişinin yıkandığı suyu aldığımız kazan ters çevrildikten sonra üzerine bir tasla su konulması gerektiğine inanılır (K23, K67, K68).

- Ölünün yıkanacağı suyun, ölünün evinden değil başka evden alınması gerektiğine inanılır (K59, K67, K68, K70).

- Ölü suyunu ısıtan ateşin su dökülerek söndürülmemesi gerektiğine inanılır (K58, K67, K68).

Ölü Evini Temizleme

Ölü evine, azrailin can almak için geldiğine ölen kişi kötüyse, balta, bıçak gibi kesici aletler kullandığından evi kirlettiğine inanılır. Bu yüzden cenaze kalktıktan sonra evin temizlenmesi gerektiğine inanılır.

Adana halk kültüründeki ölü evini temizleme ile ilgili tespit ettiğimiz inanç şudur:

- Cenazeden sonra evin süpürülmesi gerektiğine inanılır (K30, K41, K58, K59, K67, K68).

Kefen Âdetleri

Ölüm olduğunda kefenin hazırlanması işlemiyle ilgili de inançlar oluşmuştur.

Adana halk kültüründeki kefen âdetleri ile ilgili tespit ettiğimiz inanç şudur:

- Kefen bıçakla kesilir ve elle dikilir. Dikilirken ipin başına ve sonuna düğüm atılmaz. Düğüm atılırsa, öteki dünyada ölen kişiyle görüşülemeyeceğine inanılır (K23, K30, K58, K67, K68, K70).

Ölü Ardı Yemek Verme

Ölünün arkasından 7., 40. ve 52. günlerde ölünün ruhu için verilen yemekler yenilir. Bu yemeklerin verildiği günler olan 7., 40. ve 52. günler aslında İslami kurallardan değildir; ancak İslamiyet öncesindeki bu sayılara İslamiyet sonrasında İslami bir renk kazandırılmıştır.

Adana halk kültüründeki ölü ardı yemek verme ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Ölen bir kişinin ölümünden sonraki 40. ve 52. günde cesedin etle kemiğinin birbirinden ayrıldığına inanılır. Bu yüzden bu günlerde dua okunup, camide yemek dağıtılır (K21, K23, K28, K30, K41, K49, K58, K59, K65, K66, K70, K71, K72).

- Bir kişi öldükten sonra 7. günde, yedi yemeği denilen, arkadaşların, eşin dostun katıldığı bir yemeğin verilmesi gerektiğine inanılır.Bu yemek sırasında helvada yapılır (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K9, K19, K20, K22).

Mezarlık Âdetleri

Mezarlık ile ilgili de uygulamalara bağlı birçok inanç oluşmuştur. Bu inançların kimi eski Türk inançlarına dayanırken kimi de İslami bir renk kazanmıştır.

Adana halk kültüründeki mezarlık âdetleri ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Mezarlıktan geçerken mezarlığın elle gösterilmemesi gerektiğine inanılır (K21, K26, K28, K29, K30, K38, K42, K44, K45, K46, K49, K52, K59, K62, K63, K70, K71).

- Mezarlıklar sık sık ziyaret edilirse, ölülerin mutlu olacağına inanılır (K21, K28, K30, K40, K49, K58, K59, K65, K67, K68, K70).

- Mezarlıktan çıkıldıktan sonra geriye bakılmaması gerektiğine inanılır (K21, K30, K59, K67, K68, K71).

Ölü ile İlgili İnançlar

Ölen kişinin, öldüğü sıradaki vücut şekli, yüzünün aldığı şekil vb. durumlar çevresinde de birçok inanç oluşmuştur. Bu inançların temelinde kişinin ölüm anındaki durumunu yorumlayarak, bu dünyadan nasıl ayrıldığını ya da nasıl bir insan olduğunu anlamaya çalışmak vardır.

Adana halk kültüründeki ölü ile ilgili tespit ettiğimiz inançlar şunlardır:

- Ölen kişinin yüzü kararmışsa, zor öldüğüne, çile çektiğine inanılır (K21, K23, K28, K49, K58, K59, K67, K68, K70).

- Ölen kişinin yüzü tebessüm ediyorsa, ölünün yaptığı iyiliklerin; yüzü asıksa kötülüklerin gözünün önünden geçtiğine inanılır (K21, K28, K30, K41, K49, K58, K59, K66, K67, K68, K70, K72).

- Ölen kişi uzun süre can çekişmişse, ölenin iyi insan olmadığına inanılır (K30, K40, K58, K59, K65, K66, K68, K70, K72, K74).

- Ölen kişi kafasını yukarı dikerek ölmüşse, iki yüzlü olduğuna inanılır (K40, K67, K68).

Adana halk kültüründeki ölüm ile ilgili tespit ettiğimiz diğer inançlar şunlardır:

- Bir evden ya da komşu evlerden herhangi birinden cenaze çıkmışsa, o gün evin süpürülmemesi gerektiğine inanılır (K14, K15, K16, K23, K24, K27, K28, K29, K33, K34, K35, K46, K53, K57, K58, K59, K63).

- Ölüm olayı olduktan sonra, yeni bir ölümün olmaması için, ölünün yattığı yere taş konması gerektiğine inanılır (K58).

- Cenaze geçerken ve yıkanırken çoluk çocuk uyuyorsa, uyandırılması gerektiğine inanılır (K21, K58, K67, K68, K70).

- Ölünün cenaze işleri bittikten sonra evde "üzerlik", "buhur" tüttürülmesi gerektiğine inanılır (K58, K59, K67).

- Cenaze evden çıkarken,cenazenin arkasından oklava ya da bıçak gibi eşyaların atılması gerektiğine inanılır (K59, K67).

- Cenaze evinden geldikten sonra elin yüzün yıkanması gerektiğine inanılır (K28, K41, K49, K58, K65, K67, K68, K71).

- Ölen kişinin eşyaları, yıkanıp, temizlenerek başkalarına verilir. Böylece ölümün evden çıkacağına inanılır (K21, K28, K30, K41, K49, K58, K59, K65, K66, K67, K68, K70, K71, K72).

- Ölenin en yeni giysisinin tabutun üzerine konması gerektiğine inanılır (K67, K68).

- Bir cenazenin arkasından köpek ulursa, bir ölümün daha olacağına inanılır (K58, K67, K68, K71, K72).

- Yılan öldürülürse, arkasından birinin öleceğine inanılır (K67, K68).

- Cenaze giderken tabut sallandı mı arkasından bir ölüm olacağına inanılır (K67, K68).

- Ölü evindeki yemeklerin dökülmesi gerektiğine inanılır (K59, K67, K68).

- Ölü evindeki su dolu kapların boşaltılması gerektiğine inanılır (K67, K68).

- Kapı önünden tabut geçerken arkasından su dökülmemesi gerektiğine inanılır (K67, K68, K70).

- Bedeni terk eden ruhun, ölüyü takip ettiğine inanılır (K28, K30, K49, K58, K59, K66, K70).

- Cuma akşamları, ölen kişinin ruhunun kendi evini ziyaret ettiğine inanılır (K21, K30, K40, K58, K59, K67, K68, K70, K72).

- Kuran, mevlit okutulduğunda ruhun evini ziyaret ettiğine inanılır (K21, K23, K30, K58, K59, K67, K68, K70, K72, K74).

1.3.19. Misafir ile İlgili İnançlar

Misafir, "sefer eden, yoldan gelen, yolcu, konuk" anlamına gelmektedir (TS, C2, 1988: 1029). Adana halk kültüründe halk inançlarının içinde, misafir ile ilgili inançların da yer aldığı görülmektedir.

1.3.19.1. Adana Halk Kültüründeki Misafir ile İlgili İnançlar

- Eve bir misafir geldiğinde, misafirin kısmeti ile geldiğine inanılır (K23, K24, K25, K26, K27, K28, K30, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63, K64).

- Misafir geldiğinde, misafirinin ayakkabısının burnunun gidiş yoluna doğru çevrilerek konulması gerektiğine inanılır (K14, K15, K16, K17, K20, K22, K23, K24, K27, K29, K30, K34, K35, K38, K39, K40, K42, K43, K44, K45, K46, K51, K52, K53, K54, K55, K58, K61, K62).

- Bir misafirin gitmesi istenirse, ayakkabısına tuz eklenmesi gerektiğine inanılır (K14, K15, K20, K27, K28, K29, K30, K34, K35, K36, K40, K41, K43, K53, K54, K55, K59, K61, K62).

- Yürüyebildiği halde bir çocuk emeklerse, eve misafir geleceğine inanılır (K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K48, K49, K50, K51, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K62, K63, K64).

- Bir kişi evine giderken ayağını sürüyerek yürürse, eve misafir geleceğine inanılır (K25, K26, K27, K29, K30, K32, K33, K34, K35, K36, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K47, K49, K50, K51, K53, K54, K55, K58, K59, K62, K63).

- Hamur yoğrulurken, hamur sıçrarsa, eve misafir geleceğine inanılır (K25, K26, K27, K28, K29, K30, K32, K36, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K47, K48, K49, K50, K51, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K61, K62, K63, K64).

- Yemek yaparken, yemek sıçrarsa, eve misafir geleceğine inanılır (K25, K26, K27, K28, K29, K30, K32, K36, K37, K38, K40, K41, K43, K47, K49, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K63, K64).

- Bir evdeki yatak göçerse, misafir geleceğine inanılır (K29, K39, K43, K53, K55, K57, K58, K59, K62, K64).

- Bir kişinin saçı tel tel ayrılıp yüzüne doğru dökülürse, eve misafir geleceğine inanılır (K39, K40, K43, K47, K53, K56, K57, K58, K59, K62, K64).

1.3.20. Cin, Melek, Şeytan ile İlgili İnançlar

Halk geleneğinde, birtakım olağanüstü halleriyle insanların yaşamında etkilerini belirten esrarlı yaratıkların varlığına inanılır. Olağandışı bazı şartlar içinde onları gördüklerini ileri sürenler bile vardır. Onlar insan tek başına olduğu zaman, çeşitli kılıklarda kendini gösterir. Bu varlıkları adlandırmak için genellikle "cin" kelimesi kullanılır (Borotav, 1997: 74). Cinin yanı sıra melek ve şeytan ile ilgili da halk kültüründe halk inançları oluşmuştur.

1.3.20.1. Adana Halk Kültüründeki Cin, Melek, Şeytan ile İlgili İnançlar

- Ekmek sacının üzeri boş bırakılırsa, üzerinde cinlerin yemek pişireceğine inanılır (K17, K18, K23, K46, K54, K55, K59, K62).

- Bir yere rast gele sıcak su dökülürse, cin çarpacağına inanılır (K23, K27, K28).

- Cinlerin ıssız yerler, tuvalet, banyo ve ahır gibi yerlerde bulunduğuna inanılır (K23, K27, K28, K30, K33, K34, K35, K36, K38, K39, K40, K41, K42, K44, K45, K46, K47, K51, K52, K53, K54, K55, K56, K57, K58, K59, K62, K63, K64).

- Tuvalete "destur" denilerek girilmesi gerektiğine çünkü orada cinlerin olduğuna inanılır (K23, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K32, K34, K35, K36, K37, K39, K40, K41, K43, K46, K53, K54, K55, K56, K59, K62, K63, K64).

- Soğan ve sarımsak kabuğu yakıldığında, kokuya cinlerin geleceğine inanılır (K28, K35, K43, K46, K47, K52, K56, K63).

- Sinir krizi geçiren birine cin çarptığına inanılır. Cinlerin çok korkak ya da çok cesur kişilere görünmediğine inanılır; çünkü çok korkaklara göründüğünde, cinin o kişinin öleceğinden, çok cesurlara göründüğünde de o kişinin kendini öldüreceğinden korktuğuna inanılır (K29, K34, K35, K38, K43, K46, K47, K56, K58, K59).

- Cinlerin daha çok hayvan kılığında, özellikle kedi ve tavuk olarak göründüklerine inanılır (K29, K30, K32, K34, K35, K38, K39, K42, K43, K44, K45, K46, K56, K57, K59).

- Meleklerin köpek beslenen eve girmeyeceğine inanılır (K23).

- Yorgan yüzlenirken yorganın beyaz tarafı iç tarafa getirilirse, meleklerin üzüleceğine; dış tarafa getirilirse sevineceğine inanılır. Bu yüzden yorgan yüzlenirken, beyaz taraf dış tarafa getirilir ve bu biçimde 10-15 dakika bekletildikten sonra istenildiği gibi kaldırılır (K10, K11, K23, K24, K29).

- Bir kıyafet ters çıkarılıp, o biçimde bırakılırsa, o kıyafeti şeytanın giyeceğine inanılır (K14, K15, K24, K28, K29, K30, K34, K35, K40, K43, K50, K51, K52, K54, K55, K58, K59, K63).

- Banyoda şeytanın saklandığına inanıldığı için banyoda uzun süre kalınmaması gerektiğine inanılır (K14, K15, K20, K23, K24, K28, K34, K36, K38, K39, K43, K46, K47, K53, K62, K63, K64).

- Şeytanın sadece koyun sıfatına giremediğine inanılır (K10, K11, K12, K14, K15, K16, K23, K34, K35, K38, K40, K42, K43, K45, K46, K47, K53, K57, K59, K60).

- Şeytanın ıslık sesine geleceğine inanılır (K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30, K31, K32, K34, K35, K37, K38, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K45, K46, K50, K51, K52, K53, K54, K55, K57, K58, K59, K62, K63, K64).

1.4. Adana Halk Kültüründeki Halk İnançlarının Değerlendirilmesi

Kültür, bir milletin tarih sahnesine çıktığı andan itibaren yeryüzünde var olduğu süreçte oluşturduğu maddi ve manevi değerlerin bütünüdür. Kültür değerleri sayesinde birey, içinde bulunduğu toplumda diğer bireyler ile iletişim kurabilir, belirli davranış ve olayları yorumlayabilir ve değerlendirebilir.

Halk kültürü, bir bölgedeki kültür ürünlerinin bütünüdür. Bir milleti diğer milletlerden ayıran en önemli özellik, bir milletin sahip olduğu halk kültürüdür. Halk kültürü, milletin birliğini sağlamakta ve bireylerin iletişimine katkıda bulunmaktadır. Nitekim, aynı halk kültürüne sahip bireyler birbirleriyle daha sağlıklı ilişkiler kuracak ve birbirlerini, davranışlarının sebeplerini daha iyi anlayacaklardır.

Halk kültürü ögelerinden biri de halk inançlarıdır. İnanmak kelimesinin özüne baktığımızda, insanın birine veya bir varlığa güvenmesi, onu iyi, doğru olarak kabul etmesi vardır. Buradan da anlaşılacağı üzere inanmak kavramının altında yatan en önemli düşünce, kişinin, psikolojik olarak birine veya bir varlığa güvenmesi ve psikolojik rahatlığa ulaşmasıdır. Bugün, "batıl", "hurafe" diye adlandırılan halk inançlarının yaşamasındaki belki de en önemli sebeplerden biri de bu inançların insanlara vermiş olduğu psikolojik rahatlamadır diyebiliriz.

Halk inançları her ne kadar "batıl", "hurafe" diye adlandırılsa da kültür ve eğitim seviyesi gözetmeksizin toplumun tüm bireylerini belirli ölçüde etkilemektedir. Bireyin içinde yaşadığı kültürel ve sosyal çevre bu inançları öğrenmesinde, inançların gelecek kuşaklara aktarılmasında etkili oluyor. Bu yüzden birey, her ne kadar kendini eğitim seviyesinin yükselmesiyle beraber, bu "batıl", "hurafe" diye adlandırılan inançların dışında tutmaya çalışsa da çaresiz kaldığı anlarda bir şekilde bu inançlara yönelmektedir; çünkü bu inançlar onda psikolojik rahatlamayı sağlayacaktır. Ayrıca bireyi her ne olursa olsun içinde yaşadığı toplumun dışında tutamayacağımıza göre, bireyin bu halk inançlarından etkilenmesini, en azından öğrenmesini engelleyemeyeceğimiz ortadır. Bugün, "Ben kesinlikle böyle batıl inançlara inanmam." diyen kişinin evinde bile duvara asılmış nazar boncuğunu, takı olarak taktığı nazar boncuğundan yapılmış çeşitli takıları ya da çocuğunun üstüne nazar değmesin diye takılan nazar muskasını görebilmekteyiz. Kişi bunların fetişizmin yansıması olan halk inançları olduğunu bilmese de büyüklerinden gördüğü uygulamalardan etkileniyor ve kendini bu uygulamaların, inançların dışında tutamıyor. Burada tekrar görüyoruz ki halk inançları hayatımızın içindedir ve onları yok saymak ya da inanmadığımızı söylemek, onların hayatımızda olmasını engellememektedir.

Halk inançlarının kökenine baktığımızda eski Türk dinlerinin, inanç sistemlerinin ve kültürlerinin izlerini görmekteyiz. Bu etkileşim sonucu bazı inançlar aynen alınmış, bazıları değişikliğe uğratılmış, bazıları ise İslami bir renge büründürülmüştür. Halk inançlarımızda gördüğümüz bu etkileşimin olması çok doğaldır; çünkü Türkler, yüzyıllar boyunca farklı inanç sistemlerinin, dinlerin ve kültürlerin etkisi altında kalmıştır ve yüzyıllar boyunca süren bu etkileşimin birden yok olması beklenemezdi. Türkler, yeni vatanları olan Anadolu'ya geldiklerinde, her ne kadar yeni toprağı ve bu topraklar üzerinde yüzyıllar boyunca süren kültürleri miras

olarak almışlarsa da Orta Asya'daki yüzyıllar boyunca sürdürdükleri inanç sistemlerini, dinlerini ve kültürlerini de unutmamışlardır. Bunları Anadolu toprağındaki miras ve yeni dinleri İslamiyet ile bütünleştirmişlerdir. Böylece ortaya İslami bir renk kazandırılmış eski inançların, dinlerin ve kültürlerin devamı olan halk inançlarımız çıkmıştır.

Adana halk kültüründe tespit ettiğimiz halk inançlarını incelediğimizde, eski Türk inanç sistemleri, dinleri ve kültürlerinin İslami bir renk kazandırılarak günümüzde devam ettiğini gördüğümüz şu çarpıcı sonuçlara ulaşmaktayız:

Gürültünün bizzat kendisi bir inanç değildir. Bununla birlikte zararlı olduğuna inanılan kötü güçlerden kurtulmak amacıyla yapılan bir pratiktir. Bardak kırılmasının uğur getireceğine inanılmasında, ay tutulduğunda tenekeye vurulmasında veya silah atılmasında, gelin eve girerken geline kapı eşiğinde bardak, fincan, şişe, testi, tahta kaşık kırdırılmasında, nazardan korunmak için kurşun döktürmede, tuz patlatmada yatan düşünce çıkarılacak ses ile zararlı olduğuna inanılan kötü güçleri kovmaktır. Yine nazardan korunmak için evin içinde tütsü yakılması, ölünün cenaze işleri bittikten sonra evde üzerlik, buhur tüttürülmesi, doğumdan sonra kapıya soğan asılması inançlarının temelinde de çıkan koku ile kötü güçlerin kovulması düşüncesi yer almaktadır. Kötü güçler "kara iye" olarak bilinmektedir ve bunların vereceği zararlardan korunmak amacıyla çıkarılan ses veya koku ile onları korkutarak çevremizden uzaklaştırma amacı güdülür. Sadece çıkarılan ses ya da koku ile kara iyeler korkutulmaz. Ayrıca yeni doğum yapmış kadını ve yeni doğmuş bebeği de kara iyelerden korumak istediğimizde, bu kişiler yalnız bırakılmaz, yanlarına süpürge, Kuran- Kerim vb. konulur ya da yanlarında biri bekler. Bu inancın temelinde de kara iyelerin zayıf insanlara daha çok musallat olacağı , çünkü onlara daha kolay zarar vereceği düşüncesi yatmaktadır; ama bu insanlar yalnız bırakılmayarak ya da kara iyeleri korkutacak önlemler alınarak, kara iyelerin kötü güçlerinden uzak tutulmaktadırlar.

Kara iyelerin yanı sıra, koruyucu ve yardımcı iyelere bağlı halk inançlarımızda yer almaktadır.Çocuğun dişi çıktığında süt dağıtılması inancının temelinde, dağıtılan bu saçı ile çocukların koruyucusu olan koruyucu iye "umay"ı memnun etme inancının yattığını söyleyebiliriz. Yine Türk inanç sisteminde güneş, ay ve yıldızlar koruyucu özellikleriyle bir iye vasfına sahip olarak düşünülmüşlerdir. Bu yüzden ay tutulması

olduğunda tenekeye vurarak gürültü çıkarılmasının temelinde, bu koruyucu iyenin, kara iyeler tarafından tutulduğu ve çıkarılan gürültü ile kara iyelerden kurtarılması düşüncesi yatmaktadır. Yine eski Türklerde yıldızlardan yararlanılarak hava tahminlerinde bulunulması uygulamasına bugünkü halk inançlarımızın içinde de rastlamaktayız.

Ev iyesi, Türkler arasında, evin içinde yaşayanları koruduğuna inanılan koruyucu bir iyedir. Eski Türklerde bu ev iyesinin çadır içindekileri koruduğuna inanılırken, günümüzde bu koruyucu iyenin evlerde olduğuna inanılmaktadır. Ev iyesi özellikle kapı eşiği ile ilgili inançlarda kendini göstermektedir. Kapı eşiği eve girilirken uğranılan ilk duraktır ve evin içinde ev iyesinin bulunduğunu insanlara hatırlatır. Yine ev iyesi kapı eşiğinde olabilir ve onu incitmeden eve girmek gerektiğine inanıldığı ve ev iyesini memnun etmek aracılığıyla kapı eşiğinde birçok uygulama ve bu uygulamalara dayalı inançlar oluşmuştur. Adana halk inançlarımız içinde yer alan kapı eşiğinden besmele ile geçilmesinde, kapı eşiğinde oturulmaması, aksi takdirde uğursuzluk olacağına inanılmasında, kapı eşiğinde oturanı cin çarpacağına inanılmasında aslında ev iyesine zarar vermemek düşüncesi yatmaktadır. Yine gelinin ve damadın eve girerken kapıda şişe, bardak, kaşık, testi vb. kırmasında, gelin eve girerken kapıya yağ, bal sürülmesinde ve gelin ile damat eve girerken yere su dökülmesinde ev iyesini rahatsız edecek kötü iyeleri kovma ve ev iyesini memnun etme, onun rızasını kazanma inancının olduğunu görmekteyiz.

Suyun kutsal olduğuna inanılmaktadır ve su kültüyle bağlı olarak, birinin yolculuğa çıkacağı zaman arkasından su dökülmesi, anne ve çocuğun kırklandığı sudan artan suyla çamaşırlarının yıkanması, gelin eve girerken su dökülmesi, cenaze evinden geldikten sonra el yüz yıkanması, kapı önünden tabut geçerken arkasından su dökülmesi, hıdrellezde dere suyunun hayvanlara verilmesiyle hayvanların daha çok ürün vereceğine inanılmasında suyun kült olarak kabul edilmesini görebiliriz. Bu inançların temelinde suyun kutsallığı ve arındırıcılığı düşüncesi yatmaktadır. Suya bu kutsallığın verilmesi, aslında hayvancılıkla uğraşan eski Türkler için çok doğaldır; çünkü su olmazsa, açlık ve kıtlık olacaktır ve suyun bu kutsallığı kendini diğer inançlarda da göstermiş ve suyun kutsallığına, temizleyici tarafına dayanan birçok inanç oluşmuş ve günümüze kadar gelmiştir.

Türkler, eski inanç sistemlerinde su gibi ateşe de büyük değer veriyor, onda kutsal, temizleyici bir yön görüyordu. Ateşin su dökülerek söndürülmemesinde, bu şekilde söndürüldüğünde uğursuzluk olacağına inanılmasında, üzerlik, buhur yakılmasında, ateşin temizleyici yönünün bulunmasında ateşin kutsal olmasına dayalı ateş kültü izlerini görebiliriz. Ateşin eski Türklerde kutsal olması ve ateş kültünün oluşmasının temelinde Türklerin Ergenekon'dan çıkmak için Demir Dağ'da ateş yakıp eriterek çıkması düşüncesinin varlığını da görebilmekteyiz.

Halk inançlarımızda, makasın ağzının açık bırakılmaması, makasın, bıçağın elden ele verilmemesi, evlenemeyen genç kızlar için kilit açılması gibi inançlar da demir kültünün izlerini görmekteyiz.

Halk inançlarımız içerisinde yer alan "kurt ağzı bağlama" inancının ya da aydaş çocuğun kurt ağzı iskeletinden geçirildiğinde iyileşeceği inancının temelinde de hayvan kültünün izlerini görmekteyiz. Eski Türklerde göçebe hayata bağlı olarak hayvan kültünün oluştuğunu bilmekteyiz. Özellikle kurt, Türk mitolojisinin en önemli sembolüdür. Araştırmacılar, kurdun Türklerin totemi bile olabileceğini öne sürerken, biz kurdu daha çok Göktürklerde sembol olarak görmekteyiz. Yine Göktürk efsanelerinde de kurttan türeyişten bahsedilmektedir. Türkler için önemli bir yeri olan ve hayvan kültü içinde yer alan kurdun halk inançlarımızda da yer aldığını görmekteyiz.

Adana halk inançlarında yer alan bereket ile ilgili inançlardan olan, bir eve tosbağa (kaplumbağa) kabuğu takılırsa, evin bereketli olacağı inancı bizi eski Türklerdeki gök tanrı inancına götürmektedir. Bu inançta kaplumbağaya bereket verme gibi iyi bir iye özelliği kazandırılmıştır ki biz kaplumbağanın gök tanrı inancı ile ilişkisini Yaşar Kalafat'tan öğreniyoruz. Yaşar Kalafat, "İslamiyet ve Türk Halk İnançları" adlı kitabının 22. sayfasında kaplumbağanın tosbağa olarak da adlandırıldığını ve Türkistan Türklerine ait bir efsanede yer aldığını bildirmektedir. Bu efsaneye göre; dünyanın başlangıcında her taraf sularla kaplıydı ve suda sadece kaplumbağa yaşardı. Gök tanrı bu kaplumbağayı sırt üstü çevirdi ve dünyayı onun karnının üzerine koydu, her bir ayağının üzerine de bir kıta yerleştirdi. Yine Afganistan, Türkmen ve Özbekistan Türklerinin arasında da kaplumbağa ve kabuğu ile ilgili efsaneler yer almaktadır (Kalafat,1996:22). Bu bilgiden yola çıkarak, bizim derlediğimiz bu halk inancında da gök tanrı inancının etkisi olduğunu söyleyebiliriz.

Fetişizmin temelinde, içinde büyüsel gücün ya da cinin bulunduğuna inanılan objelerden yaralanmak vardır. Halk inançlarımızda özellikle çok yaygın olan, mavi taşlı boncuğun kötü güçlerden koruyacağına inanılmasında, küçük çocuklara nazar değmesin diye karaçalı, çörek otu, sarımsak ile yapılan koruyucu takının çocuğa takılmasında, eve soğan asılmasında, tosbağa kabuğunun bereket getirmesinde, at nalının nazardan korumasında fetişizmin izlerini görmekteyiz. Bu halk inançlarımızda insanlar, bu nesnelerin özel koruyucu bir yönünün olduğuna inanmaktadır ve halk arasında en yaygın olan inançlar içinde yer almaktadır. Bunun nedeni olarak insanların sahip oldukları iyi özelliklerini, varlıklarını vb. kıskanç insanlardan korumak düşüncesi olarak görmekteyiz. Tabii bu inançların sadece fetişizm ile ilgili olduğunu söyleyemeyiz. Nitekim, bazı inançlarda hem fetişizmin izlerini hem de kötü güçlerden korunmak, onları korkutmak düşüncesinin de yer aldığını görmekteyiz. Çocuğa nazar değmesin diye takılan karaçalı, çörek otu, sarımsak ile yapılan koruyucu takıda fetişizmin izini gördüğümüz gibi çıkan koku aracılığıyla kötü güçleri yani kara iyeleri uzaklaştırma düşüncesini de görebilmekteyiz. Yine eve soğan asılmasında hem fetişizmin hem de kara iyelerin kovulması düşüncelerini görebilmekteyiz.

Adana halk kültüründeki halk inançlarımızda tespit ettiğimiz önemli bir motif de ters motifidir. Halk, bu tür uygulamalarda dileğinin tam tersini yapmak suretiyle diğer aleme mesaj göndermektedir. Bebeğin atletinin ters giydirilerek çirkin gösterilmeye çalışılmasında, ölen kişinin yıkandığı suyun olduğu kazanın ters çevrilmesinde ters motifinin izlerini görmekteyiz.

Türk kültüründe 3, 7, 9, 40, 52 sayıları önemli bir yer tutar. Özellikle ölülerin ruhları için 3., 7., 9., 40. ve 52. günlerde yemek verilmesi, pratiklerinin uygulanması gök tanrı inancının uzantısıdır. Ölümün ardından yemek yapılması eski Türk inancı iken, bu tür günlerde yemek yapılmasının yanı sıra mevlit, hatim gibi yapılan uygulamalar aracılığıyla bu inançlara İslami bir renk kazandırılmıştır. Türk kültüründe yer alan bu sayıları bebeğin kırklanmasında, bebeğin 7., 20. ve 40. günlerde yıkanmasında, anne ve çocuğun doğumdan sonraki 40. günde, eşyalarının yıkanmasında, çocuğun ilk kakalı bezinin 40 gün saklanmasında, adaklı çocuğun 7 yaşına kadar saçının uzatılmasında, doğacak çocuğun yaşaması için 7 Mehmet evinden giydirilmesinde, çocuğun 7 yaşına kadar başkalarından giydirilmesinde, ölü evinde 40 gün ışık yakılmasında, ölen kişinin odasında 7 gün ışık yakılmasında açık bir biçimde

görmekteyiz. Eski Türk kültüründe önemli bir yeri olan 3, 7, 9, 40, 52 gibi sayılara, İslamiyet sonrasında da İslami bir renk kazandırılarak halk inançlarımızda, pratiklerimizde de yer verilmeye devam edilmektedir.

Halk inançlarımız içinde sıkça rastlanan, mevlit sırasında okunmuş olan pirinç, tuz, şeker gibi yiyeceklerin yenilmesi, yutulması, nazardan korunmak ya da uyuyamayan çocuğun uyuması için yapılan muskaların giysilere iliştirilmesi gibi inançların birer temas büyüsü olduklarını söyleyebiliriz. Temas büyüsünün temelinde koruyucu özelliği olan eşya ile temas halinde olup, onun koruyuculuğunu vücudumuz ile birleştirme düşüncesinin yer aldığını söyleyebiliriz. Temas büyüsü ile koruyucu kuvveti daha yakınımızda hissetme, onun koruyucu özelliğinden daha fazla yararlanma amacının güdüldüğünü de düşünebiliriz. Burada dikkatimizi çeken bir başka çarpıcı sonuç ise, muskaların insanın üzerine iliştirilmesinde fetişizmin ve temas büyüsünün izlerini görürken, bu muskaların içine yazılan dualarda ise İslamiyetin etkisini, yani eski Türk inançlarına İslami bir boyut kazandırıldığını görmekteyiz ki bu da dikkat çekici bir özelliktir. Adana halk kültüründeki halk inançları içerisinde yer alan dolu yağması sırasında yapılan, dolu tanesinin kesilmesinde, yağmur çok fazla yağdığında yağmurun durması için yapılan dul bir kadının süpürgesinin yakılmasında, aydaş çocuğun gelişmesi için aydaş aşının pişirilmesinde, yürüyemeyen çocuğun yürümesi için yapılan köstek kırma pratiğinde, Türkmenlerde kısmet açmak için yapılan tozak takma uygulamasında eski Türk inançlarındaki büyüsel içerikli ritüel izlerin olduğunu söyleyebiliriz. Bu uygulamaların temelinde taklit büyüsünün olduğunu görmekteyiz. Örneğin; aydaş yani gelişemeyen çocuk için pişirilen aydaş aşının amacı aslında pişirilen aş ile çocuğun vücudunun gelişmesi, olgunlaşması taklit edilmektedir. Yine dolunun çok yağması sırasında bir dolu tanesinin alınarak, bıçak ile kesilmesinde aslında dolunun durması taklit edilmektedir. Diğer uygulamalar da bizi eski Türklerdeki ritüel kökenli törenlere götürmektedir.

Halk inançlarımız içerisinde yer alan kaplumbağa, kirpi, kurbağa gibi hayvanların yenmesi halk arasında hoş karşılanmamakla birlikte, bu hayvanların birçoğu hastalıklarda sağaltma, tılsım, büyü gibi işlemlerde kullanılmaktadır. Nitekim, derlediğimiz halk inançlarından biri olan, kirpi etinin altına işeyen çocukları iyileştirdiği inancında kirpinin sağaltma amacıyla kullanıldığını görmekteyiz ki bu inançta bizi eski Türklerdeki sağaltma uygulamalarına götürmektedir.

Adana halk kültüründeki halk inançlarının görüldüğü gibi eski Türk dinleri, inançları ve kültürleri ile olan bağı devam etmektedir. Bununla birlikte bazı inançlar yeni dine yani İslamiyete ve yeni Türk kültürüne geçirilirken aynen geçirilmemiş ve İslami bir renge büründürülmüştür. Bu çok doğal bir durumdur; çünkü yüzyıllar boyunca devam ettirilmiş inançlardan bir anda vazgeçmek mümkün olamayacağından, Türkler yeni vatanları Anadolu'ya ve yeni dinleri İslamiyete geçtiklerinde bile eski inançlarını, dinlerini ve kültürlerini korumuşlardır.

Halk inançlarında dikkati çeken en önemli özellik, Türkler yeni anavatanları olan Anadolu'da eski inançlarını devam ettirirken bu inançları aynen devam ettirmedikleri durumlarda, inançlara İslami bir renk kazandırmayı tercih etmişlerdir ki bu kaynaşmayı halk inançlarında da görebilmekteyiz. Demir kültünün devamı olan kısmeti kapalı genç kızların kısmetinin açılması için yapılan kilit açma pratiği camilerde ve orada namaz kılan erkelere yaptırılarak, İslamiyet öncesindeki bu inanç İslami bir renge büründürülmüştür. İslamiyet öncesindeki inançların izleri olan ve koruyucu güçlerin yardımının dilendiği, kötü güçlerin kovulmaya çalışıldığı üzerlik, buhur yakma, bardak, fincan, tahta kaşık, testi vb. kırma, nazardan korunmak için kurşun dökme, tuz patlatma gibi koruyucu unsurların arasına İslamiyetten sonra Kuran, mevlit, muska, dua gibi unsurlarda girmiştir. Örneğin; yeni doğan çocuğu ve doğum yapmış olan kadını al basacağına inanılması, eski Türk inançlarındaki kötü güçler ile bağlantılı bir inançken, bu inanca İslamiyet ile birlikte, yeni doğan çocuğun ve doğum yapmış kadının yanına Kuran konursa, al basmayacağına inanılır biçiminde, İslami bir renk kazandırılmıştır.

Adana halk kültüründeki halk inançlarımızda, İslamiyetin etkisiyle oluşturulmuş inançlarda biz, inanca İslami bir renk kazandırıldığını görmekteyiz ki bu biçimde inancın mantığı oluşturuluyor ve daha etkili olması sağlanıyor. Ayrıca bu etkinin olması kaçınılmazdır; çünkü yeni din her şeyi etkilediği gibi halk inançlarını da etkileyecektir. Nitekim, gök gürlediğinde kelime-i şahâdet ya da salavat getirilmesinde, perşembe günlerinin kutsal günler olması ve ruhların evleri ziyaret edeceği için sakız çiğnenmemesinde, cuma günleri sela verilmeden evin temizliğinin bitirilmesi gerektiğinde, örümceğin yuvasının bozulmamasında, domuzun adının anılmamasında, köpek beslenen eve melek girmeyeceğine inanılmasında, nazardan korunmak için nazar duası okunmasında, bir işe besmele ile başlanması gerektiğine inanılmasında, narın

cennet meyvesi olduğuna inanılmasında, nergis çiçeğinin Hz. Muhammed ile olan bağında, yeryüzünün dua üzerine kurulduğuna inanılmasında, mevlit okutulmasında, gelinin evin kapısından kaynanasının tuttuğu Kuran-ı Kerim'in altından geçmesi, ölen kişinin arkasından dua okunmasında halk inançlarına İslami bir renk kazandırıldığını görmekteyiz.

Bu bölümün değerlendirilmesinde son olarak şunu söyleyebiliriz ki; inanmak insanın doğası gereği her zaman olmuş ve olacaktır. İnanmanın insana verdiği psikolojik rahatlama inanmanın varlığını devam ettirmesini sağlayacaktır. Adana halk kültüründeki halk inançlarına baktığımızda bu inançları sadece eski Türk dinlerinin, inançlarının, kültürlerinin devamı olarak değerlendirmemeli, ayrıca bu inançları zaman ile İslami renge bürünmüş olarak da değerlendirmeliyiz.

İKİNCİ BÖLÜM

ADANA HALK KÜLTÜRÜNDE KANDİLLER, KUTSAL AYLAR, DİNİ ve MİLLİ BAYRAMLAR, TÖRENLER

2.1. Adana Halk Kültüründe Kandiller

İslam dininde önemli sayılan kutsal geceler vardır ki miraç, berat, mevlit, regaib geceleri olarak bilinen bu kutsal gecelere halk arasında kandil geceleri de denilmektedir. Bu gecelere Adana'da büyük önem verilmekte ve bu gecelerin olduğu günler sıradan bir gün olarak geçirilmemektedir.

Adana halk kültüründe kandillerde yapılan uygulamalar şunlardır:

- Kandil geceleri, kutsal geceler olduğu için bu gecelerde edilen duaların, tutulan dileklerin kabul olunacağına inanılır. Bu nedenle bu gecelerde Müslümanlar sabaha kadar dua edip, namaz kılar (K1, K3, K8, K9, K10, K13, K14, K15, K17, K18, K19, K20).

- Kandillerde tatlı yapıp dağıtmanın sevap olduğuna inanıldığı için, bu kutsal günlerde irmik helvası, un helvası, lokma tatlısı vb. tatlılar yapılır ve bu yapılan tatlılar komşulara, akrabalara dağıtılır. Bunun sevap olduğuna inanılır (K1, K3, K9, K10, K14, K15, K17, K18, K19, K20, K22).

- Kandillerde dileyenler "kolaç" adı verilen bir yiyecek pişirirler. Kolaç, un, maya ve yoğurttan yapılan hamurun kesilip, yağda kızartılmasıyla elde edilen bir yiyecektir. Kandillerde çocukları sevindirmenin sevap olduğuna inanıldığı için kolaç, özellikle çocuklara, çocukların yanı sıra komşulara da dağıtılır (K14, K15).

- Kandillerde şeker, çikolata dağıtılarak çocukların sevindirilmesi gerektiğine inanılır (K13, K20).

- Günümüzde, küçükler aile büyüklerini telefon ile arayarak ya da cep telefonundan mesaj göndererek kandillerini kutlamaktadır (K1, K3, K8, K9, K10, K13, K14, K15, K17, K18, K19, K20).

2.2. Adana Halk Kültüründe Kutsal Aylar

Recep, şaban ve ramazan ayları "kutsal aylar", "mübarek aylar", "üç aylar" olarak anılmaktadır. Bu aylar içinde Müslümanlar diğer aylara göre hareketlerinde daha dikkatli olur ve bu aylara özgü uygulamalarda bulunur. Bu kutsal aylarda yapılan uygulamaların en yoğun geçtiği ay ramazan ayıdır.

Adana halk kültüründe kutsal aylarda yapılan uygulamalar şunlardır:

- Kutsal aylar içinde türbe ziyaretleri yapılır, türbelerde dua okunur ve dilek tutulur (K1, K3, K8, K9, K14, K15, K17, K18, K19, K20).

- Evlerde ölmüşlerin ruhu için dua okunur (K1, K3, K8, K9, K14, K15, K17, K18, K19, K20).

- Pazartesi, Peygamberimizin (S.A.V.) doğduğu gün olduğu, perşembe ise mübarek gün kabul edildiği için bu günde dileyenler, kutsal aylar boyunca oruç tutar (K14, K15, K19, K20).

- Kutsal ayların içinde, üç ayın başında, ortasında ve sonunda üç günlük sürelerle oruç tutulabileceği gibi yine üç ay boyunca her gün oruç tutanlarda olur. Üç ay boyunca oruç tutmayı daha çok yaşlılar tercih eder (K10, K13, K14, K15, K19, K20, K22).

- Kutsal aylar içinde dileyenler her gün 1000 tespih tanesi çekerek kelimeyi tevhit söyler. Bu tespih çekme işine "üç aylar tespihi" denir (K14, K15, K19, K20).

- Ramazan ayında Müslümanlar oruç tutacağı için, ramazan ayından önce mutfaktaki yiyecek ve içecek eksiklikleri tamamlanır. Özellikle komposto pişirmek için kuru kayısı, kuru üzüm, kuru erik vb. yemişler alınır. Ayrıca yufka ekmek yapılır. Yüzük çorbası, mantı, erişte gibi hamur çorbaları için malzemeler hazırlanır, dolaplara konur (K1, K3, K8, K9, K10, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K22).

- Ramazan ayı gelmeden maddi durumu iyi olan aileler, erzak torbası denilen ve içinde yiyeceklerin olduğu yardım torbalarını yakınlarında bulunan, maddi durumu iyi olmayan ailelere verir. Bu dağıtımın gizli yapılmasına özen gösterilir (K1, K3, K8, K9, K13, K14, K15, K19, K20).

- Ramazan ayında durumu iyi olan aileler fakirleri iftar yemeklerine davet eder (K1, K3, K9, K10, K13, K14, K15, K17, K18, K19, K20).

- Ramazan ayı boyunca, önce ailenin daha genç olan aile fertleri büyüklerini iftar yemeğine davet eder, daha sonra büyükler de küçükleri iftar yemeğine davet eder (K1, K3, K8, K9, K10, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K22).

- Bazen iftar yemeği için gelen aileler ile sahur vaktine kadar oturulur ve beraber sahur yemeği yenilir (K13, K19).

- Ramazan ayında maddi durumu iyi olanlar, fakir ailelerin çocuklarına bayramlık kıyafet alır (K1, K3, K19, K20).

- Ramazan ayında oruç tutularak nefis terbiye edildiği için özellikle bu ay içinde kadınlar giyimlerine daha dikkat eder, açık saçık giyinmemeye özen gösterir (K1, K3, K8, K9, K14, K15, K16, K18, K19, K20).

- Ramazan ayında iftar yemeklerinin hazırlanmasında daha özenli davranılır. İftar sofrasına oturmadan önce namaz kılıp, iftar vaktinin gelmesi sofra başında beklenir. Sofrayı böyle beklemenin sevap olduğuna inanılır (K16).

- Ramazan ayı gelmeden önce hamur kesilir ve hamurlar sacda kavrulur. Kavrulan hamurlar torbalarda saklanır. Hamurlar yenmeden önce haşlanır, haşlandıktan sonra hamurların suyu süzülerek üzerine şeker, tereyağı dökülür. Bu hamur yemeği sahurda yenir (K16).

2.3. Adana Halk Kültüründe Dini Bayramlar

Bayramlar, bir dizi gösteriden oluşur ve onların biçimlenişini, kurallarını gelenek belirlemiştir. Dini bayramların günleri kameri takvimine göre hesaplandığı için her yıl dönümünde güneş takviminin aynı günlerine rastlamaz.Bu nedenle dini bayramlar yılda on gün geriler. Uzun bir zaman diliminde de bayramların mevsimleri değişir. Bu değişim, bayramların her mevsimde yaşanmasını sağlayarak bayramlara bir çeşitlilik kazandırır (Artun, 2005: 204).

Dini bayramlar, Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı'dır. Türk insanı Ramazan ve Kurban Bayramlarına ayrı bir önem verir. Bu bayramlarda dini görevlerini yerine getiren insanlar daha sonra eş dost ziyaretlerine ve eğlencelere geçer. Özellikler köylerde güzel giysilerini giyen genç kızlar, köyün belirli yerlerinde (harman yeri, köy meydanı; kış mevsiminde ise büyük salonu olan bir ev) toplanır, türküler, maniler söyleyip dans eder. Köyün delikanlıları da genç kızları uzaktan seyreder. Bayramlar bu yönleriyle genç kızların ve erkelerin birbirlerini görme fırsatı buldukları günler olur. Kentlerde ise özel bayram yerleri bulunmaktadır. Eskiden bayram yerleri pınar başına, cami, mezarlık kenarına, deniz ya da ırmak kenarına kurulmaktaydı. Bayram yerlerinde salıncak, dönme dolap, atlı karınca gibi pek çok oyun aracı bulunmaktaydı. Seyyar satıcılar ve çadır tiyatroculları da bayram yerlerini renklendirirdi. Bayramlarda en çok eğlenenler ise her zaman çocuklar olurdu. Yeni bayramlıklarını giymiş çocuklar harçlıklarının büyük bir kısmını bu bayram yerlerinde harcarlardı (Özdemir, 1997: 281, 282).

Ramazan ve Kurban Bayramı'yla ilgili âdet ve inanmalara baktığımızda İslami kültürden pek fazla ayrılmadığını görüyoruz. Bayram namazına gitme, namazdan çıkınca bayramlaşma, Kurban Bayramı'nda kurban kesme, etlerin üç parçaya bölünüp dağıtılması, bayram ziyaretlerine gitme İslamiyetin gereğindendir (Artun, 2005: 204).

2.3.1. Adana Halk Kültüründe Arife Günü

Arife, "Belirli bir günün, olayın bir önceki günü veya ona yakın günler, ön gün." anlamına gelir. Arife günü ise; "Dini bayramlardan önceki gün." anlamında kullanılmaktadır (TS, C1, 1998: 84).

Dini bayramlardan bir önceki gün olan arife gününde bayram için hazırlıklar yapılır.

Adana halk kültüründe arife günü yapılan uygulamalar şunlardır:

- Ramazan ve Kurban Bayramı'nın arife gününde mezarlık ziyareti yapılır. Bu ziyarette, ziyaret edilen mezarın ya da mezarların üstündeki otlar, taşlar temizlenir, mezar toprağı sulanır. Mezar başında üç defa ihlas, bir defa fatiha duası ya da yasin duası okunur. Dileyenler, mezarlıktaki çocuklara, fakirlere şeker, para dağıtır (K1, K3, K8, K9, K10, K13, K14, K15, K16, K19, K20).

- Ramazan Bayramı'nın arife gecesinde kadınlar ve kız çocukları ellerine kına yakar. Bir kadının çocuğu ölmüşse, çocuğu ölen kadın eline kına yakmaz; çünkü arife gecesi ölen çocuğun annesinin elini öpmeye geleceğine inanılır. Bu gecede çocuğu ölmüş annenin elinin bez ile sarılı olmaması gerektiğine inanılır (K14, K15, K16).

- Ramazan Bayramı'nın arife gününde katmer yapılır ve komşulara dağıtılır (K13, K16).

- Ramazan Bayramı'nın arife gününde kolaç yapılır ve en az yedi kapıya dağıtılır (K14, K15, K16).

- Kurban Bayramı'nın arife gecesinde, kurban edilecek koyunun veya keçinin baş, bel, kuyruk olmak üzere üç yerine kına yakılır (K14, K15).

2.3.2. Adana Halk Kültüründe Ramazan Bayramı

Ramazan Bayramı, şevval ayının ilk üç gününde kutlanan dini bayramdır. Bu bayramın kutlamalarına günümüzde de önem verilmekte ve halkın geleneklerinde canlılığını korumaktadır. Ramazan Bayramı'nda dostlar, akrabalar birbirlerini ziyaret eder. Gençler yaşlıların ellerini öper, onların hayır dualarını alır ve onlardan para, mendil, eşya gibi hediyeler alır. Çok yaşlılar evlerinde çıkmaz, herkes onların elini öpmeye gider. Ziyarete gelenlere Ramazan Bayramı'nda şeker ikram edildiğinden bu bayrama "Şeker Bayramı" da denir (Boratav, 1997: 206, 207).

Adana halk kültüründe Ramazan Bayramı'nda yapılan uygulamalar şunlardır:

- Bayramdan birkaç gün önce evlerde "bayram temizliği" de denilen ve evin her yerinin temizlendiği bir temizlik yapılır (K1, K3, K8, K9, K10, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20).

- Bayramdan birkaç gün önce bayramda gelecek misafirlere ikram etmek amacıyla sarı burma, tel kadayıf, kömbe, sütlaç vb. tatlıların yapımına başlanır ya da tatlıların yapımı için hazırlık yapılır. Günümüzde ise bu tatlıların yerini hazır temin edilen tatlılar almaktadır (K1, K3, K8, K9, K10, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K22).

- Bayramın vazgeçilmez ikramları olan şeker, çikolata, kuru kahve temini de yine bayramın birkaç gün öncesinde tamamlanır (K1, K3, K8, K9, K10, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20).

- Bayram sabahı erken kalkılır (K21, K28, K30, K40, K49, K66, K67, K68, K70, K71, K72, K74).

- Bayram namazından çıkan erkekler camide bayramlaşır (K21, K30, K40, K49, K66, K67, K68, K70, K71, K72, K74).

- Bayramın birinci günü dileyenler arife günü yapmadıkları mezar ziyaretlerini yapar (K1, K8, K9, K16, K19, K20, K22).

- Bayramın birinci günü evin erkekleri bayram namazına gider. Bayram namazı dönüşünde ev halkı evin reisinin elini öperek bayramlaşılır (K1, K3, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20).

- Bayram namazından sonra, evin reisi kapıdan girer girmez eli öpülüp, bayramlaşılırsa, bunun sevap olacağına inanılır (K1, K20).

- Küçük çocuklara bayram sabahı erkenden bayramlık kıyafetleri giydirilir (K21, K28, K30, K40, K49, K66, K67, K68, K70, K71, K72, K74).

- Aile büyükleri evlerinde, ailenin küçüklerinin yapacakları ziyaretleri beklemeye başlar. Büyüklere yapılan ziyaretlerde, ziyarete giderken şeker, çikolata, çiçek gibi hediyeler götürülür; fakat günümüzde bu hediyeleri götürme pek sık rastlanan bir uygulama değildir. Bunun en önemli nedeni maddi sıkıntı olarak görülmektedir (K1, K3, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K19, K20).

- Bayram sabahı bayramlaşmaya gelen bekçi ve çöpçülere bahşiş verilir (K21, K28, K30, K40, K49, K67, K68, K71, K74).

- Bayramda tatlı olarak yapılan baklavayı evin damadı varsa, ilk o keser (K67, K68).

- Büyükler, ellerini öpen çocuklara mendil, para, eşya gibi hediyeler verir (K1, K3, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K19, K20).

- Eski Ramazan Bayramlarında köylerde bayram gelmeden önce çocuklara şeker toplarken topladıkları şekerleri koymaları için küçük torbalar dikilir ve bayramın birinci günü çocuklara caminin önünde camiden çıkan erkekler şeker serpermiş (K16).

- Çocuklar, bayramlıklarını giydikten ve ev halkı ile bayramlaştıktan sonra arkadaşlarıyla ev ev gezerek bayram şekeri toplar (K21, K28, K30, K40, K49, K65, K66, K67, K68, K70, K71, K72, K74).

- Çocuklar bayram yeri varsa, oraya gidip eğlenir (K21, K28, K30, K40, K49, K65, K67, K68, K70, K71, K74).

- Bayram ziyaretleri bayramın son gününe kadar devam etmektedir; ancak günümüzdeki bayram tatili adındaki uzun tatillere denk gelen bayram dönemlerinde bu ziyaretler tatil boyunca devam ettiği görülmektedir (K1, K3, K9, K20).

- Bayramda şehir dışında olan akraba, dost ile kart veya telefon aracılığıyla bayramlaşılırken, bu bayramlaşma biçimleri gelişen teknolojiyle beraber eskisi gibi tercih edilmemektedir (K1, K3, K8, K9, K19, K20).

Bayram ziyaretleri günümüzde eski canlılığını kaybetmiş görünmektedir. Bunun en önemli nedeni, uzun bayram tatillerinin gençler tarafından tatil ya da dinlenme fırsatı olarak görülmesidir. Bu nedenle şehir dışına yapılan kısa süreli tatiller bayramların eski coşkusunu kaybettirmiştir.

2.3.3. Adana Halk Kültüründe Kurban Bayramı

Kurban Bayramı, Türkiye'de, eğlenceler yönünden, Ramazan Bayramı'na göre daha sönük geçer. İbrahim Peygamber'in oğlunu, Tanrı'ya kurban etmek üzere keseceği sırada gökten inen bir koçun Tanrı'nın emriyle oğlunun yerine geçmesinin bir anısı olarak İslam dinine geçmiştir. Ramazan Bayramı'nın kutlandığı şevval ile, Kurban Bayramı'nın kutlandığı zilhicce arasındaki zilka'deyi, halk, aralık adıyla adlandırır; bu ayda evlenme halk inancında uğurlu sayılmaz. Kurban Bayramı'nın birinci günü, Mekke'de Mina denilen yerde hacıların kurban kestikleri gündür (Boratav, 1997: 207).

Kurban, İslam dini yasasına göre farz kadar kesin ve kaçınılmaz olmamakla beraber, mali gücü olan her kul için "borç" (vacib) tur. Kurban olarak koyun, sığır ve

deve kesilebilir. Sığır ile devenin "ödeme" gücü koyuna üstündür; ama Türkiye'de kurbanlık olarak hemen hemen yalnız koyun kesilir. Hayvanın erkek olması, sakatlığının bulunmaması şarttır. Kurbanın kesilmesinde de gözetilmesi gereken bir takım töreler vardır. Bunlardan bir bölümü İslam dininin koyduğu yasalara bağlanır; ama birçoğu da uluslara ve bölgelere göre değişen yerli geleneklerden gelmedir. Örneğin; memleketimizin bazı yerlerinde kurbanlık koçları yıkama, kınalama ve gelin telleri ile süsleme görenekleri vardır. Kurbanlık hayvanları "kınalamak", Yahudilerde de çok eski bir töre idi. İslam dinine oradan geçmiş ya da İslam öncesi Sami kavimlerin dini geleneklerinin bir kalıntısı sayılabilir. Tellerle hayvan süsleme ise Orta Asya'dan gelme bir töredir. Moğollarda, Tanrı'ya adanan kurban hayvanlarına kurdeleler bağlanırdı (Boratav, 1997: 207, 208).

Adana halk kültüründe Kurban Bayramı'nda yapılan uygulamalar şunlardır:

- Bayramdan birkaç gün önce evlerde "bayram temizliği" denilen bir temizlik yapılmaya başlanır (K1, K3, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20).

- Bayramın bir gün öncesi arife günü ya da bayramın birinci günü mezarlık ziyareti yapılır (K1, K3, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20).

- Evin erkeleri bayram namazına gider ve cami çıkışında oradaki insanlar ile bayramlaşır (K21, K28, K30, K40, K49, K65, K66, K67, K68, K70, K71, K72, K74).

- Bayram sabahı, evin erkekleri bayram namazına gider. Namaz dönüşü ev halkı birbiriyle bayramlaşır. Bayramlaşmadan sonra kurban kesilecekse, hemen hazırlıklara başlanır. Kurban kesilecek evde kahvaltıyı kurban eti yiyerek yapma tercih edilir (K1, K3, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K22).

- Ailelerin ekonomik durumlarına göre bir veya birden fazla hayvan kurban edilir. Kurban edilecek hayvan küçükbaş veya büyükbaş olur (K1, K3, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K22).

- Kurban edilecek koçlara kına yakılır (K67, K68, K70, K71).

- Kurban edilecek koçlar, gelin telleri, kırmızı kurdele vb. ile süslenir (K28, K40, K49, K67, K68, K71).

- Kurban kesilmeden önce, kurban kimin adına kesiliyorsa, o kişi kurban kesilmeden önce iki rekat namaz kılar (K13, K14, K15, K16, K17, K18).

- Kurban, bayramın birinci günü kesilecekse, kurban kimin adına kesiliyorsa, o kişi ve evin erkeği kurban kesilene kadar oruç tutar ve orucunu kurbanın böbreğini yiyerek açar (K14, K15, K17, K18).

- Kurbanlık hayvan kimin adına kesilecekse, o kimse kurban kesilene kadar oruç tutar. Oruç tutan kişi orucunu kurbanın sol böbreği ile açar (K21, K30, K66, K67, K68, K70, K71, K72).

- Bayramın dokuz gün öncesinden evin büyükleri (anne, baba) oruç tutmaya başlar ve oruçlarını bayramın birinci günü kesilen kurbanın böbreğiyle açar (K16).

- Kurban edilecek hayvanın dini bütün diye adlandırılan bir kişiye kestirilmesi tercih edilir (K1, K3, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K22).

- Kurban edilecek hayvan koyun, keçi ise gözleri bir bez ile bağlanır ve hayvanın ağzına tuz, su verilir (K1, K3, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K22, K28, K49, K65, K66, K70, K71).

- Kurbanı kesen, kestirene, bir defa "Vekaletini verdin mi?" diye sorar. Kurbanı kestiren, vekaletini verdiğini söyler ve o zaman kurbanı kesen üç defa "Aldım, kabul ettim." der (K1, K3, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K22).

- Kurban etinin dağıtımında, kurban eti önce üç eşit parçaya bölünür. Etin 1/3'ü ev halkına, 1/3'ü yoksullara ve 1/3'ü de akrabalardan kurban kesmeyen ailelere verilir (K1, K9).

- Kurban eti, kurban kesmemiş yedi aileye dağıtılır (K3, K8, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20).

- Kurbanın eti dağıtılırken, kurbanın sağ tarafına ait etler eve bırakılır, sol tarafına ait etler dağıtılır (K13, K14, K15).

- Bayramın ilk üç günü kurban kesmek isteyenler kurbanlarını keser, bayramın dördüncü günü kurban kesilmez (K1, K3, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20).

- Kurban etiyle kebap, lahmacun, haşlama, kelle çorbası, kavurma, içli köfte vb. yemekler yapılır (K1, K2, K3, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K18, K19, K20, K22).

- Bayramda, misafir olarak gelenlere de kurban etinden yapılan yemeklerden ikram edilir (K3, K8, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20).

- Kurban Bayramı'nda bayram yeri varsa, çocuklar bayram yerine giderek eğlenir (K21, K28, K30, K65, K67, K68, K70, K71, K74).

2.4. Adana Halk Kültüründe Milli Bayramlar

Şehir ve kasabalarda bir şenlik havası içinde kutlanan milli bayramların (30 Ağustos, Cumhuriyet Bayramı…), askeri geçitler, fener alayları vb. "resmi" gösterilerde geleneklik tek öge, seymenler, zeybekler vb. gibi bugün artık yaşamayan eski kuruluşlar temsilcilerinin özel kıyafetleriyle katılmalarıdır. Ama bu bayramlar vesilesiyle, resmi gösteriler bittikten sonra, kimi yerlerde gece geç vakitlere kadar, işçilerin, esnafın kendi aralarında, hükümet ya da belediye meydanında düzenledikleri eğlenceler, bu şenliklere öteki bayramların yerli renklerini verir. Eğlenceler, en çok davul zurna takımlarının katılması ile canlandırılan oyun toplantılarıdır. Anadolu kasabalarında, her yerin kendi oyunlarının oynanmasına karşılık, İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlerde toplantılara çeşitli bölgelerden gelmiş kimseler katıldığı için, ayrı ayrı kümelerin, ayrı ayrı oyun gösterileri ile eğlentiler bir türlü "halk oyunları festivali" görüntüsü alır. Milli bayramlarda da, birçok yerde, resmi törenlerden sonra, bayram yeri diye nitelendirebileceğimiz çayırlarda güreşler, koşular ve başka çeşit yarışmalar düzenlenir. Yarışmaların bir özelliği, "ciddi"lerin yanında "güldürücü"lerinin yer almasıdır: yumurta yarışı, çuval yarışı, eşek koşuları gibi (Boratav, 1997: 210).

Milli bayramların son yıllarda aldığı bir nitelik de siyasi partilerin, davullu zurnalı gösteriler, eğlenceler düzenleyerek, kendi üyelerine ve halka o günü neşe ile geçirme fırsatı verme, bir yandan da rakip partilerle bir çeşit "başarı yarışması"na girişmeleridir (Boratav, 1997: 210, 211).

Eskiden, İkinci Sultan Hamit'in saltanatının sonuna kadar her yıl Söğüt'te Ertuğrul Gazi'nin türbesinin yanında kutlanması sürdürülmüş olan bir tören vardı; bir bakıma bu da bir tek yere özgü milli bayramlar kümesine girer.Bu bayram her yılın 30 Ekim'inde kutlanırdı. Ali Rıza Yalgın'ın verdiği bilgilere göre o gün, Anadolu'nun dört bucağından gelen birkaç bin kişilik atlı, yayan, Karakeçili Yörükleri Eskişehir'de toplanır, orada yapılan kısa bir törenden sonra Söğüt'e giderdi. Söğüt'te Ertuğrul'un türbesi yakınında büyük bir panayır kurulurdu. 15-20 davul – zurna takımının katılması ile oyunlar, pehlivan güreşleri gibi gösteriler, çeşitli eğlenceler dört beş gün sürerdi (Boratav, 1997: 211).

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı, 30 Ağustos Zafer Bayramı ulusumuzun milli, resmi gün ve bayramlarıdır. Özellikle köy ve kasabalardaki resmi bayramların gençler, çocuklar ve askerler arasında paylaşıldığı görülür, bu bayramlar tarihsel değerleri çocuklara, gençlere, askerlere aktarma işlevini yüklenmiştir (Özdemir, 1997: 283).

Adana halk kültüründe milli bayramlara büyük önem verilmektedir. İl merkezinde milli bayramlar özelliklerine göre stadyumda, okullarda, belediyelerde ve özel hazırlanan organizasyonlarda kutlanmaktadır. Milli bayramın yaklaşmasıyla okullarda süsleme çalışmaları hız kazanır. Her yer renkli kağıtlardan yapılan süsler ve Türk bayraklarıyla süslenir. Okul binasına Türk bayrağı, Atatürk portresi asılır. Günler öncesinden okullarda bir şenlik havası oluşturulur. Milli bayramın olduğu gün okullarda kutlama programı sunulur. Bu programa okul çevresindeki ailelerde katılır. Programda dans gösterileri, piyesler, şiirler sunulur.

Milli bayramlar, katılımcı okulların hazırladığı programlarla stadyumda da büyük bir coşkuyla kutlanmaktadır. Stadyum için daha gösterişli ve uzun bir kutlama programı hazırlanır. Bu kutlama programına halkın büyük bir çoğunluğu katılır.

Stadyum ve okullardaki milli bayram kutlamalarına ek olarak belediyeler, parti temsilcilikleri ve özel organizasyonların aracılığıyla da kutlamalar yapılır.

Milli bayram günlerinde evlerin balkonlarına, iş yerlerine Türk bayrağı asılır (K1, K3, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K17, K19, K20, K22).

2.5. Adana Halk Kültüründe Bahar Bayramları – Bereket Törenleri

Bayram, "1. Milli ve dini bakımdan önemi olan ve kutlanan gün veya günler. 2. Sevinç. 3. Özel olarak kutlanan gün." anlamına gelmektedir (TS, 1998, C1: 160). Tören ise, "Bir toplulukta, üyelerin belli bir olayı, kişiyi veya değeri ayırt edip sembolleştirmesi, bunların anlam ve öneminin güçlendirilmesi amaçlarıyla düzenlenen hareket dizisi, merasim." anlamına gelmektedir (TS, 1998, C2: 1489).

Bayram kavramı ilk defa Kaşgarlı Mahmud'un XI. yy.da yazdığı "Divan"da görülür. Kaşgarlı, kelimenin aslının "bedhrem" olduğunu, Oğuzların kelimeyi "beyrem" şekline çevirdiklerini belirtir. Kaşgarlı'ya göre, bayram "eğlenme, gülme ve sevinme günüdür." Bayramlar XI. yy.da Türk toplumunda "bayram yeri" adı verilen bir meydanda kutlanmaktaydı. Bayram yeri, özellikle çiçeklerle süslenmekte, çıra ve meşalelerle aydınlatılmaktaydı. Kaşgarlının ifadesindeki mekanın çiçekler ile süslenmesinden bayramın ilkbaharda kutlandığını düşünebiliriz. Bayram yerinin aydınlatılmış olmasından bayram kutlamalarının gece de devam ettiğini düşünebiliriz. Burada hemen belirtmeliyiz ki Kaşgarlı Mahmud bu açıklamalarıyla Ramazan ve Kurban Bayramları gibi dini bir bayramdan değil, milli bir bayramdan söz etmektedir (Koca, 2005: 51).

Tarihi kayıtlara göre, Türklerin Hunlardan beri bayram ve festival türünde birçok tören ve faaliyetleri vardır. Örneğin; Hun Türkleri beşinci ayda yani ilkbaharda "Lung-cıng" adı verilen yerde büyük bir bayram yapmaktaydılar. Bu bayramda hem inançla ilgili âdetler yerine getirilmekte hem de türlü müsabakalar düzenlenmekteydi. Dini âdet olarak "gök tanrı" ve kutsal sayılan "yer" için at kurban edilmekteydi. Bundan sonra bayramın yarışma ve eğlence bölümüne geçilirdi. Bu bölümde, Türklerin en sevdikleri spor türü olan at yarışları yapılmaktaydı. At yarışları sekizinci ayda, yani sonbaharda bir kere daha tekrarlanmaktaydı. Yarış kulvarı olarak da bir ormanın etrafı ya da ağaç dallarıyla belirlenmiş bir mekan seçilmekteydi (Koca, 2002: 51).

Göktürklerde de Hunlarınkine benzer bayram ve festivallere rastlanmaktadır. Göktürkler, her yıl belirli zamanda "ecdat mağarası"nda atalarına kurban keserlerdi. Onlarda aynı şekilde beşinci ayın ikinci yarısında "gök tanrı" ve "kutsal yer ve su" için kurban keserek bayram kutlamalarına başlarlardı. Kurbandan sonra topluca eğlenceye geçilmekteydi. Özellikle kızlar ayak topu (tepük) oynamaktaydı. Herkes kımız içer ve şarkılar söylenirdi. Türklerde bayram kutlamalarına toplumun hemen her kesimi katılırdı (Koca, 2002: 51).

Türklerin İslamiyetten önce Orta Asya'da kendilerine özgü bir yaşama biçimleri ve inançları olduğu gibi, yine kendilerine özgü bayramları ve festivalleri de olmuştur. Bu bayramlar ve festivallerin temeli inançla ilgili davranışlara ve toplu yapılan eğlencelere dayanmaktaydı (Koca, 2005: 52).

Eski Türklerde bayram ve festivallerin hangi düşünce ve inançtan doğduğunu tespit etmek gerekir. Tabiat ve iklim insan hayatının ve düşüncesinin şekillenmesinde önemli rol oynar. Türklerin ilk ana yurdu olan Orta Asya tabiat ve iklim şartları bakımından son derece elverişsiz ve acımasızdı. Kışlar dondurucu ve fırtınalı; yazlar ise kavurucu sıcak ve kurak geçtiğinden tarımla uğraşılamıyor, tarımın yerini hayvancılık alıyordu. Hayvancılık ve hayvan ürünleri başlıca geçim kaynağını oluşturuyordu. Türk için kış, birçok şeyden mahrum kalmak anlamına gelirken, yaz ise ekonomik sıkıntılardan kurtulmak anlamına geliyordu. Türk için bu bir bakıma kurtuluş ve hürriyete kavuşmaydı. Böyle bir durum da ancak bayramla kutlanabilirdi. Türklerin yazın müjdecisi olan ilkbaharda bayram yapmalarının en önemli nedeni budur (Koca, 2002: 52).

Pertev Naili Boratav, bayramın bir sıra gösteriden meydana geldiğini, onların biçimlerini, kurallarını geleneğin belirlediğini vurgulamaktadır. Doğum, evlenme, ölüm gibi olayların sonucunda gerçekleşen törenler ile bayramı ayıran en önemli özellik de budur. Bayramın kutlanmasına bir ferdin vesile olmadığı görülürken, ölüm gibi törenlerde bir fert için toplanılır ve törenin içeriğine göre eğlence düzenlenir ya da ağıt okunur. Dinlik bayramlarda, geleneksel bahar bayramları devlet sınırlarını da aşar; milli bayramlar ise bir milletin ortaklaşa katıldığı gösterilerdir. Boratav, bayramları tek bir kurala göre değil, çok yönlü olarak kümelemeyi tercih ediyor. Bu biçimde bayramların çeşitli yönlerinin görülebileceğini belirtiyor. (Boratav, 1997: 204).

Adana halk kültüründe Hıdrellez, Altı Mart, Nevruz tespit ettiğimiz bahar bayramları iken yağmur duası tespit ettiğimiz bereket törenidir. Adana halk kültüründeki bu bahar bayramlarının ve bereket töreninin uygulamaları ise şu şekildedir:

2.5.1. Hıdrellez

Hıdrellez bahar bayramı niteliğinde kutlanan mevsimlik bayramlarımızdandır. Türk kültürü içinde canlılığını koruyan geleneklerden biri de "Hıdrellez"dir. Hıdrellez geleneği, bir bayram olarak bütün Türk milletinin topluca katıldığı, birtakım töreleri yerine getirdiği bir bahar bayramıdır. Bu tarih kışın bitişi, yazın başlangıcı, yılbaşı olarak kabul edilir. Rûz-ı Hızır (Hızır'ın günü) olarak adlandırılan Hıdrellez günü, Hızır

ve İlyas sözcüklerinin birleştirilmesiyle halk ağzında Hıdrellez şeklini almıştır (Artun, 2005: 221).

Halk arasında kullanılan takvime göre eskiden yıl ikiye ayrılmaktadır: 6 Mayıs'tan 8 Kasım'a kadar olan süre "hızır günleri" adıyla yaz mevsimini, 8 Kasım'dan 6 Mayıs'a kadar olan süre ise "kasım günleri" adıyla kış mevsimini oluşturmaktadır. Bu yüzden 6 Mayıs günü kış mevsiminin bitip sıcak yaz günlerinin başladığı anlamına geldiği için bu kutlanıp, bayram yapılacak bir olaydır. Hıdrellez günü Rumi takvime göre Nisan'ın 23. günü, miladi takvime göre Mayıs'ın 6. günüdür (Artun, 1990:1-23).

Hıdrellez Hızır ve İlyas peygamberlerin yılda bir kere bir araya geldikleri gündür; ancak bu beraberlikte ismi yaşatılmasına rağmen İlyas'ın şahsiyeti tamamıyla silinerek Hızır motifi öne çıkarılmıştır. Bundan dolayı Hıdrellez bayramında icra edilen bütün merasimler Hızır ile ilgilidir. Bunun temel sebebi, İslam öncesi devirlerde üç büyük kültürün hakim olduğu alanlarda bu yaz bayramı vesilesiyle kültleri kutlanan insanüstü varlıkların daha ziyade Hızır'ın şahsiyetine uygun düşmesi ve onunla bütünleşmesidir (Ocak, 1998: 313).

Hıdrellez, hem yaygınlığı hem de töre ve törenlerinin, eğlencelerinin zenginliği bakımından bahar bayramları içinde en dikkat çekici olan bayramdır. Hıdrellez, Müslüman inançlarının efsanelik iki varlığı Hızır ile İlyas adlarının halk ağzında aldığı biçimdir. Halk inançlarına göre Hızır, zaman zaman dünyada dolaşır, gezdiği yerlerde kuru otları yeşertir ve dokunduğu kişinin elinde yeşil bir iz bırakırmış. Halk arasında onun bereket, uğur getirdiğine, dağda kalanlara yardım ettiğine inanılır. İlyas hakkında anlatılanlar daha azdır. Bir inanca göre Hızır ile İlyas iki kardeşmiş; başka bir inanışa göre ise Hıdır erkek, Ellez de kız, iki sevgililermiş. Birbirlerine uzun süre hasret kalmışlar, Hıdrellez gecesi buluşmuşlar ve bu kavuşmanın sevinciyle can vermişler (Boratav, 1997: 222).

Genellikle kadınların ve genç kızların bayramı diye nitelendirilen hıdrellez törenlerini başlıca iki kısımda özetleyebiliriz:

1) 5 Mayıs, Hıdrellez gecesi, gerçekleşmesi istenen dilekler için, bereketin, sağlığın sağlanması için birtakım işlemlere girişilir.

2) Ertesi gün dilek işlemleri sürdürülür; ama o gün törenler bir bayram havası içinde geçer (Boratav, 1997: 222).

Adana halk kültüründe Hıdrellez'de yapılan uygulamalar şunlardır:

- Hıdrellez gecesi, Hıdrellez adlı bir ermişin gül fidanlarının dibine geldiğine inanılır. Bu yüzden dilemek isteyenler, dileklerini bir kağıda yazar, kağıdın içine bir miktar sembolik para koyar. Dilek yazılı olan bu kağıtlar Hıdrellez gecesi gül fidanlarının dibine bırakılır. Hıdrellez gecesi, Hıdrellez'in bu dilekleri toplayacağına inanılır. Sabah olunca dilek yazılı olan kağıtlar akan suya bırakılır, para ise çocuklara verilir (K1, K3, K14).

- Dilek yazılan kağıtlara dileyen, dileğini yazar, dileyen ise dilediği her neyse onun resmini çizer (K1, K14).

- Köylerde Hıdrellez'in bir gün öncesinin akşamında bakır bir kazana su doldurulur. Genç kızlar bu kazana, renkli ipliklerle bağladıkları çiçek demetlerini ıslar. Kazan bir ağacın dibine bırakılır. Hıdrellez sabahı, genç kızlar kazanın etrafında toplanır. Kazanın kapağı kaldırılır ve üzerine bir bez örtülür. Sıra ile genç kızlar kazanın içinden bir çiçek demeti alır ve bu çiçek demetini alma sırasında mani okunur. Hangi demetin kime ait olduğu bellidir ve çekilen demet kime ait ise o kişinin yüzüne su serpilir. Kazandaki çiçek demetleri bitene kadar bu uygulama devam eder. Tüm çiçek demetleri alındıktan sonra kazanın içindeki su, genç kızların yüzüne serpilir (K14).

- Hıdrellez sabahı, erkenden dereye gidilir. Derede el, yüz yıkanır ve abdest alınır. Böyle yapılırsa, o yılın sağlıklı geçirileceğine inanılır (K1, K14).

- Hıdrellez sabahı deredeki suyla yıkanırken "suyun hürmetine" denilerek dilek tutulur (K1, K14).

- Gün doğmadan dileklerin yazıldığı kağıtlar nehre veya suya atılırsa, dileklerin kabul olacağına inanılır (K21, K28, K30, K40, K49, K67, K68, K71, K74).

- Hıdrellez gecesinin sabahında dilek kağıtları akan suya bırakılırken üç defa İhlas, bir defa Fatiha sureleri okunur (K1, K14).

- Sabah dua edilmesi, dilekte bulunulması, toplu olarak yemek yenilmesi, sabah namazından önce kabir ziyareti yapılması hıdrellezde yapılması gerekildiğine inanılan davranışlardır (K67, K68, K74).

- Hıdrellez günü dağlara gezmeye, piknik yapmaya gidilir. Salıncak kurulur ve salıncakta sallanılır (K1, K14).

- Nişanlı çiftler arasında karşılıklı hediyeler gönderilir (K67, K68).

- Hıdrellez günü evler ilaçlanmaz ve nasip süpürülür inancı ile evler süpürülmez (K67, K68).

- Hıdrellez gecesi kızlar yatmadan önce niyet tutar. Başörtülerinin üzerine gül yaprağı serper (K67, K68, K74).

- Hıdrellez sabahı gün doğmadan kalkılır, dut ağacına kurulan bir salıncakta sallanılır. "Derdim aşağı, kendim yukarı." denir. Böylelikle dertlerin gideceğine ve yıl boyu mutlu olunacağına inanılır (K67, K68).

- Güneş doğmadan önce kırlara çıkılır, çiçek ve otların üstündeki çiğler toplanır, ele ve yüze sağlık vermesi ve siğilleri yok etmesi için sürülür. Bu çiğ ile mayalanan sütün yoğurt olacağına inanılır (K67, K68).

- Hıdrellez'den bir gece önce dışarıya asılan, yünden yapılmış giysi ve çorapların üstüne çiğ yağarsa, kıyafetlerin güveden korunacağına inanılır. Bu kıyafetler güneş doğmadan toplanır (K67, K68).

- Hıdrellez sabahı derenin kenarındaki söğüt dalları ve derenin suyu köydeki ineklere verilirse, hayvanların ürünlerinin daha bereketli olacağına inanılır (K14, K29, K38, K50, K51).

- Bolluk bereket için su yalağına buğday atılır (K67, K68).

2.5.2. Mart Dokuzu

Mart dokuzu, baharın gelişi ile baharın kutlandığı bahar bayramlarından biridir. Adana'da bu bahar bayramı yaygın olmasa da tespit edilmiştir.

Adana halk kültüründe mart dokuzunda yapılan uygulamalar şunlardır:

- Bugün köy meydanında bir ateş yakılır ve bu ateşin üzerinden insanlar atlar, hatta hayvanlar da atlatılır (K14).

- Ateşin üzerinden atlanırken şu mani söylenir:
  "Mart beni yakma
  Kara kütük etme
  Ele güne karşı
  Beni rezil etme" (K14).

2.5.3. Nevruz

Nevruz sözcüğü Farsça nev (yeni) ve rûz (gün) sözcüklerinin birleşmesinden meydana gelmiş olup "yeni gün" anlamına gelmektedir. Eski İran takvimine göre yılın ilk günüdür. İlkbaharın başlangıcı sayılan bir gündür (Artun, 2005: 209).

Hayvancılık ve tarım ile uğraşan topluluklar için kışın bitip baharın gelmesi yapısal, işlevsel ve yeniden dirilişin sembolleşen başlangıcı olan, gece ve gündüzün eşitlendiği, doğanın uyandığı ve dolayısıyla üremenin başlangıcı olarak kabul edilen 21 Mart tarihi pek çok takvimde ve kültürde yılbaşı olarak kabul edilip kutlanmıştır (Çobanoğlu, 2000: 34).

Nevruz, bahar ve bereketi, yeni yılın başlangıcını çağrıştırır. Nevruz, Türk kültüründe baharı, yaşama sevincini, su ve kutsal arınmayı, yenilenmeyi, uyanan doğa ile birlikte bolluk, bereket ve üremeyi simgeleyen anlam ve ögelerle yüklüdür. Geleneksel ve toprağa bağlı her sosyal grubun toprak ile ilgili baharı, hasadı ve kışa girişi törenler ile kutladığı şenlikler vardır (Artun, 2005: 212).

Adana halk kültüründe Nevruz'da yapılan uygulamalar şunlardır:

- Nevruz öncesinde evin her yeri temizlenir (K30, K67, K68).
- Nevruz öncesinde aile üyelerine yeni elbiseler alınır (K30, K67, K68).
- Nevruz öncesi akrabalara hediye alınır (K67, K68).
- Nevruzdan birkaç gün önce tatlı pişirilir (K67, K68).
- Nevruz ateşi için gerekli ot, çalı ve odun hazırlanır (K67, K68).
- Nevruzda mezarlık ziyareti yapılır. Mezarların etrafı temizlenir (K67, K68).
- Nevruzda ziyaret edilen mezarların üstüne şeker ve tatlı bırakılır (K67, K68).
- Nevruz günü kırlara çıkılarak eğlenceler, şölenler ve yarışmalar düzenlenir (K67, K68).
- Nevruz günü büyük ateşler yakılarak üzerinden atlanır. Bu sırada "Ağırlığım, uğurluğum sende kalsın." , "Kırmızılığım bana, sarılığım sana." gibi büyüsel dualar edilir (K67, K68, K71).
- Nevruz ateşinden atlayanların hastalıklardan arınacağına ve yıl boyunca hastalanmayacağına inanılır (K67, K68).

- Nevruz ateşinden hayvan sahipleri hayvanlarını atlatır veya iki ateş arasından geçirir (K67, K68).

- Nevruz günü sabah erkenden tüm su kaplarındaki sular yenilenir (K67, K68).

- Nevruz sabahı taze su içilir ve ev hayvanlarına içirilir (K67, K68).

- Nevruz günü eski eşyalar suya atılır (K67, K68).

- Nevruzdan önce fakir, hasta ve zor durumda olan kişilere para, giyecek yardımı yapılır (K40, K67, K68).

- Nevruz sabahı akarsularda yıkanıldığı takdirde kuvvet ve sağlık kazanılacağına inanılır (K30, K40, K67, K68).

- Nevruz'da gök gürlerse, o yıl ürünün bol olacağına inanılır (K30, K40, K67, K68).

- Nevruz günü çimenler ne kadar çok çiğnenirse, o kadar çok büyüyeceğine inanılır (K67, K68).

- Nevruz gecesi iş yapılmaz ve uyunmaz. Uyunursa, bütün yıl uyuyan insanın üzerine uyuşukluk çökeceğine; iş yapılırsa, işlerinin o yıl ters gideceğine inanılır (K67, K68).

2.5.4. Yağmur Duası

Yağmur yağdırmak için yapılan törenler ve buna bağlı âdetler çok eskilere dayanır. Yağmur yağdırma törenlerinin belli bir zamanı yoktur. Yağmur duasının amacı, yağması geciken yağmurların yağmasını sağlayarak kıtlığı, kuraklığı önlemektir (Artun, 2000: 40-59).

Yağmur, ilkellerden bugüne insanlık tarihinde çok önem taşır. Gökten inen bereket olarak nitelenen yağmur, kutsal bir nitelik kazanmıştır. Yağmur dualarının kökeninde kutsallık yatar. Doğayla barışık olma dileği birtakım ibâdetler ve ritlerle tamamlanır. İnanç insana özgü bir fenomendir (Artun, 2000: 40-59).

Türk hayatında su ve yağmur, hayatın ve bereketin kaynağı olarak görülmüştür ve bu yüzden su mukaddesler arasında kabul edilmiştir. Bugün Türk hayatında suyun "rahmet" olarak anılması onun mukaddes olarak görülmesinin bir sonucudur. Zaten Türk dünyasının hemen her yerinde yağmur yağıyor yerine "Rahmet yağıyor." denmesi bu yüzdendir. Böylece yağmur, Tanrı'nın bir iyilik bağışı olarak görülür (Kalafat, 1995: 113).

Yağmur yağdırmak için yapılan törenler ve buna bağlı âdetler çok eskilere dayanır. Yağmur yağdırma törenlerinin belli bir zamanı yoktur; yani yağmurların yağması gecikmiş, kuraklık, kıtlık söz konusuysa yağmur duası yapılır. Günümüzde yapılan yağmur duası törenleri, Müslümanlığın etkisi altında yapılmaktadır. Dini temsilci olan hocanın önderliğinde bütün köy halkı yağmur duasına çıkar ve böylece halk kendi gücüyle üstesinden gelemediği durumda büyüye başvurmuş olur. Bu törenler, taklit, kılık değiştirme, kurban ve toplu yemeden oluşur. Taklit bu törenin vazgeçilmez ögesidir ki törende kollar uzatılır, avuç yere doğru çevrilir, parmak aşağıya doğru uzatılıp sallanarak yağmur yağışı taklit edilir (Artun, 2000: 40).

Bu külte bağlı olarak örneğin; Adana'da geciken yağmurların yağmasını sağlamak, kıtlığı, kuraklığı önlemek için yağmur yağdırma kerametleri olduğuna inanılan "Boğa Dede, Bulut Dede ve Tosun Dede" ziyaretlerine gidilip yağmur duası yapılır, kurban kesilir (Artun, 2000: 40-59).

Hava şartları ile ilgili yurdumuzda en çok rastlanan, mevsimi gelip de düşmesi geciken yağmurları sağlamak ve böylece kuraklığı, kıtlığı önlemek için girişilen işlemlerdir. Bu törenleri iki yönüyle incelemek gerekir.

a)Büyüklerin katıldığı "yağmur duaları" ile bunlara bağlı büyülük ayrıntılar.

b)Çağımızda çocuk gelenekleri arasında yer alan, oyunumsu törenler. Bu oyunlar da eski "ciddi" törenlerin kalıntıları olmalıdır (Artun, 2000: 40-59; Boratav, 1997: 138).

Adana halk kültüründe yağmur duasında yapılan uygulamalar şunlardır:

- Tarlalar susuz kaldığında yağmur yağması için yağmur duasına çıkılır. Duaya çıkılmadan önce köyün çocukları, köy meydanında bir araya gelirler. Tahta çömçeden gelin; oklava veya sopadan damat bebek yapar. Çocuklar, bu bebekler ile köyün evlerini ziyaret eder ve her evden yiyecek ister. Evlerden çocuklara bulgur, yağ, salça, tuz, tavuk gibi yiyecekler verilir. Çocuklar, evlerden yiyecek isterken, aşağıdaki tekerlemeyi söyler:

"Çomçalı gelin ne ister
Bir kaşık yağ ister
Yağ verenin kızı olsun
Tuz verenin oğlu olsun
Bulgur verenin ikizi olsun"

Çocuklar evin önüne geldiklerinde:

"Dodi dodi geldi
Bir kaşıcık sudan için geldi"der . O zaman evin sahibi çocukların üzerine su serper (K1, K14, K15, K58).

- Çocukların topladıkları yiyecekler ile köy meydanında ya da dağda yemek pişirilir. Bütün köy halkı yemeğin yanına gelir. Bu sırada köyün imamı Kuran okur ve yağmur için dua edilir (K1, K14, K15, K58).

- Yağmur duası sırasında, toplanan insanlar parmaklarını yere döndürerek yağmur yağışını taklit eder (K1, K14, K15, K58).

- Yağmur duasında insanlar ceketini ters giyer (K1, K14, K15, K58).

- Yağmur duası sırasında koyunlar ve kuzular birbirinden ayrılır (K1, K14, K15, K58).

2.6. Adana Halk Kültüründeki Kandillerin, Kutsal Ayların, Dini ve Milli Bayramların, Törenlerin Değerlendirilmesi

Halk kültürü, bir milletin sahip olduğu değerler bütünüdür. Sahip olunan bu değerler içinde, o milletin sahip olduğu dini ve milli bayramlar ile törenler de yer almaktadır.

Bayram, dini ve milli bakımdan önemli olan ve kutlanan gün demektir. Kelimenin anlamından da anlaşılacağı gibi bayramları dini ve milli bayramlar diye iki gruba ayırarak inceleyebiliriz.

Dini bayramlarımız Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı'dır. Bu bayramların her birinin kendine özgü uygulamaları bulunmaktadır. Bayramları değerlendirmeden önce bayramlara geçişte bir basamak olarak görebileceğimiz kutsal geceleri yani kandilleri ve kutsal ayları ele almak gerekiyor; çünkü bu gün ve aylar bize dini bayramları müjdelemektir. Adana halk kültüründe kandillere büyük önem verilmekte ve bu kutsal gecelerde insanlar ibadete yönelmektedir. Bu geceler dua edilip, günahların affedilmesi için bir fırsat olarak görülmektedir. Bu gecelerde yapılan tatlılar eşe dosta, komşulara dağıtılır, çocuklar sevindirilir. Bu kutsal günlerde insanlar hareketlerine diğer günlere göre daha fazla özen gösterir. Sadece ev halkının değil, büyülerin, uzakta olan akrabaların, eşin dostunda kandili kutlanmaktadır. Kandiller kadar önemli olan ve dini bayramların müjdecisi olan diğer günler ise recep, şaban, ramazan aylarında yer alan günlerdir. Bu aylara "kutsal aylar", "üç aylar" da denilmektedir. Bu aylarda insanların ibadete yöneldiği, hareketlerine, yaşamlarına özen göstermeye çalıştıkları görülmektedir. Bu ayların içinde en canlı geçen ay ramazan ayıdır; çünkü bu ayın sonunda Ramazan Bayramı kutlanacaktır. Ramazan ayı aynı zamanda orucun tutulduğu ay olduğu için, bu aya girilmeden yoğun bir hazırlık devresi geçirilir. Mutfaktaki eksik yiyecek ve içecek tamamlanır. Ramazan ayında iftarda, sahurda yenilecek yiyecekler hazırlanmaya başlanır. Ramazan ayı birlik ve beraberliğin, yardımlaşmanın pekiştiği bir aydır. Bu ayda maddi durumu iyi olan aileler, yoksul ailelere yiyecek yardımında bulunur, aileler birbirlerini iftar yemeğine çağırır. Bayram öncesinde yoksul aile

çocuklarına bayram kıyafeti alınır. Günümüzde ne yazık ki bu uygulamaların giderek zayıfladığı görülmektedir. Bunun en önemli sebepleri geçim sıkıntısı ve yoğun çalışma hayatı olarak görülmektedir. Şehir merkezindeki metropol yaşamın insan ilişkilerini zayıflatması da diğer önemli bir sebeptir.

Ramazan ayının sonunda Ramazan Bayramı kutlanmaktadır. Ramazan Bayramı, dini bayramlar içinde en canlı yaşanan bayramdır. Bu bayramda gelen misafirlere şeker ikram edilmesi âdet olduğu için bu bayramın halk arasındaki diğer ismi şeker bayramıdır. Bu bayramda, Kurban Bayramı'nda da göreceğimiz mezarlık ziyareti arife gününde ya da bayramın birinci gününde yapılmaktadır. Bayram boyunca küçükler büyükleri ziyaret edip bayramlarını kutlamaktadır. Günümüzde bu bayramdaki uygulamaların daha önceki yıllara göre zayıfladığı, bazı uygulamaların, âdetlerin ise yok olduğu görülmektedir. Bunun sebebi olarak da yine metropol yaşamı, çalışma hayatını ve maddi sıkıntıyı görmekteyiz. Bayram günleri artık çalışma hayatının içinde olan insanlar için, dinlenme, tatil yapma fırsatı olarak görülmektedir. Özellikle bayram tatilleri hafta içine rast geldiği zaman bayram tatili ile hafta sonu tatili birleştirilerek uzun bir tatil oluşturuluyor ve çalışma hayatının içinde yer alan insanlar bu bayram günlerini tatil fırsatı olarak değerlendiriyor. Metropol yaşamının yoğunluğu içinde yer alan kadınlar, eskiden bayramdan önce yapılması âdet olan baklava, tel kadayıf, taş kadayıf, sarı burma, kömbe vb. tatlıları yapmak yerine hazır tatlı almayı tercih ediyor.

Eskiden, bayram kutlamak amacıyla gönderilen bayram tebrik kartlarının yerini bugün cep telefonlarıyla gönderilen mesajlar almış görülmektedir. Bekçilere ve çöpçülere bayram günü bahşiş verme âdetinin de tamamen yok olduğunu söyleyebiliriz. Çocukların eğlenmesi için kurulan bayram yerleri ise artık şehir merkezinde görülmemektedir.

Ramazan Bayramı'ndaki bütün bu değişikliklere rağmen, evdeki küçük çocuklara bayram kıyafetinin alınması, misafirlere ikram edilmek üzere kuru kahve ve şeker alınması, bayram öncesinde misafir kabul edileceği için bayram temizliğinin yapılması gibi âdetlerin devam ettiğini görmekteyiz. Bunun sebebi olarak, bayramın özel bir gün olması dolayısıyla, ailelerin en azından çocuklarının beklentilerini karşılayarak onları mutlu etme isteğini, bayramda kabul edilecek misafirlere ikramda bulunma isteğini söyleyebiliriz.

Ramazan Bayramı'ndan sonra gelen ikinci dini bayramımız Kurban Bayramı'dır. Kurban Bayramı da bu bayramda kesilen kurbanlık hayvanlardan dolayı bu adla anılmaktadır. Bu bayram Ramazan Bayramı'na göre daha az canlı geçmektedir. Bu bayramda, kurban kesileceği için insanların, Ramazan Bayramı'na göre daha fazla işi olmaktadır.

Kurban ve Ramazan Bayramı'nın vazgeçilmez âdeti, evin erkeklerinin bayram namazına gitmeleri olduğunu söyleyebiliriz. Bu âdetin vazgeçilmez olmasının temelinde, bu dini bayramlarda dini bir görevi yerine getirmek yatmaktadır. Kurban Bayramı'nda da Ramazan Bayramı'nda olduğu gibi bayram öncesinde bayram temizliği yapılmakta, evin çocuklarına bayram kıyafeti alınmakta, arife günü ya da tercihe göre bayramın birinci günü mezarlık ziyareti ve bayram ziyareti yapılmaktadır. Kurban Bayramı'na özgü görülen uygulama ise kurban kesmedir. Kurbanı maddi durumu iyi olan aileler keser. Aile maddi durumuna göre bir veya daha fazla küçükbaş hayvan ya da başka ailelerle ortak olarak büyükbaş hayvan kesmektedir. Hayvanın kesilmesi sırasında, kurbanlık hayvan kimin adına kesiliyorsa, o kişinin kurbanı kesecek kişiye vekaletini sözlü olarak vermesi uygulaması hala devam etmektedir. Kurbanlık hayvanın kesilmesinden sonra, kahvaltının kurban etiyle yapılmasının tercih edildiğini görmekteyiz. Kurban eti dağıtılırken, özellikle kurban kesmeyen ve maddi durumu iyi olmayan aileler tercih edilerek, kurban eti bu ailelere verilmektedir. Kurban etinin dağıtımında en az yedi kapıya et verilmesi âdeti, bize eski Türk inançlarındaki 3, 7, 9, 40, 52 sayılarına verilen önemi hatırlatmaktadır.

Kurban Bayramı'ndaki bütün bu uygulamaların yanı sıra, bazı uygulamaların ise eskiden yapılıp, günümüzde yapılmadığını görmekteyiz. Kurban Bayramı'nda kurban edilecek koçlara kına yakılması, koçların gelin telleri, kurdele ile süslenmesi, kurban kimin adına kesilecekse, o kişinin oruç tutması, kurulan bayram yerlerinde çocukların eğlenmesi gibi uygulamaların giderek zayıfladığını, hatta görülmediğini söyleyebilmek mümkündür.

Adana halk kültürünün bir diğer ögesi ise milli bayramlardır. Milli bayramlar milletçe, coşkuyla yaşadığımız bayramlardır ve yurt genelinde çeşitli etkinlikler ile kutlanmaktadır. Adana'da da milli bayramlar 5 Ocak Stadyumunda, okullarda, tören alanlarında ve belediyelerin hazırladığı organizasyonlarda kutlanmaktadır. Bu

bayramlar milli bayramlar olması nedeniyle her zaman canlı şekilde yaşanmış ve yaşanmaya da devam edecektir.

Adana halk kültüründe son olarak ele alacağımız, halk kültürü ögesi bahar ve bereket törenleridir. Bu törenlerin özünde, baharın gelişiyle doğanın canlanmasını kutlamak yer almaktadır. Bereket törenlerinin kökeni eski Türk kültüründeki törenlere dayanmaktadır. Eski Türklerin ilk ana yurdu olan Orta Asya'da tabiat şartları oldukça ağırdı. Kışlar dondurucu ve fırtınalı geçerken, yazlar ise kavurucu sıcak ve kurak geçtiğinden tarım ile uğraşılamadığı için hayvancılık ve hayvan ürünleri başlıca geçim kaynağı olmuştu. Kışın zor şartlardan çıkıldığında birçok mahrum olunan şeye yaz ile kavuşulduğundan kışın bitiminden sonra gelen ilkbahar, bahar törenlerinin yapıldığı bir ay olarak karşımıza çıkmaktadır. Orta Asya'daki bu bahar törenlerinin izlerini bugünkü ilkbahar mevsiminde yapılan Hıdrellez, 6 Mart, Nevruz gibi törenlerde görmekteyiz; ancak bu törenler Adana'nın merkezinde çok da canlı olarak yaşamamaktadır. Bunun sebebinin bu törenlerin daha çok hayvancılığın ve tarımın geçim kaynağı olduğu kırsal kesimde önem taşımasında olduğunu söyleyebiliriz. Zaten sınırlı sayıda kaynak kişinin bu törenlerden bahsetmesi, birçok kaynak kişinin bu törenleri bilmediklerini söylemesi de bu görüşümüzü desteklemektedir.

Adana halk kültüründeki Hıdrellez, mart dokuzu, Nevruz bahar bayramlarındaki uygulamalarda eski Türk inançlarının, kültürlerinin izlerini görmekteyiz. Hıdrellez'de dileklerin yazıldığı kağıdın suya atılmasında, hıdrellez sabahı deredeki suyla yıkanarak dilek tutulmasında, su dolu kazanın içine konan çiçek demetlerindeki suyun genç kızların yüzüne serpilmesinde, dere kenarında su ile abdest alındığında o yılın sağlıklı geçeceğinin inanılmasında, su yalağına buğday atılmasında; Nevruz günü eski eşyaların suya atılmasında, Nevruz sabahı akarsularda yıkanılmasında, Nevruz sabahı taze su içilip, hayvanlara da taze su içirilmesinde, evlerdeki kaplarda bulunan suların dökülüp, yeniden su ile doldurulmasında su kültüne bağlı olan suyun iyileştirici, tazeleyici olduğu eski Türk inancını görebilmekteyiz. Yine Nevruz ateşinden atlandığında hastalıklardan arınıp, o yıl hastalanılmayacağına inanılmasında, hayvan sahiplerinin hayvanlarını yakılan Nevruz ateşinden atlatmalarında veya iki ateş arasından geçirmelerinde ateş kültüne bağlı ateşin arındırıcı, iyileştirici yönü olduğuna dayanan eski Türk inancının izlerini görmekteyiz. Yine Nevruz günü yapılan mezarlık ziyaretinde, mezarın üstüne bırakılan şeker ve tatlı uygulamalarında da atalar kültüne

bağlı, atanın ruhunu memnun etme eski Türk inancını ve iyi iyeleri memnun etmek için saçı dağıtma pratiğini görmekteyiz.

Bununla birlikte bu bahar törenlerindeki bazı uygulamaların İslami renge büründürüldüğünü de görmekteyiz. Hıdrellez sabahı dua edilmesi uygulamasında İslamiyetin etkisi açıkça görülmektedir.

Yağmur duası ise yağmur yağması için yapılan bir bereket törenidir ki bu törendeki amaç geciken yağmurların yağmasını sağlayarak kuraklığın ve ona bağlı olarak kıtlığın önlenmesini sağlamaktır. Yağmur duası törenine daha çok köylerde rastlanmasının sebebi, tarlaların ihtiyacı olan suyun yağmur aracılığıyla gelmesini sağlamaktır. Bununla birlikte bazı kaynak kişilerimiz bu törenleri küçükken köylerde yaptıkları için bugün şehir merkezinde yaşamalarına rağmen, bu tören hakkında bilgi sahibi olabilmektedir.

Yağmur duasının belirli bir zamanı yoktur. Tarlaların suya ihtiyaç duyduğu zamanlarda yapılmaktadır. Yağmur duası her ne kadar yağmur yağışının eller ile taklit edildiği ritüel kökenli bir tören olsa da bu tören sırasında köyün imamı Kuran okuyarak, topluca yapılan dua ile bu ritüel kökenli törene İslami bir renk kazandırmaktadır.

SONUÇ

Kültür, bir milletin tarih sahnesine çıktığı andan itibaren oluşturduğu maddi ve manevi değerler bütünüdür. Halk kültürü ise bir bölgedeki kültür ürünlerinin bütünüdür. Halk kültürü bir milletin kendine has özelliklerini yansıtır ve aynı halk kültürüne sahip bireylerin birbirleri ile daha iyi anlaşmalarını ve birbirlerini anlamalarını sağlar. Halk kültürü sahip olduğu ögeler açısından çok geniş bir yelpazeye benzetilebilir. Unutulmamalıdır ki halk kültürü bir milletin aynası görevini üstlenmiştir.

Halk kültürünün içinde yer alan batıl inançlar ile bayramlar, törenler bizim çalışmamızın konusunu oluşturdu. Çalışmamızda kaynak kişilerimiz ile görüşmeden önce yazılı kaynaklardan yararlanarak çalışma konusu hakkında bilgi sahibi olduk. Kaynak kişilerimizin sayısını mümkün olduğunca fazla tutarak çalışmamızın güvenirliliğini arttırmaya çalıştık. Mümkün olduğunca görüşme tekniğini kullandık. Bunun yanı sıra anket tekniği de bizim en fazla yararlandığımız teknik oldu. Çalışmamızı daha somut hale getirmek amacıyla konumuz ile ilgili olan fotoğrafları çalışmanın sonuna koyduk.

Çalışmamız iki bölümden oluştu. Birinci bölümde batıl olarak adlandırılan halk inançlarını ele aldık. Bu bölümde batıl, hurafe olarak adlandırılan halk inançlarını çok canlı bir biçimde halk kültürü içinde yaşadığını gösterdik. Halk inançlarının bu kadar canlı yaşamasındaki en önemli sebebin bu inançların insana verdiği psikolojik rahatlamadır diyebiliriz. İnanmak kelimesinin özünde birine ya da bir varlığa güvenme vardır. Bu güvenme duygusu ile insan kendini daha rahat ve mutlu hisseder. Bugün Adana halk kültürü içinde yer alan halk inançlarının çoğu eski Türk dinlerine, inançlarına ve kültürlerine dayandığı halde halk bunu bilmiyor ve bilmeyi de pek fazla önemsemiyor. Halk, inançları kendilerinden önce gelen nesilden aynen alıp devam ettiriyor. Onlar için önemli olan inancın nedeni veya niçini değil, kendilerine vermiş olduğu rahatlamadır.

Adana halk kültürü içinde yer alan halk inançlarında eski Türk dinlerinin, inançlarının ve kültürlerinin izleri görülmekle birlikte bazı inançlara zaman içinde İslami bir boyut kazandırılmıştır. Bu da bize gösteriyor ki Türk halkı yeni dine geçerken

eski dinleri, inançları ve kültürleri ile ilgili uygulamaları tamamen bırakmayıp bunlara yeni dinin özelliklerini yansıtmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise Adana halk kültüründeki bayramlar ve törenleri ele aldık. Bayramları dini ve milli bayramlar olarak iki grupta değerlendirdik. Dimi bayramlarla ile ilgili elde ettiğimiz verileri vermeden önce dini bayramlara bir geçiş basamağı olan kandiller ve kutsal aylar hakkında da araştırma yapmamızın daha uygun olacağını düşündük. Elde ettiğimiz bilgilerde kandillerin, kutsal ayların eskiye oranla canlılığını kaybetmesine rağmen bunların sahip olduğu dini boyut, bu özel günlerin ve ayların devam ettirilmesini sağlamaktadır. En çarpıcı sonucu ise dini bayramlarda elde ettik. Nitekim ikinci bölümün sonunda yaptığımız değerlendirmede de bahsettiğimiz gibi dini bayramlarımız artık eskiye nazaran canlılığını kaybetmiş bulunuyor. Bayramlarda yapılan uygulamaların birçoğu unutulmuş ya da zayıflamaya başlamış. Bu durumun en önemli nedenleri ise, şehir merkezindeki hızlı yaşam, çalışma hayatı ve maddi sıkıntıdır. Özellikle çalışma hayatı içinde yer alan insanlar bayram günlerini dinlenme ya da tatil günleri olarak görmektedir. Bu zihniyet bayramların birleştirici özelliğinin zayıflamasına neden olmaktadır. Yine şehir hayatının vermiş olduğu bireysel yaşam şekli ve çekirdek aile yaşam tarzının benimsenmiş olması da bayramların canlılığına yitirmesinde etkili olan diğer unsurlardır.

Milli bayramlarımızın ise okullarda, şehir stadyumunda ve belediyelerin düzenlediği özel organizasyonlarda canlı bir biçimde yaşadığını tespit ettik. Milli bayramlarımızın bu şekilde canlı olmasının en önemli sebebi bu bayramların cumhuriyet ile birlikte milli duyguları ön plana çıkarmasıdır diyebiliriz.

Adana halk kültüründe yer alan ve bahar mevsiminde yapılan Hıdrellez, Nevruz ve mart dokuzu bahar bayramları ile yağmura ihtiyaç duyulduğunda yapılan yağmur duasının yaygın olmadığını ve bu bahar bayramları ile yağmur duasını bilenlerin ise çok fazla bilgiye sahip olmadıklarını tespit ettik. Bu bahar bayramları ve yağmur duası tarım ve hayvancılık ile geçinen topluluklar için büyük önem taşıdığına göre şehir merkezinde bu törenlerin bilinmemesi veya bu törenler ile ilgili çok az bilgiye sahip olunması aslında çok da şaşırtıcı bir tespit değildir.

Bu çalışma ile Adana halk kültüründe yer alan halk inançlarını, bayramları ve törenleri kayıt altına almaya ve gelecek kuşaklara aktarmaya çalıştık. Daha önceki çalışmaları ile bize yol gösteren tüm değerli araştırmacılara teşekkür ediyor ve çalışmamızın Türk halk kültürüne katkı sağlamasını diliyoruz.

KAYNAK KİŞİLER

(Adı soyadı, yaşı, medeni hali, eğitim durumu, mesleği, doğum yeri, derleme yeri, derleme tarihi)

K1: Fadime KÖSELİ, 50, evli, lise mezunu, ev hanımı, Kozan doğumlu, Adana, 2004.

K2: Ruhiye DERELİ, 39, evli, ilkokul mezunu, Osmaniye/Bahçe doğumlu, Adana, 2004.

K3: Emine ÖZGÜVEN, 43, evli, lise mezunu, ev hanımı, Adana doğumlu, Adana, 2004.

K4: Refika Burçin ÖZGÜVEN, 24, bekar, üniversite mezunu, satış temsilcisi, Adana doğumlu, Adana, 2004.

K5: Gönül AKTAKAS, 48, evli, ortaokul mezunu, ev hanımı, Adana doğumlu, Adana, 2004.

K6: Sultan AKTAKAS, 25, bekar, üniversiteye devam ediyor, üniversite öğrencisi, Adana doğumlu, Adana, 2004.

K7: Güler ÇULCU, evli, ilkokul mezunu, ev hanımı, Gaziantep/Nizip doğumlu, Adana, 2004.

K8: Sakin YÜKSELİR, 42, evli, ilkokul mezunu, ev hanımı, Kadirli doğumlu, Adana, 2004.

K9: Ayşe MUCUK, 52, evli, ilkokul mezunu, ev hanımı, Kozan doğumlu, Adana, 2005.

K10: Döndü POLATDİK, 50, evli, dul, ilkokul mezunu, emekli, Kadirli doğumlu, Adana, 2005.

K11: Yıldız UÇUK, 50, evli, ilkokul mezunu, ev hanımı, Kadirli doğumlu, Adana, 2005.

K12: Ali UÇUK, 50, evli, ilkokul mezunu, emekli, Kadirli doğumlu, Adana, 2005.

K13: Ayşe BİTEN, 39, evli, ilkokul mezunu, ev hanımı, Ceyhan/Gümürdülü köyü doğumlu, Adana, 2005.

K14: Gülseren BOZ, 43, evli, ilkokul mezunu, ev hanımı, Ceyhan/Narlık köyü doğumlu, Adana, 2005.

K15: Gülseren KARABİBER, 44, evli, ilkokul mezunu, ev hanımı, Kadirli/Orhaniye köyü doğumlu, Adana, 2005.

K16: Ayşe KAPTI, 50, evli, okuma var, yazma yok, ev hanımı, Yumurtalık/Kızılılgın köyü doğumlu, Adana, 2005.

K17: Bekir DAĞSEVER, 43, evli, lise mezunu, kamu işçisi, Düziçi doğumlu, Adana, 2005.

K18: Emine DAĞSEVER, 35, evli, ilkokul mezunu, ev hanımı, Düziçi doğumlu, Adana, 2005.

K19: Fevzi KÖSELİ, 60, evli, üniversite mezunu, emekli, Ceyhan doğumlu, Adana, 2005.

K20: Muazzez TAVŞANOĞLU, 47, evli, ilkokul mezunu, emekli, Adana doğumlu, Adana, 2005.

K21: Sevim CAMUZ, 32, evli, yüksekokul mezunu, ev hanımı, Saimbeyli doğumlu, Adana, 2005.

K22: Şafak ÖZÇELİK, 40, evli, üniversite mezunu, öğretmen, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K23: Münevver GÜNDÜZ, 39, evli, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı doğumlu, Adana, 2006.

K24: Cennet GÖÇER, 56, evli, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı doğumlu, Adana, 2006.

K25: Ayten ŞEN, 59, evli, lise mezunu, ev hanımı, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K26: Fatma TUNA, 70, dul, okuma-yazma yok, ev hanımı, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K27: Sevgi GÖRGEN, 48, evli, lise mezunu, sağlıkçı, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K28: Nimet GÖRGEN, 78, dul, okuma-yazma var, ev hanımı, Karataş/Dolaplı köyü doğumlu, Adana, 2006.

K29: Yeşim TUYAN, 37, evli, üniversite mezunu, öğretim görevlisi, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K30: Demet DOĞAN, 40, evli, üniversite mezunu, memur, Kozan doğumlu, Adana, 2006.

K31: Döne ÜÇEL, 24, bekar, ön lisans mezunu, memur, Kozan doğumlu, Adana, 2006.

K32: Nazmiye ÇURABAZ, 54, evli, ilkokul mezunu, ev hanımı, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K33: Muazzez YILMAZDAĞ, 5, evli, ilkokul terk, okuma-yazma var, ev hanımı, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K34: Meral TUTAK, 23, bekar, üniversite mezunu, öğrenci, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K35: Fatma YOLU, 50, dul, ortaokul mezunu, ev hanımı, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K36: Hacer GÖZÜBATIK, 48, evli, lise mezunu, ev hanımı, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K37: Mustafa GÖZÜBATIK, 58, evli, üniversite mezunu, çiftçi, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K38: Güler ÖZMÜ, 56, evli, yüksekokul mezunu, emekli öğretmen, Kozan doğumlu, Adana, 2006.

K39: Güner BEDİR, 60, evli, kısmen okuma-yazma biliyor, ev hanımı, Karaisalı doğumlu, Adana, 2006.

K40: Yıldız ALTIPARMAK, 60, evli, endüstri mezunu, ev hanımı, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K41: Yeşim KARATEKE, 30, bekar, üniversite mezunu, muhasebeci, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K42: Ayşegül BAYRAKÇI, 30, evli, lise mezunu, ev hanımı, Kozan doğumlu, Adana, 2006.

K43: Ülkü ALİŞAN, 41, evli, lise mezunu, memur, Kozan doğumlu, Adana, 2006.

K44: Zübeyde TARİ, 50, evli, ilkokul mezunu, emekli memur, Kozan doğumlu, Adana, 2006.

K45: Aysel ARIKAN, 36, evli, ortaokul mezunu, ev hanımı, Kozan doğumlu, Adana, 2006.

K46: Hüsne DÜLDÜL, 61, evli, okuma-yazma bilmiyor, ev hanımı, Kozan doğumlu, Adana, 2006.

K47: Mustafa DÜLDÜ, 63, evli, ortaokul mezunu, emekli, Kadirli doğumlu, Adana, 2006.

K48: Aylin ÖZBERK, 35, evli, üniversite mezunu, İngilizce öğretmeni, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K49: Semra ALTIPARMAK, 30, evli, lise mezunu, ev hanımı, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K50: Ömer ÖZEN, 58, evli, ortaokul mezunu, çiftçi, Ceyhan doğumlu, Adana, 2006.

K51: Hatice ÖZEN, 58, evli, lise mezunu, ev hanımı, Ceyhan doğumlu, Adana, 2006.

K52: Azize ARAS, 40, evli, ilkokul mezunu, ev hanımı, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K53: Sevim DEVECİ, 55, evli, ortaokul terk, ev hanımı, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K54: Şadiye ÖZSOY, 68, dul, okuma-yazma, ev hanımı, Kozan/Kuyuluk köyü doğumlu, Adana, 2006.

K55: Neriman ÖZSAY, 45, evli, yüksekokul mezunu, emekli, Düziçi/Çerçioğlu köyü doğumlu, Adana, 2006.

K56: Yüksel PARTAL, 67, bekar, lise mezunu, çiftçi, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K57: Mehmet KOZANOĞLU, 68, evli, ilkokul mezunu, emekli, Osmaniye doğumlu, Adana, 2006.

K58: Durdu KOZANOĞLU, 60, evli, okuma-yazma bilmiyor, ev hanımı, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K59: Binnaz CINGIR, 58, bekar, öğretmen okulu mezunu, emekli öğretmen, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K60: Zeynel ÇOŞKUN, 44, evli, lise mezunu, serbest meslek, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K61: Gül BAŞ, 48, evli, lise mezunu, ev hanımı, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K62: Lütfiye YÜCE, 48, evli, lise mezunu, ev hanımı, Pozantı doğumlu, Adana, 2006.

K63: Maide SAĞBİLİ, 39, evli, üniversite mezunu, memur, Kozan doğumlu, Adana, 2006.

K64: Fadime ŞAHİN, 37, evli, lise mezunu, ev hanımı, Pozantı doğumlu, Adana, 2006.

K65: Fatma ÇÖL, 24, evli, meslek yüksekokulu mezunu, ev hanımı, Ceyhan doğumlu, Adana, 2006.

K66: Esma TOPAL, 28, evli, lise mezunu, ev hanımı, Osmaniye/Düziçi doğumlu, Adana, 2006.

K67: Feride KESİCİ, 30, evli, ilkokul mezunu, ev hanımı, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K68: Hülya BORTUN, 45, evli, lise mezunu, ev hanımı, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K69: Emine ÇOŞMAN, 31, evli, ilkokul mezunu, ev hanımı, Feke doğumlu, Adana, 2006.

K70: Gülseren ŞİŞ, 43, evli, ilkokul mezunu, ev hanımı, Kadirli doğumlu, Adana, 2006.

K71: Hamide YÜCE, 29, evli, yüksekokul mezunu, memur, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K72: Rahime TUZCU, 36, evli, lise mezunu, ev hanımı, Adana doğumlu, Adana, 2006.

K73: Fatma SÜZER, 54, dul, lise mezunu, memur, Osmaniye doğumlu, Adana, 2006.

K74: Zeliha ALTIPARMAK, 28, bekar, yüksekokul mezunu, satış elemanı, Adana doğumlu, Adana, 2006.

KAYNAKÇA

ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim (1986), "Dini Folklor veya Dini-Manevi Halk İnançlarıyla İlgili Bir Sınıflandırma Denemesi I", *Türk Folkloru Araştırmaları, 1986/I,* Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.

ACIPAYAMLI, Orhan (1965), "Türkiye'de Yağmur Duası", *Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi*, C XXII, Ankara.

ALTUN, Işıl (2004), *Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm*, Kocaeli: Yayıncı Yayınları.

Adana Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2004), Adana: Adana İl Özel İdare Müdürlüğü Yayını.

ARTUN, Erman (1990), "Tekirdağ'da Hıdrellez Geleneği", *Halk Kültüründen Derlemeler 1990, Hıdrellez Özel Sayısı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

…… (1998), *Tekirdağ Halk Kültürü Araştırmaları*, Tekirdağ: Tekirdağ Genç Yöneticiler ve İş Adamları Derneği Yayını.

…… (2000), *Adana Halk Kültürü Araştırmaları I*, Adana: Adana Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

…… (2002), *Dini Tasavvufi Halk Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yayınları.

…… (2005), *Türk Halk Bilimi*, İstanbul: Kitabevi.

ARAZ, Rıfat (1995), *Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği*, Ankara: AKM Yayınları.

ARTUN, Erman – KOZ, M. Sabri (2000), *Efsaneden Tarihe Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

AYDIN, Mehmet (1992), "Mut Bölgesinde Yaşayan Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Tahlili" *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, CIV, Gelenek-Görenek ve İnançlar*, Ankara: KB HAGEM Yayınları.

BAŞÇETİNÇELİK, Ayşe (1998), Adana Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri, Doğum, Evlenme, Ölüm, Adana: ÇÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.*

BORATAV, Pertev Naili (1997), *100 Soruda Türk Folkloru*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

ÇOBANOĞLU, Özkul (2000), "Türk Dünyası Sosyo-Kültürel Bağlamında Nevruz Bayramının Yapısal ve İşlevsel Bakımdan Halkbilimsel Çözümlemesi", *Uluslararası Nevruz Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

ERDOĞAN, Zübeyde (1996), "Ankara'nın Akyurt İlçesine Bağlı Elecik Köyünde Doğumla İlgili Adet ve İnanmalar", *I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri II*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

GÖKYAY, Orhan Şaik (1976), *Dede Korkut Hikayeleri*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

GÜVENÇ, Bozkurt (1999), *İnsan ve Kültür*, 8. Baskı, Ankara: Remzi Kitapevi.

GÜZELBEY, Cemil Cahit (1982), "Gaziantep'te Doğum ve Çocuğa İlişkin Eski Töre ve İnançlar", *Türk Folkloru Araştırmaları, 1981/2*, Ankara: Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.

HANÇERLİOĞLU, Orhan (1993), Dünya İnançları Sözlüğü, II. Basım, İstanbul: Remzi Kitapevi.

KALAFAT, Yaşar (1996), *İslamiyet ve Türk Halk İnançları*, Ankara: KB HAGEM Yayınları.

……..... (1999 a), *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, Ankara: AKM Yayını.

…….. (1999 b), "Türk Dünyası Tarih Çalışmalarında Halk İnançlarının Önemi*" Milli Folklor, C6, S44, Kış*, Ankara: Feryal Matbaacılık.

KARTAL, Numan (1985), "İnegöl ve İnegöl'de Ölümle İlgili Gelenekler", *Halk Kültürü, 1985/2*, Altıncı Kitap, İstanbul: Dilek Matbaası.

KAYA, Muharrem (2001), "Eski Türk İnanışlarının Türkiye'deki Halk Hekimliğindeki İzleri", *Folklor/Edebiyat, CVII, S25*, Ankara: Ürün Yayınları.

Kent Haber (2006), "Adana İli Yüreğir İlçesi Genel Bilgi**" www.kenthaber.com.tr.**

KILIÇ, Abdullah (2001), "Isparta Yöresi Halk İnançları" *Uluslararası Anadolu İnançları Kongresi Bildirileri, 23-28 Ekim 2000/Nevşehir*, Ankara: Evrak Yayınları.

KOCA, Salim (2002), "Eski Türklerde Bayram ve Festivaller", Türkler Ansiklopedisi, C3, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

KÜÇÜK, Abdurrahman (1986), "Erzincan ve Çevresindeki Halk İnançlarına Toplu Bakış" *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Program ve Bildiri Özetleri I*, Ankara: Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.

OCAK, Ahmet Yaşar (1983), *Bektaşi Menakıbnamelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri*, İstanbul: Enderun Kitapevi.

…….. (1998), "Hıdrellez", İslam Ansiklopedisi, C17, İstanbul: TDV Yayınları.

ÖRNEK, Sedat Veyis (1981), *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*, 2. Baskı, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.

……(1988), *100 Soruda İlkellerde Din, Büyü, Sanat, Efsane*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

……(2000), *Türk Halk Bilimi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

ÖZDEMİR, Nebi (1997), "Türkiye'deki Halk Eğlenceleri ve Kış Eğlenceleri", *V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Müziği, Oyun, Tiyatro, Eğlence Seksiyon Bildirileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

SEYİDOĞLU, Bilge (1985), *Erzurum Efsaneleri*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

ŞİŞMAN, Bekir (2002), "Samsun Yöresinde Geçiş Dönemleriyle (Doğum, Sünnet, Evlilik ve Ölümle) İlgili Yaşayan Halk İnançları ve Bunlara Ait Uygulamalar", *Erdem, Türk Halk Kültürü Özel Sayısı III, C13, S39*, Ankara: Can Ofset.

TAŞ, Hülya (1996), "Erzurum'da Doğum ve Çocukla İlgili Eski Adet ve İnançlar", *Türk Halk Kültüründen Derlemeler, 1994*, Ankara: HAGEM Yayınları.

TEZCAN, Mahmut (1996), *Kültürel Antropoloji*, Ankara: Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri.

…… (1998), "Çocuk Nişanlılığı (Afyon Çayırbağ Köyü Örneği)", *Türk Halk Kültürü Araştırmaları 1997*, Ankara: HAGEM Yayınları.

TURAN, Şerafettin (1994), *Türk Kültür Tarihi*, Ankara: Bilgi Yayınevi.

Türkçe Sözlük (1988), "İnanç" maddesi, C1, Ankara: TDK Yayınları.

…… (1988), "İnanmak" maddesi, C1, Ankara: TDK Yayınları.

…… (1988), "Misafir" maddesi, C1, Ankara: TDK Yayınları.

…… (1988), "Arife" maddesi, C1, Ankara: TDK Yayınları.

…… (1988), "Bayram" maddesi, C1, Ankara: TDK Yayınları.

…… (1988), "Tören" maddesi, C1, Ankara: TDK Yayınları.

T.C. Seyhan Kaymakamlığı (2006), "Seyhan İlçesinin Tarihçesi" www.seyhan.gov.tr.

URAZ, Murat (1994), *Türk Mitolojisi*, İstanbul: Düşünen Adam Yayınları.

ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir (1977), "Çeşitli Halk Gelenek ve İnançları Üzerine Küçük Araştırma", *Türk Folklor Araştırma Yıllığı, 1976*, Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.

YARDIMCI, Mehmet (1993), *Halk Bilimi ve Edebiyat Yazıları*, Malatya: Açıkgöz Yayınları.

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1: Çalışma Alanını Oluşturan Adana'nın Merkez İlçeleri Seyhan ve Yüreğir'den Bir Görüntü

Fotoğraf 2: Çalışma Alanını Oluşturan Adana'nın Merkez İlçesi Seyhan'ın Toros Mahallesi'nden Bir Görüntü

Fotoğraf 3: Uğursuz Olduğuna İnanılan Bir Kara Kedi

Fotoğraf 4: Evi Nazardan Korumak İçin Duvara Asılan Nazar Ayeti

Fotoğraf 5: Evi Nazardan Korumak ve Evin Bereketli Olması İçin Birçok Duanın Bulunduğu Dua Örneği

Fotoğraf 6: Bebeği Nazardan Korumak İçin Bebeğin Beşiğine Asılan Nazar Boncuğu

Fotoğraf 7: Evi Nazardan Korumak İçin Kapıya Asılmış Nazar Boncuğu

Fotoğraf 8: Apartmanı Nazardan Korumak İçin Apartman Duvarına Yapılmış Nazar Boncuğu

Fotoğraf 9: Kapı Üzerine Asılmış Bir Nazar Boncuğu

Fotoğraf 10: Kapı Eşiğine Konulmuş Nazar Boncukları

Fotoğraf 11: Duvara Asılmış Üzerlik ve Nazar Boncuğu

Fotoğraf 12: Kötü Güçleri Kovmak İçin Yakılan Tütsü

Fotoğraf 13: Evin Bereketli Olması İçin Kapıya Asılan Bereket Duası

Fotoğraf 14: Bebeği Nazardan Korumak İçin Bebeğin Omzuna Takılan Nazar Muskası

Fotoğraf 15: Bebeği Al Basmasın Diye Bebeğin Beşiğine Örtülen Kırmızı Örtü

Fotoğraf 16: Bebek Sarılık Olmasın Diye Bebeğin Beşiğine Örtülen Sarı Örtü

ÖZ GEÇMİŞ

Adı, Soyadı: N. Senem AKYOL
Doğum Tarihi ve Yeri: 30.03.1979, ADANA
Medeni Durumu: Evli
Adres: Toros Mah. 52. Sokak Ulusoğlu Apt. Kat:9 No:17 Seyhan/ADANA

EĞİTİM BİLGİLERİ

Yüksek Lisans: (2003-2006), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
Lisans: (1996-2000), Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
Ortaöğretim: (1996), Adana Kız Lisesi.

İŞ DENEYİMİ

2006-…… Karslılar İlköğretim Okulu Türkçe Öğretmeni, Seyhan/ADANA
2003-2006 Efes Pilsen İlköğretim Okulu Türkçe Öğretmeni, Yüreğir/ADANA
2000-2003 Yenice Atatürk İlköğretim Okulu Türkçe Öğretmeni, Tarsus/MERSİN

YABANCI DİL

İngilizce